

UK Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

Diplomová práce

Židovské děti

Rituály přechodu

Jana Svobodová

Mgr. Markéta Dvořáková

2011

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je původní a vypracovala jsem ji samostatně.

Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná a že jsem v práci neporušila autorská práva.

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Markétě Dvořákové za odborné vedení mé diplomové práce.

V neposlední řadě děkuji rodině za jejich trpělivost a zejména psychickou podporu.

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá přechodovými rituály židovských dětí. Představuje jednotlivé obřady a rituální předměty, které jsou k výkonu příslušné ceremonie nezbytné. Jedná se obřady spjaté s narozením a náboženskou dospělostí, které se týkají chlapců a dívek ve věku pubescence. Právě v těchto rituálech je patrná odlišnost. Aby byl novorozený chlapec obřezán, nepotřebuje žádné vědomosti, jako tomu je u obřadu bar micva. Práce porovnává dějiny rituálů, jejich biblické základy, přípravnou fázi a dnešní praxi. Komparace se zaměřuje na současnou situaci v České republice.

Abstract:

This diploma thesis deals with the transition rituals of Jewish children. It introduces the individual rites and ritual objects that are to perform the necessary ceremonies. These are ceremonies associated with birth and religious maturity, which relate to boys and girls at the age of pubescence. It is in these rituals is the apparent difference. To be a newborn boy circumcised, requires no knowledge, as is the case with bar mitzvah ceremony. The work compares the history of the rituals, their biblical foundations, the preparatory phase and today's practice. The comparison focuses on the current situation in the Czech Republic.

Obsah

Úvod	9
1 Židovská rodina a domov	12
1.1 Židovský dům.....	12
1.2 Rodinné zákony v Čechách a na Moravě.....	13
2 Narození dítěte	16
2.1 Rituály před početím dítěte	16
2.2 Početí dítěte	17
2.3 Těhotenství.....	19
2.4 Porod	20
2.5 Rituály po porodu.....	22
2.6 Syn nebo dcera?	22
2.7 Hebrejské jméno.....	22
3 Obřízka	26
3.1 Obřízka v Bibli	26
3.2 Brit mila.....	27
3.3 Výjimky u obřízky	29
3.4 První týden před obřízkou	29
3.5 Mohel neboli obřezávač	30
3.6 Místo a čas obřízky	33
3.7 Důležité osoby.....	34
3.8 Průběh obřízky	35
3.9 Oslava.....	37
3.10 Rituální předměty	38
4 Prvorozený syn	41
4.1 Vykoupení	41
4.1.1 <i>Podmínky pro vykoupení</i>	42
4.1.2 <i>Čas konání</i>	43
4.1.3 <i>Průběh obřadu</i>	43
4.1.4 <i>Částka za vykoupení</i>	44
4.2 Zvláštní amulet.....	45
4.3 Půst.....	46

5	Stříhání vlásků	47
6	Židovské hračky	48
7	Úcta k rodičům.....	49
7.1	Dva typy úcty	50
7.2	Matka nebo otec	51
7.3	Pojetí dětí v židovské rodině	51
7.4	Zacházení s dětmi.....	52
7.5	Rodičovská láska.....	53
7.5.1	<i>Preferovanější syn než dcera.....</i>	<i>54</i>
8	Bar micva.....	55
8.1	Náboženská dospělost	55
8.1.1	<i>Tóra.....</i>	<i>57</i>
8.1.2	<i>Talmud Tóra.....</i>	<i>57</i>
8.2	Biologická dospělost	58
8.3	Historie obřadu	58
8.4	Příprava na bar a bat micvu.....	59
8.5	Obřady předcházející bar micva.....	60
8.6	Obřad bar micva	61
8.7	Vyjádření úlevy otce	63
8.8	Hostina	64
8.9	Bar micva v Praze	65
8.10	Důsledky dospělosti	66
8.11	Rituální předměty	67
8.11.1	<i>Modlitební řemínky</i>	<i>67</i>
8.11.2	<i>Dívky a tfilin.....</i>	<i>69</i>
8.11.3	<i>Sáček na tfilin.....</i>	<i>69</i>
8.11.4	<i>Talit.....</i>	<i>70</i>
8.12	Pocity chlapců v průběhu obřadu bar micva	71
9	Bat micva	72
9.1	Průběh bat micva.....	73
9.2	Dárky k bar a bat micva	74
10	Místo konání bar micva	76
10.1	Pinkasova synagoga	76

10.2	Bejt Elend	77
10.3	Terezín.....	77
10.4	Dětské letní tábory	78
11	Děti v Terezíně	80
12	Izrael	84
12.1	Izraelská armáda.....	84
13	Komparace	87
13.1	Komparace obřadu obřízky v dějinách a v dnešní době.....	87
13.2	Komparace vykoupení prvorozeného syna dnes a v minulosti.....	88
13.3	Komparace bar a bat micva v současnosti a v předešlých staletích.....	89
14	Rozhovory.....	90
14.1	Rozhovor s rabínem Sidonem	90
14.2	Rozhovor s Mgr. Ludmilou Chládkovou	95
	Závěr	98
	Použitá literatura	100

Úvod

Společenská skupina určitým způsobem formuje jedincovo chování a vnímání světa. Ať již si to uvědomujeme či nikoli, vždy jsme součástí nějaké sociální skupiny. Důležitou součástí života je i kultura, která uchovává tradice a zvyky pro následující generace. Vytváří vzorce hodnot, norem, předpisů i nepsaných nařízení. Ty umožňují každému jedinci pocit sounáležitosti a v neposlední řadě i orientaci v dané kultuře. Cílem všech prvků konkrétní kultury je vyvolat a následně uchovat pocit stability a bezpečí. Soubory zvyků, tradic a obyčejů se vytvářejí již po tisíciletí a slouží k zakotvení a upevnění společenské sounáležitosti. Lidský život je plný přání, projevů radosti a smutku nad všedními a neočekávanými událostmi. To vše se promítá a silně ovlivňuje kulturní soubory. V podstatě mají usnadnit vyrovnání se s výjimečnými situacemi, které v životním cyklu dřív nebo později potkají každého.

V zásadních lidských zlomových situacích jsou nejvíce patrné formy jednotlivých krajových a kulturních obyčejů a zvyků. Existují tři zásadní životní mezníky mezi než patří narození dítěte, svatba a smrt blízké osoby. Všechny sociální, náboženské a civilizační struktury obyvatelstva se vyznačují specifickou reakcí na zvláštní a jedinečné okamžiky. Každý člověk považuje narození potomka za něco mimořádného. Jedná se o počátek nového lidského života a pokračování rodu, což bylo v předešlých stoletích opravdu důležité. Vše na světě je v rovnováze a ani v tomto případě tomu není jinak. Protikladem počátku je konec, který v životním cyklu znamená smrt. Lidský život je protkán mnoha událostmi, které silně ovlivňují budoucnost. Ani tyto zlomové okamžiky neuniknout pozornosti a případných oslavám. Nejedná se však o tak absolutní události jako jsou zrození a smrt. Člověk je pod tlakem okolí a vlastní myslí nucen přemýšlet o svém dočasném pobytu na pozemském světě. S tímto vědomím je třeba se vyrovnat a to není snadný úkol. K určité vyrovnanosti nám mají pomoci různé prvky, které vycházejí ze společensky platných ustanovení, a v neposlední řadě i víra. Ta má zajistit smysluplnost lidské existence a řád.

Dětství považuji za nejkrásnější a nejdůležitější období lidského života. Než se jedinec stane dospělým čeká ho mnoho úkolů, které je třeba splnit. Musí se naučit mnoho poznatků a rozvíjet se v různých rovinách. Nezpochybnitelnou úlohu má

výchova a vzdělání. V rodinném prostředí si děti osvojí typické tradice a zvyky, jejichž nesmazatelnou stopu si ponosí celý život s sebou. Lidé hledají různé záminky, jak uniknout stereotypům a všední práci. Oslava spojená s obřizkou či náboženskou dospělostí skýtá dobrou příležitost. Nemůžeme si vybrat kdy a komu se narodíme, ale naši budoucnost ovlivnit můžeme. Většinou jsme vychováváni v prostředí, které pro nás znamená domov. Místo, kam se můžeme vždy vracet, když je nám nejhůř nebo naopak. Domov je pro nás zóna bezpečí a zde se cítíme být sami sebou. Bohužel ne v každé rodině panují harmonické vztahy a to může způsobit odvrát jedince od svých biologicky nejbližších příbuzných. S tím souvisí snaha vytěsnit vzpomínky na dětství, jež nebylo ideální.

Přechodové rituály spjaté s dětstvím obsahují emocionální, zvykové, estetické a divadelní vyjadřovací potřeby člověka. Podoba obřadů je ovlivněna geografickým začleněním dané společnosti a životních podmínek. Pro rodiče zůstaneme dětmi i tehdy, když nás společnost bude vnímat jako dospělé. Společensky důležitým krokem je svatba, která pro jedince znamená konec dosavadní role dítěte a stojí na počátku vzniku nového rodinného seskupení, jehož nejdůležitějším úkolem je zajistit pokračování rodu a tím i celého lidského pokolení.

„Přechodové rituály (rites de passage) označují přechod z jedné fáze života, období či události k jiné. Rituálů přechodu se zúčastní každý a společnosti je vymezují různými způsoby.“¹ Termín „rituál přechodu“ je úzce spjat s celým životním cyklem jedince a v některých případech i skupin. Arnold van Gennep chápal tyto obřady v širším rozměru. Přechodový rituál má základní trojfázové schéma, jehož části jsou tvořeny odloučením, pomezím a opětovným začleněním do společnosti. V podstatě pokud nějaký rituál má tyto tři fáze je považován za přechodový. Z toho vyplývá, že do této skupiny lze zařadit i sezónní slavnosti, poutě, oběti atd. Společnost se rituály reprodukuje. Lidé získávají nový status, aniž by se změnila sociální struktura, a veřejný charakter obřadů je pro obyvatele každoroční připomínkou společenství, práv a povinností, jež jim ukládá a propůjčuje jejich společnost. „Přechodové rituály působí jako prostředek umožňující začlenění do společnosti a současně dávají účastníkům pocítit mystický prožitek jednoty s duchovním světem a se společenským organismem.“²

¹ BOWIE, F. *Antropologie náboženství*. Praha, 2008, s. 156.

² ERIKSEN, T.H. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha, 2008, s. 172.

Téma mé diplomové práce je „Židovské děti“ s podtitulem „Rituály přechodu“. V teoretickém průzkumu se budu orientovat na početí dítěte, těhotenství, porod, narození, obřízku, rituální předměty, vykoupení prvorozeného syna, jméno potomka, úctu k rodičům, bar a bat micvu, vhodná místa a dny obřadu, hostiny. Dále se budu zabývat dětskými tábory, kde se židovské děti mohou setkat s větším počtem vrstevníků, jenž uznávají stejné tradice a zvyky. Následující část bude zaměřena na vykonávání přechodových rituálů během druhé světové války v Terezíně. Ve všech částech pro mne budou stěžejní dodržované zvyklosti a jejich odůvodnění. Do textu ještě zařadím informace o armádě v Izraeli, jelikož je v dnešní době nedílnou součástí „zkoušky“ dospělosti.

Po teoretickém vypracování se zaměřím na komparaci přechodových rituálů dětství. Mým hlavním cílem bude porovnat tradiční obřady v minulosti a vykonávání těchto ceremonií v současnosti. Z předchozího textu vyberu stěžejní body jednotlivých zvyklostních obyčejů na kterých poukážu shodu či odlišnost.

Součástí diplomové práce budou osobní rozhovory se zemským rabínem a pracovníci Památníku Terezín. Smyslem těchto rozhovorů bude postihnout objektivní vnímání obřadů spojených s dětstvím a získat informace o současné situaci v židovské obci v Praze a v Terezíně během druhé světové války. Každý jedinec má možnost zvyklostní obyčeje pozměnit. Téměř v každém obřadu se projeví individuální charakter, jehož následkem je jedinečnost a neopakovatelnost okamžiku.

Čerpat budu z knih vydaných Židovským pražským muzeem a knih, které jsou k dispozici v židovské pražské knihovně. Právě zde budu získávat většinu informací o židovství. Použiji oficiální internetové portály společností či organizací, které poskytují materiál k dané problematice.

Přechodové rituály hodlám zkoumat převážně na území České republiky.

1 Židovská rodina a domov

Rodina má v judaismu velmi důležitou úlohu. I pro jiná náboženství je rodina ústředním místem. Domov představuje jakýsi posvátný prostor a rodina základní rituální jednotku. V rodinném kruhu se slaví mnoho svátků. Typickým prvkem je prostřený stůl, který má symbolickou hodnotu. U stolu má být studována Tóra, vychovávají děti a za stolem mají být pronášeny modlitby.

1.1 Židovský dům

Hlavním znakem židovských domů je bezpochyby mezuzá. Je připevněna ve vchodu do domu. Mezuzá je krabička v níž je pergamenem na kterém je napsán úryvek Šema, což je ústřední modlitba prohlašující židovskou víru v jedinstvo Boha. „Velikost mezuzy včetně pouzdra se obvykle pohybuje kolem 10 až 15 centimetrů.“³ Samozřejmě mezuzá má více duchovní a symbolickou hodnotu nežli materiální. Je znamením, že dům je židovský a že se v něm ctí hodnoty podle židovských obyčejů.

I přesto, že v dnešní době mnoho Židů nedodržuje pravidla halachy, mezuzá stále ctí.⁴ Důvodem tohoto chování je zřejmě to, že mezuzá je také amuletem pro štěstí. I v současnosti lidé, kteří se nehlasí k žádnému náboženství, neustále provádějí rituály a zvyky, které by jim měly přinést štěstí.

Každé dítě vychovávané v židovské rodině mezuzá ctí a je pro něj symbolem domova. „V tradičních rodinách je mezuzá posvátným předmětem, který odděluje vnější „profánní“ prostor od vnitřního „posvátného“. Přejít práh (a vzdát mezuzě úctu dotykem nebo políbením) je pak rituální úkon: je vcházením ze světa do zřetelně židovského prostoru.“⁵ „Mezuzá by měl dvakrát za sedm let zkontrolovat kvalifikovaný sofer (písař), aby opravil případná poškození.“⁶ O tom,

³ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 32.

⁴ Halacha doslova „postup“, židovský zákon. Termín označuje právní část Talmudu i následné kodifikace. Původně znamenala halacha (od hebr. Slovesa halach, „jít, chodit“) zvláštní právní rozhodnutí, jehož bylo dosaženo po prodiskutování různých názorů v Talmudu. Později byl tento termín rozšířen na celý korpus židovského zákona, právní systém judaismu. NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 42.

⁵ FISHBANE, M. A. *Judaismus, zjevení a tradice*. Praha, 1999, s. 136.

⁶ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 115.

že mezuzá má pro Židy opravdu velký význam se můžeme přesvědčit i z mnoha knih či filmových zpracování. I ve filmu Schindlerův seznam, který zpracovává problematiku Židů za druhé světové války, je ukázáno, jak si Židé nezapomenou vzít mezuzá při vystěhování s sebou.

„Nejdůležitějším místem v domě je šalom bajit tzv. pokoj domova, který střeží přísné zákony hierarchie a úcty k rodičům.“⁷ Tradiční Žid nikdy nejí v domě, který není židovský. Společenství stolu je společenstvím rituálním. Jídlo je symbolem odlišnosti sociální, ale i všeho dalšího, co skupina vyznává. V dnešní době se tyto předpisy nedodržují tak přísně. V podstatě každý Žid se může sám svobodně rozhodnout, zda se bude stravovat i v restauracích, které nejsou košer.

1.2 Rodinné zákony v Čechách a na Moravě

Židé byli diskriminováni a vyčleňováni ze společnosti až do 20. století. Jejich životy neustále podléhaly omezením, které s sebou přinášely zákony nebo výnosy panovníka. Snaha snížit počet židovského obyvatelstva na našem území stále přetrvávala. Zásadním mezníkem byla bitva na Bílé hoře v roce 1620. Po ní následovala rekatolizace, která vyvolala dlouhodobé pronásledování židů. V roce 1726 byl vydán tzv. familiantský zákon. V tomto období vládl Karel VI. z rodu Habsburků, což znamenalo, že byl silně katolicky zaměřen. Tento zákon omezoval rodinná a manželská práva židů.

„Familiantský zákon z 25. září 1726 (platný až do roku 1848), podle něhož se v židovských rodinách směl ženit pouze nejstarší syn. Další synové buď zůstali svobodní, nebo odcházeli do jiných zemí (nejčastěji do Uher).“⁸ Princip tohoto zákona byl v získání inkolátu.⁹ Ten mohl vlastnit pouze židovský muž, který byl ženatý či vdovec. Bylo nutné mít potomstvo, jelikož jen tak mohl být muž považován za otce rodiny. Pouze ten jediný, měl právo pobytu v zemi. V rámci rodiny se inkolát dědil pouze smrtí. Samozřejmě na nejstaršího syna, který měl privilegované postavení. Pro židy byla rodina velice důležitá a znamenala pro ně

⁷ FISHBANE, M. A. *Judaismus, zjevení a tradice*. Praha, 1999, s. 136.

⁸ PUTÍK, A.; SIXTOVÁ, O. *Dějiny Židů v Čechách a na Moravě od počátků po emancipaci, průvodce expozicí*. Praha, 2005, s. 37.

⁹ Inkolát – státní příslušnost, občanství. (pozn. autora)

smysl jejich života. Kromě prvorozeného syna, neměli ostatní potomci možnost, založit si rodinu, která by byla legálně uznávaná. To mělo neblahý vliv na celou židovskou pospolitost.¹⁰ Docházelo k obcházení tohoto zákona, což bylo tvrdě trestáno. Jak již bylo zmíněno, mladší synové odcházeli do ciziny nebo do války. Docházelo i ke sňatkům mladších židovských synů. Někteří rabíni vykonávali tajné svatební obřady. Ovšem děti narozené v neprávoplatné rodině byly považovány za nemanželské.

V důsledku zájmu o inkolát se rozvinulo i úplatkářství, jelikož prostřednictvím korupce bylo mnohem snadnější jej získat. Existovaly rodiny, kde nebyl žádný mužský potomek. Dcery nebyly považovány za dědice inkolátu a rodina byla považována za vymřelou. Dívky byly velice často provdány do sousedních zemí. I zde můžeme vidět rozdílnost mezi synem a dcerou, která nebyla schopna zajistit pokračování rodu, což je u židů velice důležité.

Za vlády Josefa II. došlo k náboženskému uvolnění. Legálně se mohli mladší synové oženit pouze pokud získali inkolát, jenž se uvolnil. Také existovala možnost se zavázat k doživotní vojenské službě a obdržet výjimku z familiantského zákona, která dovolovala sňatek. Zásadní změnu způsobila i další reforma, která se týkala německého jazyka. Němčina se stala úředním i školním jazykem. Židům se týkala i změna jména. „Podle dvorského patentu vydaného v červenci 1787 musel od ledna následujícího roku každý židovský otec, poručník i svobodný muž zvolit pro sebe a svou rodinu německé rodinné jméno, každý jednotlivec pak německé jméno osobní a museli ho užívat celý život beze změny.“¹¹

Josefínské patenty umožňovaly studium na jakémkoli typu škol s výjimkou teologické fakulty. V rámci reformy školství bylo nutné zakládat židovské normální školy.¹² To měly zajišťovat židovské obce. Někteří ortodoxní židé nesouhlasili s výukou svých dětí na těchto školách, jelikož se obávali, že dojde k oslabení židovské kultury a náboženského života. Postupem času došlo k emancipaci Židů, kteří žili na našem území. Inklinovali spíše k německé kultuře, což v budoucnu

¹⁰ „Podle sčítání z roku 1754 žilo v Čechách včetně Prahy celkem 29 094 Židů, což představovalo 1,5% z celkového počtu obyvatelstva.“ PUTÍK, A.; SIXTOVÁ, O. *Dějiny Židů v Čechách a na Moravě od počátků po emancipaci, průvodce expozicí*. Praha, 2005. s. 70.

¹¹ PĚKNÝ, T. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha, 2001, s. 115.

¹² „Mnozí Židé na židovské normální školy, kde se vyučovalo matematice, zeměpisu, německému jazyku a mravouce, odmítali posílat děti i přes vysoké pokuty, které jim hrozily.“ PĚKNÝ, T. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha, 2001, s. 116.

mělo za následek problematické vnímání Židů v českoněmecké společnosti. V roce 1867 získali Židé v Rakousku-Uhersku rovnoprávnost.

Období první Československé republiky otvíralo pro židovské občany nové možnosti. Byla plně uznávána židovská národnost a docházelo k rozvoji společensko-kulturního života. Za Protektorátu byli Židé diskriminováni a velmi omezováni. Po druhé světové válce k zlepšení příliš nedošlo. Mnoho asimilovaných Židů se z koncentračních táborů již nevrátilo zpět. Až do roku 1989 vznikaly různé tajné spolky, kde se scházelo několik jedinců, aby se učili Tóru. Nebylo k dispozici tolik jiných možností, jako je tomu dnes. Tuto zkušenost má i rabín Sidon, který se vždy jeden den v týdnu setkával se svými přáteli, aby si pohovořili a něco nového se naučili z judaismu. Nebylo možné obřadně vykonávat slavnosti týkající se dětí. Rodiče měli strach vystavit sebe a své děti riziku, a proto se hledali schůdné cesty, jak dostat tradice a nezpůsobit si v životě příliš mnoho komplikací. Pokud měl někdo z rodiny známého lékaře, pak provedl brit milu on. Přístupovalo se i tzv. poloobřízce, jenž měla dva podstatné důvody. Měla zajistit uzavření smlouvy, ale také částečně chránit svou neúplností daného jedince. Dle rabína Sidona se rodiče obávali o své syny a nenechávali je v některých případech obřezat. To má vliv do současnosti, jelikož většina obřezek, které se vykonávají je u dospělých mužů. Po roce 1989 se situace zlepšila.

2 Narození dítěte

Každý jedinec ve svém životě, nezávisle na víře a národnosti, zažívá určité přechodové rituály mezi něž patří svatba, narození potomka atd. V různých kulturách nacházíme odlišnosti při rituálech, jež provázejí nejzásadnější okamžiky života.

Narození potomka předchází mnoho příkazů a rituálů, které s touto zásadní událostí úzce souvisí. Příprava na příchod nového nositele tradice nesměla být zanedbána. Pro judaismus jsou děti opravdu důležité, jelikož to budou oni, jež předají tradici budoucím generacím.

2.1 Rituály před početím dítěte

Všichni snoubenci oddávaní tradičním židovským svatebním obřadem ví, že nejdůležitějším cílem jejich manželství bude přivést na svět děti. Tyto děti by měly být užitečné celému lidstvu a také Bohu. Neplodnost byla vnímána jako trest. Neplodnost páru, za jejíhož nositele bývá tradičním židovským náboženským právem označována žena, je také jedním ze čtyř legitimních důvodů rozvodu manželství.

O tom, že zplození potomka mělo a má opravdu velký význam svědčí i to, že docházelo k uzavírání tzv. levirátních manželství. Každý věřící židovský muž, usiloval o naplnění povinnosti oženit se a zplodit potomka. Pokud došlo ke smrti ženatého muže ještě před tím, než zplodil dítě, musel se s jeho vdovou oženit manželův bratr. Děti narozené z takto uzavřeného „náhradního“ manželství pak byly označeny za přímého potomka svého zemřelého strýce, prvního manžela své matky. Nejznámějším biblickým příběhem o levirátním manželství je příběh o Onanovi, který se vzdíral splnit svou povinnost k ženě zemřelého bratra a zplodit s ní dítě. Tím se protivil Božímu příkazu, za což byl potrestán smrtí. „Juda spatřil dceru kenaanského muže, který se jmenoval Šúa. Vzal si ji za ženu a vešel k ní. Otěhotněla, porodila syna a Juda mu dal jméno Er. Znovu otěhotněla, porodila syna a dala mu jméno Ónan. Nato porodila ještě dalšího syna a dala mu jméno Šela. Juda dal Erovi, svému prvorozenému, manželku jménem Támar. Judův prvorozený Er

však byl v očích Hospodinových zlý, a proto jej Hospodin usmrtil. Juda tedy řekl Ónanovi: „Vejdí k bratrově ženě, vezmi si ji podle švagrovského práva a postarej se tak svému bratru o potomstvo.“ Ale Ónan věděl, že to potomstvo nebude patřit jemu; proto kdykoli vcházel k ženě svého bratra, vypouštěl semeno na zem, aby svému bratru nezplodil potomka. Jeho počínání bylo v očích Hospodinových zlé, proto usmrtil i jeho.¹³ „V současnosti se již levirátní sňatky u aškenázských Židů nepraktikují, ale v některých orientálních komunitách (v Maroku, Tunisu, Íránu a Jemenu) k nim dosud dochází.“¹⁴

Svobodní švagři se z této povinnosti vůči vdově vyvazují prostřednictvím rituálu chalica. Chalica doslova znamená odstranění obuvi při obřadu, jehož se účastní bezdětná vdova a bratr zemřelého manžela. „Povinnost vzít si vdovu po svém bratrovi je známa jako levirát (jibum). Nebyl-li však žádný z bratrů ochoten se s ovdovělou švagrovou (jevama) oženit, byl nejstarší veřejně napomenut před soudem obřadem chalica.“¹⁵

„Avšak jestliže si ten muž nebude chtít vzít svou švagrovou, vystoupí jeho švagrová do brány ke starším a řekne: „Můj švagr se zdráhá zachovat svému bratrovi jméno v Izraeli, není svolný užít vůči mně práva švagrovství.“ Předvolají ho tedy starší jeho města a promluví s ním. Když bude stát na svém řekne: „Nechci si ji vzít“, přistoupí k němu před staršími jeho švagrová, zuje mu střevíc, plivne mu do tváře a prohlásí: „To si zaslouží muž, který nechce svému bratru zbudovat dům.“ I bude mít v Izraeli přezdívku: „Dům vyzutého“.“¹⁶ V páté knize Mojžíšově je uveden Levirátní zákon, který tuto problematiku řeší. Ve Starém Zákoně je několik případů, kdy je někdo označen za syna Dódova, tj. za syna „svého“ strýce čili bratra svého otce.

2.2 Početí dítěte

Tradiční Židé považují ženu po dobu menstruace za rituálně nečistou. S menstrující ženou alias nidou, jsou podle židovského zákona zakázány

¹³ Genesis 38:2-10.

¹⁴ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 51.

¹⁵ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 51.

¹⁶ Deuteronomium 25:7-10.

manželské styky. „Podle halachy je přísně zakázán pohlavní styk mezi manželem a jeho ženou po dobu její menstruace (nidut) a ještě alespoň sedm dní potom. Vystříhat se mají i jiného fyzického kontaktu.“¹⁷ „Jestliže s ní bude muž obcovat a ulpí na něm její krvácení, bude nečistý sedm dní a každé lůžko, na němž by ležel, bude nečisté.“¹⁸

Pokud by žena měla menstruaci nepravidelnou, bude její nečistota trvat po celou dobu krvácení. Je zvykem, že žena spí od počátku menstruace na odděleném loži. Tento zvyk je nutný z toho důvodu, že jakákoli osoba, která se nikdy dotkne, bude nečistá. Tato nečistota je rituální a odstraňuje se tím, že osoba, která je pošpiněna si vypere šaty, omyje se vodou a je nečistá až do večera. Pravidelné oddělení manželů bylo a je v judaismu tradičně dodržováno a považováno za důležité pro spokojené a úspěšné soužití páru.

Poté, co ustane krvácení a uplyne sedm „čistých dní“ se ponoří do mikve, aby dosáhla rituální čistoty. Mikve je lázeň s čistou přírodní vodou. „Je nutné, aby pojmla nejméně 762 litrů vody a byla dost hluboká, aby se dospělý člověk mohl celý ponořit.“¹⁹ Následně se mohou obnovit manželské vztahy. Pokud by se žena rituálně neočistila a došlo k pohlavnímu styku, bylo by to považováno za těžký náboženský přečin. Dodržování těchto zákonů má posílit vzájemnou úctu v manželství a respekt k ženství. Ovšem má to i praktické opodstatnění, jelikož bylo lékařským průzkumem prokázáno, že mezi židovskými muži a ženami je výrazně nižší výskyt jistých forem rakoviny.

Jelikož Židé dodržují odloučení manželů po dobu rituální nečistoty, je tedy logické, že k možnému početí dítěte dochází po dvoutýdenní odluce potencionálních rodičů. Souvislost mezi koncem období oddělení a počátkem nejplodnější části ženina cyklu byla lékařskou vědou prokázána až v moderní době.

Názory na používání antikoncepce se v různých společnostech liší. Faktem ovšem stále zůstává, že početí dítěte by nemělo být nijak bráněno, především u muže. Tento názor je shodný s křesťanským, který také odsuzuje jakékoli bránění početí. „I v současnosti se setkáváme s odlišným výkladem biblického příkazu „plodte se a množte se“. Jeden z výkladů považuje za naplnění tohoto příkazu, přivést na svět nejméně dva potomky. Jiný již tuto problematiku specifikuje a za naplnění považuje

¹⁷ NEWMAN, J.; SIVAN, G.: *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 127.

¹⁸ Leviticus 15: 24.

¹⁹ NEWMAN, J.; SIVAN, G.: *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 117.

narození alespoň dvou chlapců.²⁰ Ortodoxní židovské rodiny jsou dodnes velmi početné. Použití antikoncepce je dovoleno jen ve výjimečných případech, kdy by těhotenství přímo ohrožovalo život či zdraví matky, ať už fyzické či mentální. Pokud žena ještě kojí a její dítě nemůže z objektivních příčin přijímat mléko jiné matky, její dovoleno chránit se proti početí. Přerušování těhotenství je také velmi důležité a diskutované téma. V podstatě žena může podstoupit interrupci pokud ji těhotenství nějakým způsobem ohrožuje na zdraví či životě.

2.3 Těhotenství

„Podle Talmudu se na vzniku nového života podílí tři entity: otec, matka a Bůh. Vklad každého z nich je dán předem: z otce pochází kosti, šlachy, nehty, mozek a oční bělmo, z matky kůže, svaly, vlasy, krev a oční panenky, Hospodin dává duši, rysy, zrak, sluch, řeč, chuť, chůzi, chápání a inteligenci.“²¹

Pohlaví dítěte určuje to, která z rodičovských entit převládne ve chvíli, kdy je dítě počato. Existují odlišné výklady, podle nichž rozhoduje o tom, zda se narodí děvčátko či chlapeček až druhá entita jednoho z rodičů. I u Židů se používalo různých praktik, které měly ovlivnit pohlaví dítěte. Samozřejmě tyto snahy byly vyvíjeny proto, aby se dosáhlo mužského potomka. Mezi tradiční zvyklosti, které měly pomoci k početí chlapce, patřilo hojné pití vína při obřadu havdala nebo umístění lože severojižním směrem.²²

Velký důraz je kladen na to, aby těhotná žena nebyla vystavena žádným stresovým situacím a dostalo se jí veškerého pohodlí. Ochrana jejího zdraví je dle židovského zákona velmi důležitá. Pokud by při porodu nastaly komplikace, záchrana ženina života má přednost před záchranou plodu. Ovšem to je platné pouze do chvíle, kdy se objeví hlavička dítěte při porodu.

²⁰ VESELSKÁ, D. *Nechť mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 13.

²¹ VESELSKÁ, D. *Nechť mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 13.

²² „Havdala znamená odlišení či oddělení. Obřad zakončující šabat a svátky. Zahrnuje požehnání nad pohárem vína, kořením a svící, která hoří čtyřmi plameny. Havdala se nejprve pronáší jako součást Amidy při večerní bohoslužbě o sobotním večeru, potom v obvyklé podobě, když bohoslužba končí a nakonec s přidáním úvodního biblického textu doma. Při zakončení svátků (s výjimkou pátečního večera) se také koná Havdala, ale ve zkrácené podobě.“ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 45.

Aby žena dosáhla nejen fyzické ale i psychické pohody, je nutné, uspokojit všechny potřeby těhotné, což zahrnuje i neobvyklé chutě, dokonce i takové, které mohou být v rozporu s pravidly židovského stravování. Židé v každodenním životě striktně rozlišují co je a není košer. Tímto se ovšem budoucí matka, která pod svým srdcem nosí plod nemusí zatěžovat, jelikož lidová tradice má za to, že pokud by jí nebylo vyhověno, mohlo by dojít k rozrušení těhotné, což by mohlo vyústit až v ohrožení zdraví budoucí matky a dítěte. V zájmu zachování duševní pohody nemusí gravidní žena dodržovat půst o svátku Jom kipur.²³

Rituály spjaté s narozením dítěte se liší podle pohlaví dětí. Proto bylo velice důležité odhadnout, zda se narodí chlapec či děvče. „Způsoby určení pohlaví dítěte bývaly velmi podobné metodám praktikovaným majoritou, např. pokud těhotná žena pociťovala bolest v kříži, očekávalo se spíše narození chlapce, naopak bolest v oblasti břicha ukazovala spíše na narození dcery.“²⁴

K ochraně těhotných žen a rodiček sloužily různé amulety, které se vyskytovaly v rukopisné nebo tištěné podobě. Méně častá byla forma přívěsku. „Dochované typy amuletů z území Čech, Moravy a Slezska zahrnují amulet na ochranu domu a amulet pro těhotnou, rodičku a novorozence. Amulety obsahují různé biblické texty a zaříkadla, Boží jména, jména praotců a pramáti atd.“²⁵ Užívalo se i zaříkání a nejrůznější magické postupy.

2.4 Porod

Když nastal čas porodu bylo třeba zajistit bezproblémový průběh. K tomu opět sloužily nejrůznější zvyky a amulety. Narození představuje klíčový moment, v němž je život matky i dítěte v největším nebezpečí. „Nastávající matce se např. doporučovalo žvýkat o posledním svátečním dnu svátku Sukot citrusový plod

²³ „Jom kipur neboli Den smíření je nejslavnostnější událost v židovském kalendáři, která připadá na desátý den měsíce tišri. Mezi sefardskými Židy znamená den „trýznění duší“ a „očisty od hříchu“. Půst se drží od západu slunce do setmění následujícího dne. Je zakázáno jídlo, pití, manželské styky, používání kosmetických prostředků a toaletních potřeb a nošení kožené obuvi stejně jako mytí všech částí těla kromě prstů a očí. Platí všechny zákazy práce.“ SLÁDEK, P. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha, 2008, s. 114.

²⁴ VESELSKÁ, D. *Necht' mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 13.

²⁵ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 7.

(etrog).²⁶ „U východních Aškenázů se k podpoře přicházejícího či dlouho trvajícího porodu kladl rodící ženě na břicho svitek Tóry či klíče od synagogy.“²⁷

„V tradiční společnosti se používaly ochranné amulety neboli kameoty. Víra v jejich účinnost se opírala o učení některých proudů kabaly. Nad postelí matky či nade dveřmi byl obvykle vyvěšován tzv. kimpet-cetl (jidiš slovo kimpet, z německého Kindbett, znamená „šestinedělí“).²⁸ Nejčastěji to bývala papírová tabulka či vystřihovánka. Amulety obsahovaly především hebrejské biblické citáty např. text Žalmy 121 a jména ochranných andělů.

„Pozvedám své oči k horám:

Odkud přijde mi pomoc?

Pomoc mi přichází od Hospodina, on učinil nebesa i zemi.

Nedopustí, aby uklouzla tvá noha,

nedříme ten, jenž tě chrání.

Ano nedříme a nespí

ten, jenž chrání Izraele.

Hospodin je tvůj ochránce,

Hospodin je ti stínem po pravici.

Ve dne tě nezasáhne slunce

ani za noci měsíc.

Hospodin tě chrání ode všeho zlého,

on chrání tvůj život.

Hospodin bude chránit tvé vycházení a vcházení

nyní i navěky.²⁹

Tento typ amuletu měl rodičku chránit před Lilit. Dodnes se vedou debaty o pojetí Lilit. Židovská tradice ji považuje za domnělou první ženu Adama, která byla zavržena. Údajně byla velmi krásná a vášnivá. Zmínka o Lilit se vyskytuje již v sumerských a babylónských mýtech. Lilit měla být dospívající démonka, která nemá stabilního partnera, a proto vyhledává hloupé mladé muže na rozcestích v poušti a opuštěné krajině a doufá, že s nimi počne lidsko-démonické děti.

²⁶ DOLEŽALOVÁ, J. *Narození v židovské rodině*. Praha, 1989, s. 22.

²⁷ VESELSKÁ, D. *Nechť mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 13.

²⁸ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 44.

²⁹ Žalmy 121

Později Lilit získala další vlastnosti démonky a začala ubližovat těhotným ženám a rodičkám. Ze msty kradla novorozence či způsobovala jejich smrt. Právě amulety ji měly zahnat do podsvětí, kde putuje po temném moři na své loďce. Během 19.století bylo pod vlivem židovského osvícenství používání amuletů proti Lilit opuštěno.

2.5 Rituály po porodu

V judaismu dostávají rituální rámec nejen pravidelné události, ale i okamžiky osobního života, které jsou v podstatě neopakovatelné. Tyto rituály oslavují chvíle nového začátku či přechodu z jednoho životního období do druhého.

Po porodu se za zdraví matky a dítěte modlí nejen vlastní rodina, ale celá obec. „Při sobotní bohoslužbě je otec vyvolán k Tóře. Po předčítání se veřejně pronáší požehnání s prosbou za zdraví matky a novorozence (mi še-berach le-joledet).“³⁰

2.6 Syn nebo dcera?

Rituály vykonávané po narození potomka se liší podle pohlaví novorozence. Týden po narození syna a dva týdny po narození dcery nastává pro matku období očišťování, které trvá třicet tři dní, porodila-li chlapce, nebo šedesát šest dní, narodila-li se jí dívka. Po ukončení stanovené doby očišťování podstoupí matka koupel v rituální lázni a po ní navštíví synagogu. Prakticky se jedná o období šestinedělí, které by mělo být dodržováno každou ženou nezávisle na náboženství.

2.7 Hebrejské jméno

Po narození potomka vyvstává další důležitý úkol pro rodiče, vybrat vhodné jméno. To většinou vybírá otec nebo matka, ale jsou známy případy z Bible, kdy

³⁰ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyk*. Praha, 2005, s. 42-43.

narozenému dítěti dává jméno jiná osoba než biologický rodič.³¹ Pro Židy má výběr jména pro dítě velký význam, jelikož od biblických dob je považováno za součást duše a tvoří kousek z celkové podstaty samotného lidského bytí. Pokud by nositelé jména vymřeli, znamenalo to největší pohromu, která mohla pro rodinu nastat.³² „Jméno představovalo také moc a sílu, nové jméno znamenalo dostat novou moc a nové požehnání nebo naopak ztrátu moci.“³³ Pokud se narodí holčička, dostává jméno první šabat po svém narození, kdy je její otec vyvolán v synagoze k Tóře a zvolené dívčino jméno slavnostně oznámí shromáždění. Kantor, jenž má funkci náboženského dohláze, prosí Boha o požehnání pro holčičku. „V současnosti a v liberálnějším prostředí se události účastní i matka a v souvislosti s narozením dcery vznikají nové rituály. Jedním z nejpopulárnějších ustanovení pro tyto obřady je simcha bat tedy veselí z narození dcery.“³⁴ U chlapců je pojmenování spjaté s obřízkou. Tento zvyk se objevuje již v Novém zákoně.³⁵ Hned po tomto rituálu dostane chlapec hebrejské jméno. „Mohel, který provádí obřezání, pronese modlitbu za dítě s oznámením: ve-jikare šemo be-Jisra'el... ben... což v překladu znamená a nechť je v Izraeli zván jménem..., syn...“³⁶ Hebrejské jméno je pro Židy velice důležité, jelikož muži jsou k předčítání Tóry vyvoláváni jen tímto jménem kombinovaným se jménem otce. Když dítě dostane hebrejské jméno, neznámá to, že by se automaticky stalo Židem. K tomu je zapotřebí splnění několika podmínek. V historii bylo zaznamenáno mnoho případů týkajících se přejmenování Židů. Ti přijali občanské jméno z důvodu ochrany např. během druhé světové války. To však na jejich statusu Žida vůbec nic nezměnilo. Typickým příkladem je David ben Josef, což znamená David syn Josefův. Toto jméno mají Židé vyryto i na náhrobním kameni. Zajímavostí je, že u Aškenázů je zvykem, při modlitbách za nemocné uvádět jméno matky místo otce.

Na oficiálních hebrejských dokumentech jsou zaznamenána jen hebrejská jména. U rozvodové listiny je tomu jinak. Zde jsou hebrejsky zaznamenána všechna jména

³¹ „Sousedky mu daly jméno. Řekly: „Noemi se narodil syn a pojmenovaly ho Obéd.“ To je Ctitel Hospodinův.“ Rút 4:17

³² „Až to uslyší Kenaanci a ostatní obyvatelé země, obklíčí nás a vyhledají naše jméno ze země. Co pak učiníš pro své veliké jméno?“ Jozue 7:9

³³ Novotný, A. *Biblický slovník*. Praha, 1992, s. 299.

³⁴ FISHBANE, M. A. *Judaismus, zjevení a tradice*. Praha, 1999, s.127.

³⁵ „Osmého dne se sešli k obřízce dítěte a chtěli mu dát po jeho otci jméno Zachariáš... Když uplynulo osm dní a nastal čas k jeho obřízce, dali mu jméno Ježíš, které dostal od anděla dříve, než jej matka počala.“ Lukáš 1:59; 2:21

³⁶ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 70.

včetně přezdívek, pod nimiž je dotyčný znám. Typická židovská jména jsou biblického a talmudského původu, ovšem můžeme nalézt i jména, která jsou odvozena z aramejštiny nebo řečtiny.

Ve 4. století n.l. se poprvé objevuje zvyk dávat dětem jména po blízkých příbuzných. K většímu rozšíření tohoto zvyku došlo až v 7.-11. století. Současně přetrvával názor, že děti mají dostat jména po spravedlivých a bohabojných osobách.³⁷ U Aškenázů je velmi časté, dítě pojmenovat po zemřelém příbuzném. To platí i v dnešní době v České republice, jelikož mnoho mužů a žen získalo své jméno právě tímto způsobem. Přetrvávala velmi silná tradice dát svému potomkovi jméno, které patřilo blízké osobě, jenž zahynula během druhé světové války a stala se obětí holocaustu. Tato tradice má několik důvodů. Primárním záměrem je uchování památky na milovanou osobu. Pokud by dítě bylo pojmenováno po dosud žijící osobě, mohl by být její život ohrožen. Toto vnímání vycházelo z představy jednoty jména a duše. Postupem času a za velkého přispění emancipace docházelo k tomu, že Židé měli dvě jména. Jedno sloužilo pro náboženské účely a druhé pro běžný život v občanské společnosti. V Čechách zásadní kámen této tradice položil císař Josef II.³⁸

V sefardských rodinách považují za projev úcty dát dítěti jméno po žijícím prarodiči. „Spojovat hebrejské jméno s jeho ekvivalentem v jidiš je běžné u Aškenázů, např. Arje (nebo Jehuda)-Lejb, Cvi-Hirš či Zev-Volf; první jméno tu značí „lva“ (Judey), druhé „jelena“ a třetí „vlka“. Kombinace Šraga-Fejvel, oblíbená u mnoha Aškenázů, je zajímavá tím, že první slovo označuje v aramejštině „svíce“ a druhé je odvozeno z řeckého Phoebus, „zářící“. Takové kombinace jsou časté i v případě ženských jmen, ale zde je „ekvivalent“ v jidiš zpravidla popisný nebo lichotivý: Chana-Gitl („Hana Laskavá“), Sara-Šejne či Bejle („Sára Krásná“), Rivka-Frume („Rebeka Zbožná“), apod.“³⁹ Už zde je patrné, že židovským ženám je projevoována úcta těmito honosnými jmény.

Většina z hebrejských jmen vychází z frází a výrazů, které jim propůjčují zvláštní význam nebo z jedinečných okolností narození toho, kdo jméno ponese. Příklad jména s osobním významem je Juda (Jehuda), což v překladu znamená „ten, který

³⁷ „Anděl, Vykupitel, jenž před vším zlým mě chránil, ať požehná těm chlapcům. Ať se v nich hlásá mé jméno a jméno mých otců Abrahama a Izáka; ať se nesmírně rozmnoží uprostřed země.“ Genesis 48:16

³⁸ Josef II vydal v roce 1787 zákon o jménech, který pro Židy znamenal povinnost přijmout německá jména a tím se asimilovat do soudobé společnosti. (pozn. autora)

³⁹ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 71.

vzdává díky“ nebo Abraham „otec mnohých národů“. Další jména označují okolnosti porodu. Typickým příkladem je jméno Reuben, jenž se dá vyložit jako „Hleďte syn“ či Benjamin „syn zdaru“ alias „milovaný syn“. Mezi nejznámější hebrejská jména patří i David, které znamená „milovaný“ či „miláček“.

V izraelském a posléze židovském prostředí se oddanost k Bohu často naznačuje přidáváním předpon a přípon, které se nazývají teoforní. Jméno tohoto typu signalizuje vyznávání určitého kultu. Mezi nejčastější přípony patří „el“ tedy Bůh nebo „Jah“ Hospodin. Z toho jsou odvozena jména např. Michael, Gabriel, Jeremjáš, Izajáš atd. Mohlo dojít i ke kombinaci teoforních předpon a přípon jako např. u jména Elijáš. V nežidovském světě se používají překlady z Bible do evropských jazyků, a proto zde vznikají různé odlišnosti.

V českém prostředí je oslava svátku jména poměrně běžnou záležitostí. U Židů však nikoli. Jmeniny se neslaví, jelikož úcta ke jménu představuje projev pokory vůči světcům, jenž Židé v podstatě nemají.

3 Obřízka

Po narození chlapce vše spěje k nejdůležitější události v životě každého věřícího židovského muže, kterou je uzavření jeho smlouvy s Hospodinem prostřednictvím obřadu obřízky. Smysl tohoto obřadu nelze srovnávat s křesťanským významem křtu. Křesťanem se člověk stává až když je pokřtěn. Důsledkem křtu je očištění od prvotního hříchu.

V judaismu je každé novorozeně ihned Židem. Tomuto se nelze vyhnout. Jestliže člověk přišel na svět jako Žid, zůstane jím provždy. Dle židovské tradice se člověk rodí čistý a bez hříchu. Hříchy se hromadí teprve v průběhu života a zatěžují lidskou duši. Při obřízce dochází k odstranění předkožky na pohlavním údu chlapce osmého dne po jeho narození na znamení smlouvy.

3.1 Obřízka v Bibli

Obřízka je viditelným znamením svazku mezi Abrahamem a Bohem, jenž byl mezi nimi uzavřen a který platí pro izraelský národ navěky. „Znamením mé smlouvy mezi mnou a vámi i tvým potomstvem, kterou budete zachovávat, bude toto: každý mezi vámi, kdo je mužského pohlaví, bude obřezán. Dáte obřezat své neobřezané tělo a to bude znamením smlouvy mezi mnou a vámi. Po všechna pokolení každý, kdo je mezi vámi mužského pohlaví, bude osmého dne po narození obřezán, doma zrozený i koupený za stříbro od kteréhokoli cizince, který není z tvého potomstva. Musí být obřezán každý zrozený v tvém domě i koupený za stříbro. Tak bude má smlouva pro znamení na vašem těle smlouvou věčnou. Neobřezance, který by nedal své neobřezané tělo obřezat, bude ze svého lidu vyobcován; porušil mou smlouvu.“⁴⁰ Abraham byl tedy dle biblických zpráv obřezán ve věku 99 let společně s celým svým domem, jeho syn Izmael ve věku třinácti let. Izák je prvním, kdo je skutečně obřezán, když dovršil osm dní. „Když mu bylo osm dní, Abraham svého syna Izáka obřezal, jak mu Bůh přikázal.“⁴¹ Důležitost obřízky dokládají nejen časté zmínky o tomto příkazu, ale i kladení důrazu na neobřezanost ostatních národů, jako

⁴⁰ Genesis 17:10-14

⁴¹ Genesis 21: 4

Pelištejců apod. Obřízka je výrazem národního charakteru, například pouze obřezaní se mohou zúčastnit pesachové oběti.

Původní brit mila se v biblických časech vykonávala pomocí kamenného nože – pazourku. „To vzala Sipora kamenný nůž, obřezala předkožku svého syna...“⁴² Obřezávat mohl jak otec, tak matka. Stále ale platí pravidlo, že pokud je otec schopen provést obřízku, není mu dovoleno pověřit tímto úkolem někoho jiného. „Při ceremonii obřadně předává otec, jenž není schopen obřízku sám provést, nůž mohelovi jako demonstraci své odpovědnosti. Ženám se v současnosti dovoluje obřezávat pouze ve výjimečných případech, tzn. pokud není přítomen kompetentní židovský muž.“⁴³ K této situaci dochází opravdu pouze zřídka.

3.2 Brit mila

Hebrejsky se obřízka nazývá brit mila, to znamená „svazek obřízky“. Představuje v židovském životě velkou událost, a proto se radostně oslavuje. Zrodil se nový život. Den obřízky je oslavou pokračování svazku s Bohem v příští generaci. „Obřízka vyjadřuje myšlenku podrobení tělesnosti morálnímu zákonu, její opomíjení bylo a je vnějším znamením odpadnutí od víry.“⁴⁴ „Brit mila se koná osmého dne po narození, i kdyby to byl šabat, nebo dokonce Jom kipur. Výjimka se udělá jen tehdy, kdyby bylo ohroženo zdraví novorozence. Pak se obřízka odloží do chvíle, až bude dítě tělesně v pořádku.“⁴⁵ Spolu se zachováním šabatu se historicky stala nejdůležitějším symbolem judaismu, a proto byla v dobách pronásledování často zakazována. Obřízka patří k nejdodržovanějším židovským zvykům vůbec bez ohledu na to, zda se jedná o komunitu ortodoxní, reformní či liberální.

Přestože se jedná o jeden ze základních judaistických rituálů, není židovské náboženství jedině, kde se s obřízkou setkáváme.⁴⁶ „Dle Encyklopaedia Judaica se

⁴² Exodus 4:25

⁴³ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 37.

⁴⁴ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. Brno, 2009, s. 29.

⁴⁵ SADEK, V. et al. *Židé – dějiny a kultura*. Praha, 2005, s. 132.

⁴⁶ Van Gennep se nedomnívá, že obřízka souvisí s plozením a to z několika důvodů. „1. protože věk, kdy se provádí se pohybuje od 7 dnů do 20 let (i později např. u konverze k židovství), 2. protože se stejně jako ostatní mrzačení pohlavních orgánů dělá u národů, které neznají fyziologický

jedná o úkon za účelem odstranění předkožky, jenž se řadí mezi nejstarší operace či úkony prováděné člověkem vůbec. Jeho kořeny sahají až do prehistorického období.⁴⁷ Jako další doklad toho, že obřízka není výhradně izraelskou záležitostí, uvádí rovněž A. Novotný, jenž hovoří o známosti obřízky také v Egyptě, samozřejmě u arabských národů, Habešanů, Kafrů, ale také u jiných afrických kmenů či australských domorodců. „V mnoha případech jde o znamení toho, že je daný jedinec právoplatným příslušníkem kmene a může se ženit. Původ tohoto rituálu je tedy starověký, u mnoha kmenů se objevuje v souvislosti s pohlavním dospíváním mužského jedince.“⁴⁸

V roce 2010 bylo v Praze vykonáno přibližně deset obřízek novorozených chlapců. Tuto informaci mi poskytl rabín Sidon, jelikož nejsou k dispozici žádné statistiky, v nichž by bylo možné tyto údaje naleznout. V podstatě je tato obava oprávněná a pochopitelná. Židé byli v historii již mnohokrát pronásledováni a trestáni za svou víru. Typická uzavřenost před vnějším okolím je nesmazatelným důsledkem tragických židovských dějin. Počet obřízek se rok od roku liší. Záleží na počtu narozených chlapců. Zajímavostí je, že v několika posledních letech se provádí brit mila u dospělých mužů více než u novorozenců.

Jedná se o muže, jejichž stáří se pohybuje mezi třicátým až čtyřicátým rokem života. Právě tato generace patří k nejvíce věřícím v České republice. Tito dospělí nebyli obřezáni jako děti z nejrůznějších důvodů. Jejich rodiče měli strach a nechtěli je vystavovat nebezpečí, které by pro ně obřízka mohla znamenat. Nemám tím na mysli zdravotní riziko, ale společenské, jelikož po druhé světové válce pro Židy nebyla situace příliš příznivá. Průběh celého obřadu se liší, protože si lze jen těžko představit dospělého muže v náručí sandaka. Místem konání je oddělení plastické chirurgie v nějaké nemocnici. Není nutné shromáždění minjanu, postačí pouze tři muži mezi nimiž je přítomen lékař a rabín. Ten zajišťuje platnost tohoto obřadu. Doktor vše připraví a rabín obřízkovým nožem provede řez. Muž je následně ošetřen odborníkem. Tento způsob je uznáván stejně jako kdyby došlo k obřízce v synagoze.

mechanismus plození dětí, 3. protože by spíš mohla pohlavnímu styku bránit, jelikož snížení citlivosti žaludu snižuje touhu.“ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály*. Praha, 1997, s. 74.

⁴⁷ Novotný, A. *Biblický slovník*, Praha, 1992, s. 529-530.

⁴⁸ VESELSKÁ, D. *Necht' mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 15.

3.3 Výjimky u obřízky

U každého jedince nemůže obřízka proběhnout podle ideálních podmínek. Např. pokud se dítě narodí při večerním soumraku, je sporné, kdy přesně se narodilo. Z důvodu nejistoty se počítá jeho narození až od následujícího dne. Obřízka takového dítěte se nesmí konat ani o šabat, ani během svátku, protože by bylo možné, že by šlo o tzv. předsunutou obřízku. A právě předsunutí obřízky bývají přisuzovány takové životní nesnáze, jako jsou nemoc nebo ohrožení života.

Obřízka se vyžaduje také při konverzi a též otroci nežidovského původu museli být obřezáni, pokud byli v domě Žida. Nedošlo-li k obřízce v dětství, dospělí, pokud si přejí být právoplatnými členy obce, mohou požádat o její provedení. V případě, že byl muž již dříve obřezán např. ze zdravotních důvodů, nechá mohel pouze vytéct kapku krve.

Obřízka není dovolena jen v případě, pokud je v rodině dítěte prokázána dědičná porucha srážlivosti krve tedy hemofilie. Novorozenci velice často trpí žloutenkou. V judaismu je i na tyto komplikace pamatováno. V praxi to znamená, že není možné dítě vystavit riziku, které by ho mohlo ohrozit na jeho životě. Někdy docházelo k posunutí obřízky z jiných důvodů např. špatný zdravotní stav matky.⁴⁹

V případě, že dítě zemře před osmým dnem, je možné ho obřezat před pohřbem, nicméně až do osmého dne zůstává beze jména. V případě nemoci dítěte se rituál provádí až po jeho uzdravení.

3.4 První týden před obřízkou

První týden života novorozence je považován za velmi rizikový, a proto obřízce samotné předchází několik zvláštních obřadů. Večer o prvním šabatě po narození chlapce (je to první a jediný sobotní večer v jeho životě, kdy není chráněn smlouvou), se u rodičky s dítětem scházejí příbuzní a známí u příležitosti slavnosti zvané šalom zachar. Lidé se zúčastní hostiny, aby pronesli požehnání, pozdravili

⁴⁹ „Oba chlapci sice byli zdraví, ale matka byla nemocná a velmi slabá. Ačkoli rozhodnutí nebylo snadné, doporučil mohel, židovský muž vykonávající obřízku, aby se nemocné matce nepřítěžovalo starostí o dvě neobřezané děti. Obřízka byla tedy odložena a po několika dnech se konala za normálních podmínek.“ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 169.

chlapce a oslavili jeho příchod na svět. Součástí hostiny není pouze slavení, ale také truchlení. Podle tradice, dítě v okamžiku zrození ztratí znalost Tóry. Proto se na oslavě podává jídlo truchlících, především luštěniny.

„Nejnebezpečnější okamžik pro chlapce přichází s poslední nocí před obřizkou, kdy se jej svět snaží na poslední chvíli zahubit. Proto se v domě rodičky scházeli zbožní muži k celonoční hlídce zv. wachnacht (jid.), při níž se studiem Tóry a modlitbou snažili temným silám zabránit v naplnění neblahých úmyslů. Ochrannou úlohu plnilo mimo jiné kladení obřizkového nože pod polštář matky nebo dítěte, praktikována byla rovněž různá magická zaříkání.“⁵⁰ Dle mystiků démoni útočí na narozené dítě, ale jsou právě tímto nožem zahnáni. Ráno nebo dopoledne po této noci se pak v synagoze konala obřizka.

3.5 Mohel neboli obřezávač

V Bibli nalezneme zprávy, že obřizku mohli provádět otec i matka. Většinou se jednalo o členy rodiny, ale v některých případech i o pána domu. Bible neposkytuje informace o existenci lidí specializovaných na obřizku. Brit milu může dle halachy v podstatě vykonávat jakýkoliv žid nebo v případě nouze židovka.

V talmudické době většinu obřizek prováděli otcové sami, jelikož měli povinnost dát obřezat své syny. Existují mlhavé náznaky toho, že tuto operaci prováděly rovněž ženy jako součást své denní péče o nejranější potřeby dítěte.

„Pro 2. století již existuje jednoznačný důkaz o existenci školených (profesionálních) obřezávačů. V Talmudu nalezneme termín rofe neboli lékař. Obřizku také prováděl uman, což znamenalo odborník z technického hlediska. Ve 3. století jsme svědky použití termínu gozer neboli kráječ, řezač. Jedná se o označení rabína, který též vykonával obřizky. Uman prováděl nejen obřizky, ale i pouštění žilou, zatímco rofe byl specialistou na obřizky.“⁵¹

S termínem mohel se setkáváme až na počátku 4. století. Mohel znamenal titul obřezávače. Proto, aby bylo zajištěno spojení chirurgické kvalifikace mohela s jeho náboženskou učeností, bylo požadováno od všech učenců, aby uměli obřezávání.

⁵⁰ VESELSKÁ, D. *Nechť mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 15.

⁵¹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 36.

Z počátku nebyli mohelové za své služby placeni. Bylo to v důsledku přesvědčení, že se jedná o velkou micvu. Postupem času např. ve středověku začali někteří mohelové za své služby vyžadovat poplatky. Tento vývoj vedl k velké nespokojenosti u rabínů.

Aby se předešlo jakési úplatnosti, tak se během doby přistoupilo k opatření, že všichni náboženští funkcionáři začali dostávat plat. Toto opatření bylo zcela prostého důvodu. Ten, jenž dostane plat se může plně věnovat potřebám svého lidu. V případě mohelů a chudých rodin nebyla obřízka zanedbána, neboť existovaly různé charitativní organizace pomáhající s pokrytím nákladů spojených s narozením dítěte.

V současné době je situace samozřejmě jiná než před několika staletími. Abychom se mohli stát mohelem, je nutné splnit několik podmínek. Nejenže je třeba ovládat chirurgickou praxi, ale také být zbožný praktikující Žid, jenž je k obřízce vyškolený u zkušeného mohela. Může být povoláním chirurgem, ale není to nezbytnou podmínkou. Měl by cítit k tomuto poslání určité niterné vnuknutí. Po přípravném studiu skládá zkoušku za přítomnosti zástupců rabinátu. Výboru lékařů a odborníků předvede teoretické a praktické schopnosti, které získal během svého vzdělání pod odborným vedením. Jakmile splní všechny předepsané podmínky obdrží osvědčení, které prokazuje jeho oprávnění.

Pokud ho vyzve otec dítěte nebo nějaká zplnomocněná osoba je povinen vykonat obřízku. Není to pouze výzva, ale pocta. Je třeba, aby naplnil svůj čestný úřad a micvu. Tato náboženská povinnost má vysokou cenu a považuje se za velkou svátost. Muži, jenž jsou mohelové, se mohou zabývat nejrůznějšími povoláními a řemesly. Vždy by si měli najít čas, aby zanechali své práce a mohli splnit tak výjimečný úkol, což brit mila skutečně je. „Existují mohelové, kteří na svém kontě mají i čtyřciferné množství provedených obřízek.“⁵²

V Izraeli je mohelů mnoho. Je však nepsaným pravidlem, že si tito důležití muži vzájemně nekonkurují. Žádný obřezávač si nenechá ujít obřízku spadající do oblasti jeho působení. Pokud na ni má větší právo jiný mohel je třeba, aby tuto poctu odmítl. Otec by neměl nikdy prvního obřezávače obejít a jestliže by k tomu opravdu došlo, jednalo by se o velkou urážku. K této situaci dochází jen výjimečně, jelikož rodina považuje službu mohela za čest. Tuto poctu vykonává většinou rodinný

⁵² DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 172.

přítel, jenž se stává v podstatě členem rodiny a strýcem dítěte. „Tu a tam také slyšíme o tom, že ten či onen Žid vlastní modlitební knihu s věnováním od jeho mohela, kterou dostal jako dárek k oslavě bar micva nebo ke svatbě.“⁵³ Toto se týká židovských obcí, jejichž členové jsou v neustálém kontaktu a kde jsou ideální podmínky.

Velice zajímavé je, že mnoho rodin se v současnosti uchyluje k obřízce provedené lékařem či chirurgem. Platnost tohoto obřadu zajistí odříkání modlitby k příslušné ceremonii rabínem. Lékař je pouze kvalifikovaný k chirurgickému zákroku, ale nemusí být nezbytně způsobilý i k provedení brit mila. „Neexistuje jakékoliv náboženské oprávnění této praxe dodržované některými Židy. I přesto vydávají reformní a konzervativní směry judaismu certifikáty lékařům, kteří absolvovali kurzy teologie, halachy, folkloru a liturgie k brit mila.“⁵⁴

V židovské obci v Praze a v celé České republice není situace ideální. Příčina je jednoduchá. V celé naší zemi není přítomen ani jeden profesionální obřezávač. Ještě před několika lety tomu bylo jinak. V Praze byl přítomen jediný mohel, ale nyní z pracovních důvodů žije ve Velké Británii. Není jasné zda se do Prahy opět vrátí. Jiný mohel není zatím k dispozici, jelikož je tato funkce opravdu dost náročná na přípravu. Brit mila se koná i nadále a rodiče si mohou vybrat z několika alternativ. Rodiče, kteří mají dostatek finančních prostředků, si mohou dovolit zaplatit profesionálního obřezávače ze zahraničí. Z pravidla jsou to osoby ze zemí, které s Českou republikou sdílejí hranice mezi něž patří např. Polsko. Jedná se o opravdu velice nákladnou záležitost, jelikož je třeba uhradit částku za samotný výkon a také zaplatit výdaje za cestu a ubytování. Mohela nelze ubytovat kdekoli, jelikož vyžaduje košer stravu, čili musí mít pronajatý pokoj v hotelu, který disponuje košer kuchyní. Po součtu všech těchto položek nám vychází suma několika desítek tisíc korun. Správně by měl mohel po dvou až třech dnech zkontrolovat hojení rány, ale záleží na domluvě, zda se ještě zdrží, nebo odjede. Kontrola může být provedena lékařem. Rodiče, jenž nemají dostatek peněz na uhrazení mohela, jsou nuceni přistoupit k pro ně dostupnému řešení, což v praxi znamená provedení obřízky v nemocnici. I zde se dodržuje termín konání tzn. osmý den po narození.

⁵³ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 172.

⁵⁴ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha 2010, s. 37.

3.6 Místo a čas obřízky

Nyní se může obřízka konat kdekoliv, v nemocnici, v synagoze, ale i doma. Ne vždy tomu tak bylo. V talmudickém období byl místem konání domov, ale během gaonského období byla obřízka přesunuta do synagogy. Rabín Sidon tvrdí, že dříve se veškeré rituály vykonávaly venku pod nebem. O tom svědčí i chupa při svatebním obřadu, která má symbolizovat noční oblohu. Až neustálé pronásledování Židů je zahrnovalo do synagogy, aby se ukryli před ostatními lidmi a nevzbuzovali příliš pozornosti. Obřízka se může provést kterýkoliv den v týdnu před západem slunce. V současné době se většinou koná v dopoledních hodinách, ale může se konat i odpoledne. Židé se snaží vyplnit tuto micvu opravdu co nejdříve, aby tím symbolizovali horlivost vůči Božím nařízením. Častým zvykem od dob středověku bývá konat obřízku v synagoze o šachritu.⁵⁵ Ještě v nedávné minulosti se dítě na obřízku doneslo do synagogy. Podmínky v domácnostech nebyvaly vždy vyhovující, takže se synagoga pro tento úkol hodila lépe. I dnes se tato významná událost v mnohých obcích a zemích často provádí v domě, kde se shromáždí celá obec, v modlitebně, která je středem židovského života.

Také v moderní Izraeli se brit mila často provádí v synagoze. V zemích s chladnějším klimatem to nebývá tak obvyklé. Žádný rodič nechce své malé bezbranné dítě vystavit nebezpečí z přenašání ve studeném a vlhkém vzduchu. Při obřízce se musejí dodržovat hygienická opatření v souladu s moderní lékařskou praxí.

Vše má svůj důvod a proto i toto načasování je racionálně pochopitelné. Při ranní bohoslužbě bylo snadnější zajistit minjan. „Minjan je modlitební minimum deseti dospělých mužů, bez něhož společenství nesmí konat žádnou veřejnou pobožnost.“⁵⁶ Do minjanu se počítají otec i mohel. Původ tohoto pravidla lze vystopovat v různých biblických pramenech. „Např. Sodoma by nebyla zničena, kdyby se tam našlo deset spravedlivých mužů.“⁵⁷

Věřící se, že když se modlí společně deset Židů, vznáší se nad nimi Boží přítomnost. Nutnost minjanu souvisí s vědomím, že den obřízky se považuje za svátek celé obce. Při ranní bohoslužbě není recitována modlitba všedního dne, jenž obsahuje

⁵⁵ Šacharit je ranní bohoslužba. (pozn. autora)

⁵⁶ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 117.

⁵⁷ Genesis 18:32

vyznání hříchů a žádost o Boží milosrdenství. Tato modlitba se nerecituje o svátcích a radostných příležitostech, které se týkají celé obce. Jak už bylo několikrát zmíněno, i zde nalezneme výjimky. Pokud se obřízka koná na místě, kde není možná přítomnost minjanu, stačí účast otce a mohela. Pokud ani obřezávač není k dispozici, tak je přítomen rabín, který zajišťuje platnost tohoto aktu z náboženského hlediska.

3.7 Důležité osoby

Obřízka je důležitý okamžik v životě, a proto se pozvou přátelé a příbuzní. Kromě otce, novorozence a mohela má důležitou funkci také tzv. sandek. „Termín sandek pochází z řeckého syndikus neboli patron.“⁵⁸ Počet zúčastněných tohoto rituálu během středověku stoupal. „Mezi tyto osoby patří i sandekit, jenž je ve většině případů manželkou sandeka.“⁵⁹

Objevuje se také další osoba, tzv. kvater. Funkce kvatera spočívá v tom, že přináší novorozence sandekovi a položí mu jej na klín. Stejně jako tomu bylo v předešlém případě, tak i zde se objevuje ženský protějšek tzv. kvaterin (kvateren). Byla manželkou či sestrou kvatera. Jelikož tyto osoby pomáhají sandekovi, tak stejně jako on, jsou považovány za kmotry. „Význam slova kvater bývá někdy vykládán na základě spojení dvou slov: hebrejské předložky kaf s výslovností *ke* a znamenající *jako* a německého Vater – otec, tedy „jako otec“ (ke – Vater). Pravděpodobně jde o původní formu německého Gevatter - kmotr, odtud tedy kvater. Během obřadu bere kvaterin dítě od matky a předává jej kvaterovi, který ho předá otci a ten sandekovi. Tento mezistupeň je nutný proto, že není přípustné, aby si dítě od ženy vzal její manžel. Mohlo by dojít k jeho pošpinění, jelikož se žena nachází ve stavu rituální nečistoty po porodu.“⁶⁰

⁵⁸ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 38.

⁵⁹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky* Praha, 2010, s. 38.

⁶⁰ GUTMANN, J. *The Jewish Life Cycle*. Leiden, 1987, s. 5. (vlastní překlad)

3.8 Průběh obřízky

Novorozený chlapec je slavnostně oblečen a pokud se brit mila koná v synagoze, tak je přinesen ke zvláštním dveřím synagogy. „V aškenázské oblasti bývají tyto dveře označovány jako obřízkové dveře.“⁶¹ Při přinesení všichni povstanou. Někdy se ještě dodržuje zvyk rozsvěcování svíce v synagoze před obřadem. Tradici svíčky můžeme nalézt i u křtu. Dítě je přineseno sandekit a předáno kvaterovi. Ten jej vloží do klína sandeka, jemuž je svěřena pocta dítě během obřízky držet. Jen málokdy to bývá otec. Většinou je vybrán starší příbuzný, třeba dědeček. Kolena sandeka představují oltář, na němž se provádí svatý akt. Je to velké privilegium.

Obřízku vykonává rituální obřezávač. Ten je slavnostně oblečen. Nezbytnou součástí oděvu byl talit a černý oblek. Z hygienických důvodů se tento oděv v současnosti již při brit mile nenosí. Nahradil ho klasický doktorský plášť přes něhož je položen poskládaný talit, aby nepřekážel při výkonu. Jestliže se nejedná o prvorozeného syna, často je požádán o provedení tohoto obřadu muž, jenž obřezal prvního mužského potomka dané rodiny. „Mohel přijímá hochu, kterého si předtím členové rodiny, matkou počínaje, podávali mezi sebou.“⁶² „Často matka předá dítě kmoře, která jej přenesou do synagogy. Výběr kvaterů (jid.), kmořů, kteří předají dítě sandekovi, byl velmi důležitou společenskou i rodinnou záležitostí, někdy se mohlo stát, že rodiče vybrali kvaterů několik a každý z nich pak dítě poponesl kousek.“⁶³ Původně tento úkol připadal babičce, může to být ale i jiná žena. „V jidiš se sandak řekne kvater. Sandak a kvater vlastně vždycky nebyli jedna a tatáž osoba.“⁶⁴

Kvater přinášený chlapec (kdysi býval zabalený ve zvláštní pleně) je zdraven shromážděním zvoláním baruch ha-ba (požehnaný, který přicházíš).⁶⁵ „Dle gematrie je spojení *ha-ba* rovno číslu 8, související s osmým dnem, kdy se po narození dítěte obřízka koná. Hebrejská písmena mají svoji numerickou hodnotu. V tomto případě došlo k součtu numerických hodnot písmen hei (pět), bejt (dvě) a alef (jedna).“⁶⁶

⁶¹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyk*. Praha, 2010, s. 39.

⁶² FISHBANE, M. A. *Judaismus, zjevení a tradice*. Praha, 1999, s. 127.

⁶³ VESELSKÁ, D. *Nechť mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 15.

⁶⁴ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 175.

⁶⁵ „Jidiš je židovský jazyk. Nejdříve hovorový a později literární jazyk. Vznikl na bázi hebrejštiny, aramejštiny, postupně integrující prvky dalších německých, ale také slovanských dialektů. Písemná podoba jidiš využívá hebrejského grafického systému. SLÁDEK, P. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha, 2008, s. 108.

⁶⁶ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 39.

Odříkávají se modlitby a požehnání. „Radostnou chvílí obřadu brit mila bývá provolání všech shromážděných: „Kéž se dožijete toho, abyste ho vychovali k Tóře, chupě a dobrým skutkům.“ Tak se naznačuje celý životní cyklus, který všichni dospělí stvrzují svými vlastními životy.“⁶⁷

„Předkožka se v hebrejštině nazývá orla.“⁶⁸ Obřad se skládá ze dvou základních úkonů. „První z nich je tzv. *pri'a* značící úkon odříznutí předkožky penisu a *medica* – neboli zastavení a odsání krve. Samotný řez se nazývá *chanuch*.“⁶⁹ Speciální trubičkou z rány se odsaje krev a chlapec je přebalen a oblečen. Dříve odsával krev mohel sám, a to ústy. Není těžké si domyslet, že v mnoha případech nastaly zdravotní problémy, které se projeví v raném dětství. V 19. a na počátku 20. století se u malých chlapců projevily nemoci jako např. syfilis a tuberkulóza. V roce 1843 byla v Paříži ustavena speciální konzistoř, jež zrušila fázi *medica*, a naopak doporučila odsání krve, jež by bylo prováděno skleněnou trubicí. Nicméně dodnes se některé komunity drží tradičního způsobu odsání.

Děťátko se neuspává, nedostane ani lokální umrtvení, neboť svazek s Bohem musí být uzavřen při plném vědomí. Samo sebou kojeneček křičí, protože ho zákrok bolí. „Obřízka probíhá bez anestezie, je však známá praxe některých mohelů, kteří zvláště v minulosti podávali dítěti kapku vína jako utišující prostředek proti bolesti, ale také aby dítě posléze usnulo.“⁷⁰

Během obřízky se velmi často pronáší kiduš neboli slavnostní požehnání nad pohárem vína. Tohoto vína se napije ještě sandek a potom se nabídne matce (pokud je přítomna), aby se též napila. Dítě je po obřízce podáno některému z významných hostů, který drží dítě. Opět se recitují modlitby. Poté mohel chlapce slavnostně pojmenuje obřadním hebrejským jménem. Na konci obřadu pronese mohel slova biblického proroka Ezechiela. „Tu jsem šel kolem tebe a uviděl jsem tě, jak se třepeš ve vlastní krvi, a řekl jsem ti, když jsi ležela ve vlastní krvi, žij!“⁷¹

Matka může být u obřízky pokud stihne navštívit rituální lázeň. Samozřejmě je nutné dodržet období, po které je matka rituálně nečistá. V přísně ortodoxních kruzích nejsou ženy v místnosti přítomny. V komunitách, které nejsou tak ortodoxní, se ženy mohou obřízky zúčastnit, nestojí však bezprostředně vedle mužů

⁶⁷ FISHBANE, M. A. *Judaismus, zjevení a tradice*. Praha, 1999, s. 127.

⁶⁸ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 173.

⁶⁹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 40.

⁷⁰ DIAMANT, A. *Living a Jewish Life*. New York, 1991, s. 244-245. (vlastní překlad)

⁷¹ Ezechiel 16:6

a udržují odstup od místa, kde se obřízka koná. Většinou přihlížejí ze své vyhrazené části synagogy. Matky tento rituál snášejí různě. Některé jsou hrdé na to, že je jejich malý syn přijímán do svazku, a mají z toho radost. Jiným pouhá myšlenka na obřízku nahání strach a raději počkají venku. Dokonce i někteří muži u obřízky svých synů omdlí. Samozřejmě se jim poskytne první pomoc, ale přece jen se potom stávají terčem vtipů, že jako kojenci byli statečnější.

Během obřízky oznámí tatínek jméno dítěte a potom se hoduje. Vždyť právě bylo dalším potomkem zajištěno pokračování židovského národa. Jak již bylo zmíněno, obřízka se v dnešní době může provádět na mnoha místech. „V současnosti bývá tento zákrok prováděn v nemocnici, ovšem v takovýchto případech není naplněna náboženská podstata a obřízku je nutné dokončit provedením obřadu *hatafat dam* (heb. vykápnutí krve).“⁷² Děvčátka se samozřejmě neobřezávají.

Tento průběh obřízky je v celku zaběhnutým rituálem. Dospělý muž, který se chce stát Židem musí být podroben obřízce, jelikož je součástí přijímacího obřadu.

3.9 Oslava

Po konci obřízky se koná oslava, která v životním cyklu patří mezi nejdůležitější, jelikož došlo k uzavření smlouvy s Bohem. Po zdařilém výkonu je na všech přítomných osobách patrná úleva. „Všichni se usadí ke sváteční tabuli, k se'udat micva, jak se říká hostině oslavující Boží přikázání.“⁷³

Záleží na finančních možnostech, rodinných okolnostech a založení rodičů, jak moc bude hostina bohatá. Každá rodina má jiné představy o průběhu, takže lze vidět bohaté, ale i velmi skromné hostiny. Při této příležitosti se láme chleba. Na závěr se všichni pomodlí a poté se pije víno. To se může pít i v průběhu stolování a nemusí se čekat až na konec. Celkově se Židé snaží, aby tato událost byla opravdu výjimečnou. Proto se k výzdobě místnosti, kde se hostina koná, používají stříbrné šabatové svícny. Ty zajišťují neobvyklou a povznesenou atmosféru.

U obřízky je jednou z nejdůležitějších osob mohel. Na oslavě se považuje hlavou stolu, a proto zaujímá roli kantora. Pokud se shromáždí větší počet osob u nějaké

⁷² VESELSKÁ, D. *Necht' mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 16.

⁷³ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 179.

významné a radostné události často se zpívá. I na této hostině se zpívá sváteční píseň, žalm 126. „Na oslavě nesmí chybět jeden zvláštní prvek: pijut, báseň novohebrejského autora.“⁷⁴ Je to opravdu specifická událost, protože u žádné jiné příležitosti se po děkovné modlitbě po jídle poezie nikdy nepřidává. Téma básně souvisí s Abrahámovým svazkem, jeho významem a hodnotou. Součástí je také prosba za zdraví a štěstí dítěte a jeho budoucí vývoj. Přání se netýká pouze malého chlapce, ale také jeho rodičů a mohela. Průběh oslavy je velice příjemný a je protkán mnoha přípitky a proslovy, které se zabývají myšlenkami Tóry. Právě to činí z se'udat micva neopakovatelnou záležitost.

3.10 Rituální předměty

K obřadu patří i mnohé rituální předměty, jež jsou nezbytnou součástí obřizkové soupravy mohela. Mezi tyto předměty patří např. obřizkový nůž, štít, nádobka na předkožku, povijan a Eliášovo křeslo.

Všechny nástroje, které obřezávač používá musí být vyvařeny a následně vydezinfikovány. Také je třeba, aby si mohel a případně i jeho asistent omyli ruce. Jestliže nejsou tyto podmínky dodrženy je to považováno za hrubé porušení a může dojít k odebrání povolení k výkonu.

Během obřadu obřizky je v místnosti či synagoze připraveno křeslo. To je rezervováno pro proroka Eliáše, který ohlašuje Mesiáše a zastupuje svazek s Bohem. Hospodin ustanovil proroka Eliáše svědkem při každém uzavření této výjimečné smlouvy.

„Podle rabínské tradice se prorok Eliáš účastní obřizky jako neviditelný host. Pro Eliáše, svědka a ochránce chlapce, je připraven zvláštní pohár (kos šel Elijahu), jeho jménem se označuje i obřizkové křeslo (kise šel Elijahu). Toto křeslo bývalo v našich krajích dvoudílné, jedno, symbolické sedadlo bylo vyhrazeno Eliášovi, na druhém seděl sandak – kmoťr, který má za úkol chlapečka během obřadu držet na klíně.“⁷⁵ Chlapec je před obřizkou posazen na „křeslo Eliášovo“, symbolizující

⁷⁴ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Praha, 2009, s. 180.

⁷⁵ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 45.

naději vykoupení. Toto křeslo se ve skutečnosti příliš nepoužívá. Má spíše rituální charakter, který potvrzuje fakt, že mohel se o něm před operací zmiňuje.

Nejčastěji byla tato křesla vyráběna ze dřeva, ale jsou dochována i křesla kamenná. „V některých, zejména orientálních synagogách se dodnes nachází Eliášovo křeslo, jež zůstává stále prázdné a je někdy umístováno na zdi, aby bylo zajištěno, že se na něj nikdo neposadí.“⁷⁶

Na křesle lze nalézt sametový polštář, který je zdoben hebrejským textem vztahujícím se k brit mile. Při obřízce je dítě zabaleno do povijanu, jenž má čtvercový tvar. Většinou je vyroben z plátna, ale v bohatších rodinách se používá hedvábí. Z této speciální pleny lze zhotovit pokrývku na synagogální stůl nebo povijan na Tóru.⁷⁷ V tomto případě se plena rozstíhá do pruhů a následně se sešije v dlouhý pás, který je ozdoben hebrejským nápisem. Ten informuje o chlapcově datu narození a jeho otci. „Z území Čech a Moravy se dodnes dochovalo přes 1000 obřízkových povijanů na Tóru, 160 pokrývek a asi 70 textilií jiného typu. Nejstarší pocházejí z poloviny 17. století, nejmladší byly pořízeny těsně před 2. světovou válkou.“⁷⁸

Autorka A. Diamantová uvádí ve své knize vývoj dodržování obřízky v USA. „Dle jí známých údajů dodržovalo obřízku ve Spojených státech v šedesátých letech 98% obyvatelstva židovského vyznání. V roce 1985 se tento počet snížil na 59%, což bylo způsobeno prohlášením některých lékařů, že zdravotní nezávadnost obřízky není zcela zaručena, avšak na konci osmdesátých let počet obřezaných opět postupně vzrůstá.“⁷⁹

Obřízka v některých jedincích stále budí vlnu odporu. I v dnešní době existují Židé, kteří ji odmítají z důvodu, že se jedná o traumatický zážitek pro dítě. Na druhé straně jsou všechny směry judaismu, které ji chápou jako důležitý náboženský obřad. Ale i v minulosti se obřízka potýkala se svými protivníky. „Například v 19. století někteří představitelé reformního směru protestovali proti obřízce, žádali dokonce její zrušení s odůvodněním, že se jedná o zastaralý a barbarský zvyk, ale proti tomu se postavilo celé reformní hnutí.“⁸⁰ Faktem stále zůstává, že je to nepostradatelná součást celého judaismu.

⁷⁶ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 46.

⁷⁷ Bima v hebrejštině znamená synagogální stůl. (pozn. autora)

⁷⁸ VESELSKÁ, D. *Nechť mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 17.

⁷⁹ DIAMANT, A. *Living a Jewish Life*. New York, 1991, s. 241.

⁸⁰ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 37.

Mnozí považují tento úkon za barbarský. Je lékařsky potvrzeno, že obřízka nezpůsobuje žádné trauma a nemá ani jakékoli jiné zdravotní následky.

4 Prvorozený syn

S narozením prvního mužského potomka je spojen obřad vykoupení prvorozeného syna. „V hebrejštině je nazýván bechor.“⁸¹ „Tento obřad se v hebrejštině nazývá *pidjon ha-ben*, což v překladu znamená vykoupení syna.“⁸² Na prvorozenectví byl kladen velký důraz. Důležitost je vyjádřena i v Novém zákoně, týkající se samotného Ježíše a výsady zasvěcení Hospodinu.

4.1 Vykoupení

Celková podstata vykoupení spočívá v tom, že podle biblické tradice patřilo vše prvorozené Hospodinu a prvorození synové byli původně určeni k vykonávání chrámové služby. „Posvět' mi všechno prvorozené, co mezi Izraelci otvírá lůno, ať z lidí či z dobytka. Je to moje!“⁸³

První mužský potomek měl i výsadní dědické právo. Častý zvyk byl, že tento syn dostal dvojnásobnou část z dědictví. Z racionálního hlediska je to pochopitelné, jelikož právě on měl být nástupcem po svém otci a tudíž bylo nutné, aby měl k dispozici větší část majetku. Také plnil prostředníka mezi Bohem a rodinou.

„Má-li někdo dvě ženy, z nichž by jednu miloval a druhou by nemiloval, a porodí mu syny milovaná i nemilovaná, ale prvorozený syn bude synem nemilované, v den, kdy bude dávat, co mu patří, svým synům do dědictví, nemůže dát právo prvorozenectví synu milované na úkor prvorozeného syna nemilované. Vezme ohled na prvorozeného syna nemilované a dá mu dvojnásobný díl všeho, co má, protože on je prvotina jeho síly, jemu náleží právo prvorozenectví.“⁸⁴ Odlišné postavení se objevuje také u zvířat. Většinou prvorozená zvířata a rostliny byly obětovány o čem nacházíme zmínku i v Bibli. „Všechno, co otvírá lůno, odevzdáš Hospodinu. Všichni samečci, které tvůj dobytek vrhne nejprve, budou patřit Hospodinu.“⁸⁵

⁸¹ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 157.

⁸² NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 48.

⁸³ Exodus 13:2

⁸⁴ Deuteronomium 21:15-17

⁸⁵ Exodus 13:12

„Časem byli shledáni nehodnými kněžské služby, neboť se i oni podíleli na hříchu v souvislosti s klaněním se zlatému teleti. Toto jejich provinění mělo za následek, že prvorození byli bezprostředně poté, co se Izrael daného hříchu dopustil, vyloučeni ze služby Hospodinu a museli se z ní vykoupit.“⁸⁶ Hospodin si místo nich zvolil ke službě kmen Levi, jelikož se jeho příslušníci nedopustili hříchu zlatého telete. Proto rodiny Kohenů a Levitů nevykupují své syny.

4.1.1 Podmínky pro vykoupení

Aby mohlo dojít k vykoupení, je třeba splnit několik podmínek. Novorozenec musí být narozen přirozenou cestou, což v praxi znamená, že jeho matka nesmí prodělat císařský řez. Také je nutné, aby syn byl první dítě své matky a *otevřel její lůno*. Jestliže není jisté prvorozenectví, dítě není vykoupeno. Pokud by předtím žena prodělala potrat, ať samovolný či ze své vůle, nebyly by splněny stanovené podmínky.

Specifikace tohoto ustanovení tkví v tom, že u něj není vyžadován obřad vykoupení, pokud k potratu došlo po třetím měsíci těhotenství, jestliže však k němu došlo během prvních čtyřiceti dnů těhotenství, je obřad vykoupení požadován.

Zajímavé je, že i u rodů Kohenů je možné naleznout výjimky. Pro koheny byly zakázané určité ženy, k nimž patřily např. ženy rozvedené. Narodil-li se z tohoto svazku chlapec znamenalo to, že kvůli své matce ztratil kněžský status. Z toho vyplývá, že bylo zapotřebí jeho vykoupení. Jednalo se pouze o symbolické dodržení obřadu, jelikož si otec mohl ponechat peníze určené na vykoupení. Pokud si dcera kohena vzala za manžela Nežida, bylo nutné vykoupit prvorozeného syna, aby byla naplněna potřeba upevnění statusu matky. Vnuk levity narozený za týchž samých okolností nemusí být vykoupen.

V České republice je sice více kohenů, ale pouze jeden z nich může provést vykoupení prvorozeného syna. Ostatní tuto možnost nemají, jelikož pojali za manželky ženy, jenž nejsou židovského původu. To souvisí s asimilací židovského obyvatelstva. Důsledkem uzavření takového sňatku ztratili právo, vykonat tento obřad. Mužští potomci, jenž přijdou na svět z tohoto svazku již nebudou koheny.

⁸⁶ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 50.

4.1.2 Čas konání

Doba konání je také jasně stanovena. Začíná se odpočítávat dnem narození. 31. den nadejde ten správný čas pro vykoupení. A proč zrovna 31. den? Jelikož se jedná o velice starý obřad, je logické, že v dřívějších dobách byla úmrtnost novorozenců poměrně vysoká. Pokud se dítě dožilo jednoho měsíce, byla velká pravděpodobnost na jeho přežití. Pokud by se obřad konal dříve, byl by považován za neplatný a musel by se opakovat. Nesmí se konat o šabat a svátcích, jelikož je v těchto dnech zakázáno manipulovat s penězi. Obřad se v takovém případě koná ihned po skončení svátečního dne, tj. v den všední.

4.1.3 Průběh obřadu

Tento obřad se velmi často uskutečňuje v domácím prostředí a ne v synagoze. Rodiče chlapce pozvou příslušníka kněžského rodu, kohena. Ten měl velice důležitou funkci, jelikož řídil celou slavnostní hostinu. Dítě bylo položeno na zvláštní podnos, jenž byl ve většině případů vyroben ze stříbra. „Podnos byl oválného tvaru a jeho hlavní výzdobou byla rozměrná tepaná scéna zobrazující obětování Izáka.“⁸⁷ Na okraji bychom našli motivy zvěrokruhu. Poté kohen položil nejdůležitější otázku celého obřadu. Jedná se spíše o symbolickou otázku, jelikož neexistuje právo volby. Dítě musí být vykoupeno „*Co chceš raději učinit: dát svého prvorozeného syna, jenž otevřel lůno své matky, Bohu ke kněžské službě nebo jej vykoupit pěti selaim, jak jsi povinen podle Tóry?*“⁸⁸ Otec předal kohenovi stříbrné mince za vykoupení a ten třikrát pronesl větu „tvůj syn je vykoupen“ a chlapci nad pohárem vína požehnal.

V současné době se zachoval středověký text s několika změnami. Např. u Aškenázů není po matce vyžadováno žádné prohlášení. Postačí, že otec prohlásí, že dítě je matčino prvorozené. V některých případech ale prohlášení matky vyžadováno je např. u Sefardů. Dříve byli rituálu přítomni oba dva rodiče, ale v nynější době se většinou matka tohoto rituálu neúčastní. Docházelo tak

⁸⁷ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 48.

⁸⁸ VESELSKÁ, D. *Necht' mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 16.

k postupnému vypouštění matčiny role při tomto obřadu a veškerá zodpovědnost je svěřena otci. V některých komunitách se stále udržel zvyk, že po skončení obřadu přicházejí ženy, přináší ozdoby a šperky. Následně jimi kráší dítě. Většinou jsou zapáleny svíce.

4.1.4 Částka za vykoupení

Částka, kterou je třeba zaplatit za vykoupení syna je také přesně stanovena. Jednalo se o pět mincí tzv. šekelů, které byly kladeny na zvláštní podnos. Preferovaly se mince stříbrné. „Ty musely obsahovat nejméně 101 gramů drahého kovu.“⁸⁹ „Budeš je vyplácet od stáří jednoho měsíce; výplatné se bude vyměřovat ve stříbře: pět šekelů podle váhy určené svatyní; jeden šekel je dvacet zrn.“⁹⁰ Je jasné, že tato ceremonie se konala i v zemích, kde platily jiné mince. Bylo možné nahradit výše zmíněné mince za jakýkoliv jiný peněžitý obnos téže hodnoty. Šekel byl druhem mince v biblickém období. Šekely se razily do 2. století. Postupem času byly nahrazovány jinými mincemi. Velmi často se používaly římské peníze, zvláště pak mince, kterou Židé nazývali *sel'a*, která nahradila šekel v ceremonii vykoupení.

Jak čas plynul začaly se používat mince, které byly dostupné pro většinu lidí. Ve středověku to byly říšské haléře a dnes se v USA dává pět dolarů. Nutností po celou historii tohoto ceremoniálu zůstalo, že vždy to musely být mince a ne např. papírové bankovky či akcie apod. Speciální mince na vykoupení jsou v dnešní době raženy v Izraeli v Bank of Israel a distribuovány Israel Government Coins and Medals Corporations.

Pokud se vykoupení koná v Praze a rodiče nemají k dispozici tyto specifické mince je možné krátkodobě zapůjčení. Po obřadu se zase vrátí zpět židovské obci. Jedná se pouze o obnos, který má symbolický charakter. Bohatší rodiny si objednávají mince přímo v Izraeli např. přes internet. Mnoho Židů cestuje do Izraele z pracovních či osobních důvodů a může si je zakoupit přímo zde.

Jedná se o dar. Pokud byli rodiče chudí, mohl jim kohen částku vrátit. Proto, jestliže kohen chce vrátit peníze jako dar, může tak učinit. V případě, že by kohen každému

⁸⁹ VESELSKÁ, D. *Necht' mu Bůh dá vyrůst*. Praha, 2009, s. 16.

⁹⁰ Numeri 18:16

danou sumu vracel, tak by přišel o jeden ze svých několika příjmů a to by nebylo příliš dobré. Proto se ve středověku našlo řešení, které umožnilo otci vykoupit mince zpátky za nějaké naturálie. V opačném případě si rodiče zvolili nemajetného kohena, a naplňovali tak zároveň příkaz konání dobrých skutků.

4.2 Zvláštní amulet

Ovšem ne každé dítě mělo otce a v některých případech nebyl k dispozici příslušník kněžského rodu. Ať už byly důvody způsobeny velkou vzdáleností patřičné osoby či předčasným úmrtím otce, bylo třeba danou situaci řešit.

„Většinou byl na krk chlapce zavěšen zvláštní amulet s hebrejským písmenem *he*, které vyjadřuje číselnou hodnotu pět. V dospělém věku pak musel takto označený muž u kohena sám sebe ze služby vykoupit.“⁹¹ Také docházelo k vykoupení dítěte jeho mužským příbuzným nebo rabínským soudem.

Některé rodiny měly pouze dcery. Tento obřad se na malá děvčátka samozřejmě nevztahuje. V Bibli nalezneme příklad týkající se Selofchadových dcer. „Přiděl jim dědičně trvalé vlastnictví mezi bratry jejich otce a převedl na ně dědictví po jejich otci.“⁹² Z tohoto vyplývá, že dědictví přecházelo i na potomstvo v ženské linii. Určitý význam prvorozenectví u dívek ale přece jen má. „Objevují se jisté zprávy, že bylo zvykem, že se starší dcera vdávala před svými mladšími sestrami, jak tomu bylo v případě Lábanových dcer.“⁹³ Tento zvyk můžeme nalézt nejen u Židů, ale i v jiných kulturách. Tato tradice měla své praktické opodstatnění.

V současné době již právo prvorozenectví není povinné a izraelské zákony je neuznávají. Obřadné vysvobození prvorozence kohenem ze starověkého postavení bechora se již většinou nevykonává a pokud ano, tak se jedná pouze o symboliku této ceremonie.

⁹¹ SICHER, G. *Slavnosti a obyčejie náboženského života*. Praha, 1975, s. 15.

⁹² Numeri 27:7

⁹³ Novotný, A. *Biblický slovník*. Praha, 1992, s. 732-733.

4.3 Půst

„Půst prvorozených neboli *com bechorot* či *ta'anit bechorim* připadá na den 14. nisanu hebrejského kalendáře.“⁹⁴ Půst se netýká chlapců před *bar micva*. Tento zvyk byl dodržován v souvislosti vyjádření vděčnosti za vysvobození prvorozených Izraelitů z poslední z deseti egyptských ran. V praxi se však *ta'anit bechorim* již dodržuje jen zřídka.

⁹⁴ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 56.

5 Stříhání vlásků

V Izraeli se stále dodržuje první stříhání vlásků tříletým chlapcům. Zpravidla se jedná o ultra-ortodoxní židovské chlapce. Tento rituál probíhá v severní části Izraele na hoře Meron, kde se slaví svátek Lag ba'omer.⁹⁵ V roce 2011 připadl na 22. květen. V tento den Izraelci zapalují ohně a připomíná se výročí smrti rabína Šimona bar Jochaje.⁹⁶ Chlapcům se ostříhají vlásky po celé hlavě, jen jim zůstanou po stranách pramínky. Z těch se vytvoří pro Židy typické pejzy. Zvyk se týká pouze tříletých chlapců nikoli dívek. Tento věk je považován za vstupní bránu pro začátek studia. Podle tradice by se chlapci měli začít učit hebrejská písmenka. U chasidů již v tomto nízkém věku pronášejí první kázání, které je tvořeno několika větami.

⁹⁵ Hora Meron je místo, kde je pohřben rabín Šimon bar Jochaj a jeho syn. (pozn. autora)

⁹⁶ Rabín Šimon bar Jochaj žil v římském období. Patřil k největším židovským učencům své doby. Byl vůdcem povstání proti Římanům. Je mu přisuzováno autorství knihy Zohar. (pozn. autora)

6 Židovské hračky

Od narození dítě získává židovskou identitu v rámci své rodiny. K získání informací o judaismu mu mohou pomoci i speciální židovské hračky, které jsou za tímto účelem vyráběny. Je jich opravdu nesčetné množství. „Jejich distributorem je společnost Židovské Vzdělávací hračky neboli Jewish Educational Toys. Tato společnost byla založena v roce 1984.“⁹⁷ Zaměřuje se na výrobu hraček, stolních her, knížek a dalších výrobků. Předměty je možné zakoupit v každém obchodě Judaika nebo objednat přes internet. Pokud si v běžném životě vybereme a následně objednáme zboží v internetovém obchodě je poměrně častým jevem, že naše údaje jsou použity pro různé marketingové účely. U společnosti JET se obávat nemusíme. Jedná o židovskou firmu, která respektuje soukromí zákazníka a žádné osobní údaje nejsou poskytnuty třetím osobám. I zde je patrná typická uzavřenost Židů před vnějším okolím. Bylo by dost nebezpečné, kdyby se dostal určitý seznam osob, jenž nakupují v tomto obchodě do rukou jedinců, kteří protižidovsky smýšlejí.

Jelikož je nabízeno velké množství her, knížek a dalších předmětů, je zapotřebí vědět k jakému účelu danou věc využijeme. Také je důležité do jaké věkové kategorie dítě patří, jelikož jiné dárky se kupují pro ty nejmenší a jiné pro desetileté. Hračky pro malé chlapce a děvčátka jsou podobné klasickým předmětům, které můžeme zakoupit v kterémkoli obchodě. Odlišnost je ve zdobení. Například na barevném balónku jsou vyšita hebrejská písmena atd. Dětské pokojíčky velmi často zkrášluje plyšový devítiramenný svícen nebo malá Tóra. Nejtypičtější témata jsou židovské svátky např. chanuka, purim, šabat atd. Rodiče v dobré víře kupují tyto hračky s židovskou tematikou, aby podpořili židovství v mysli a náboženském cítění svých dětí již v raném dětství.

⁹⁷ <http://jewishtoy.net/> Citováno 20. května 2011

7 Úcta k rodičům

K povinnostem dětí patří ctít své rodiče za všech okolností. To je jedním z nejdůležitějších náboženských závazků. Tento fakt můžeme nalézt již v samotném Desateru. „Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“⁹⁸ Uctívání otce či matky je stavěno na stejnou rovinu, jako uctívání samotného Hospodina. Z toho vyplývá, že člověk měl mít respekt nejen před Bohem, ale také před svými rodiči. „Hospodina, svého Boha, se budeš bát, jemu budeš sloužit, při jeho jménu přísahat.“⁹⁹

Pokud by došlo k případu, že by dítě vidělo, jak jeho otec porušuje Tóru, stále bylo nutné zachovávat určitou disciplínu. To v praxi znamenalo, že by nemělo dojít ke kárání svého otce, ale k jeho poučení. Téměř v každé rodině (nejedná-li se o např. rozvedenou) je běžné, že otec má své místo u stolu a to je respektováno všemi členy rodiny obzvláště dětmi. Stejně je to i u židů. Jak již bylo zmíněno, důležitou úlohu má stůl. Děti dodržují pravidla, podle nichž nesedají na místa svých rodičů, nejedí dříve, než rodiče pronesou požehnání nad pokrmy, a neodcházejí od stolu, dokud otec s matkou nevzdají chválu po jídle. Při určitých příležitostech a rituálech dochází k narušení této hierarchie. Jedná se například o Pesach, kdy děti zahajují seder (tradiční bohoslužbu) otázkami a písněmi.

Úcta dětí k rodičům se projevuje v mnoha situacích a způsoby. Potomci by se měli o své staré rodiče postarat tak, aby jim nic nechybělo. Tzn. zajistit uspokojení jejich základních potřeb, což znamená obstarat jídlo, pití, ošacení a také místo, kde mohou žít.

Dokonce je pamatováno i na posmrtné uctívání. Každý člověk sice jednou zestárne, ale stále zůstává pro své rodiče jejich potomkem. Každý žid by měl uchovávat vzpomínku a projevovat uznání vůči své matce a otci.

⁹⁸ Exodus 20:12

⁹⁹ Deuteronomium 6:13

7.1 Dva typy úcty

Pokud porovnáám úctu, kterou má každý jedinec projevit k Bohu a k rodičům, nacházím odlišnosti. Hospodin je uctíván tím, že jsou dodržovány zákony, které stanovil. U židů je kladen důraz na pomoc chudým, prostřednictvím peněžních darů. „Čím uctíváš Hospodina? Tím, čím tě obdařil, tj. když plníš zákony, jako je zapomenutý snop, okraj pole, desátky, almužna chudým atd.“¹⁰⁰ Jenže může nastat situace, kdy člověk sám nemá dostatek prostředků na zajištění primárních potřeb. I na toto je v Talmudu pamatováno. Jestliže je jedinec sám v nouzi, je z něj povinnost sejmuta do té doby, kdy bude moci opět plnit toto přikázání. Taková to velkorysá možnost u druhého případu není. Přikázání se musí splnit za všech okolností. Pokud žid disponuje s majetkem, tak své rodiče zabezpečí v pořádku. Ovšem ne každý má ideální podmínky a to v praxi znamenalo, že v nejkrajnějších případech docházelo i k žebrání, aby byla zajištěna úcta k rodičům.

Život nabízí nepřeberné množství ojedinělých situací, ve kterých je třeba se rozhodnout. Jenže může dojít k tomu, že nastane konfrontace mezi dodržením úcty k rodičům a uposlechnutí Božího příkazu. Pakliže se tak stane, je třeba dát přednost samotnému Bohu.¹⁰¹ Věřící Žid by se nikdy neměl dostat do postoje, v němž záměrně nesplní Boží přikázání.

Na druhé straně mají rodiče povinnost pečovat o děti, zajistit jim vzdělání a finanční podporu. Úloha domova je klíčová, pokud jde o vzdělávání a výchovu dětí. Právě děti by se měly vzdělávat prostřednictvím studia a udáváním příkladů. Na prvním místě jsou v rodině vždy děti, neboť jsou zárukou uchování tradice a jejího pokračování. Dětem se má dostávat vzdělání v náboženských předpisech od nejtěššího věku, zpravidla již od tří let. Jelikož se děti účastní židovských náboženských svátků, nemají problém s osvojením základních informací. Děti se učí modlitby, konzumaci specifických pokrmů, znát náboženské symboly atd.

¹⁰⁰ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 227.

¹⁰¹ „Nejznámější příběh zabývající se touto problematikou je o nežidovi Damovi. „Jděte a hleďte, co učinil jistý pohan jménem Dama, syn Netinase, v Aškelónu. Jednou chtěli učenci nakoupit drahokamy, které by mu vynesly zisk. Klíč se nacházel pod poduškou a jeho otec spal. Syn jej odmítl vyrušit. Následujícího roku jej Svatý, budiž pochválen, odměnil tím, že se v jeho stádu narodila červenohnědá kráva (byla velmi vzácná).“ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, str. 230.

7.2 Matka nebo otec

Otázkou je, zda má pro dítě větší váhu matka či otec. V podstatě jsou oba z rodičů v rámci „synovské úcty“ na stejné úrovni. Každý jedinec je individuální bytost a také vztahy v rodině jsou odlišné. Vztah k matce je více citový, jelikož je to právě ona, kdo se o dítě stará, když je nemocné a utěšuje ho. Otec má roli vychovatele a učitele Tóry a tím vzbuzuje větší respekt než jeho žena. Samozřejmě nelze ani opomenout to, že muži zajišťují z materiálního hlediska celou rodinu, a tím si přisuzují právo o rozhodování chodu jejich rodiny. Jestliže by došlo k situaci, která by znamenala konfrontaci synovských povinností, bylo by nutné dodržet talmudické zákony a vyhovět nejdříve otci. Jelikož má žena povinnost ctít svého manžela je logické, že pokud by měla stejný požadavek jako její choť, musela by dát přednost svému muži.

Stojí za zmínku si povšimnout, jakým způsobem k prvenství přistupuje Bible. V Druhé knize Mojžíšově v Desateru nacházíme „cti svého otce a matku“ a v následující knize je napsáno „Každý měj v úctě svou matku a svého otce.“¹⁰² Tento rozdíl se však příliš odborně nevysvětluje. Pouze snad tím, že jedinec zaujímá odlišný postoj ke každému z rodičů.¹⁰³

7.3 Pojetí dětí v židovské rodině

Pro Orient je typická touha po dětech a hlavně po synech. Ti mají pokračovat ve šlépějích svého otce a zajistit tak budoucnost své vlastní rodiny. Hlavní povinností člověka stále zůstává, zplodit jedince, aby bylo zachováno jeho jméno pro další generace. Pokud by se tak nestalo, byl by bezdětný člověk považován za mrtvého. Už v Talmudu můžeme nalézt zmínku o lásce k dětem. „Toto pojetí potomstva vychází z představy, kterou zmiňuje Berachot 64a, jenž chápe děti

¹⁰² Leviticus 19:3

¹⁰³ „Známo a zjevno bylo Tomu, který promluvil a svět povstal, že syn má sklon ctít svou matku více než otce, neboť si jej získává laskavými slovy, a proto dal Svatý, budiž pochválen, v příkázání úcty k rodičům přednost otci. Stejně tak mu bylo zjevno a známo, že syn má sklon obávat se otce více než matky, neboť jej učí Tóře, a proto dal Svatý, budiž pochválen, v příkázání bázně před rodiči přednost matce.“ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 228.

(banim) jako stavitelé (bonim) celé společnosti.“¹⁰⁴ Touto tematikou se zabývá i Bible v příběhu o Chizkijášově nemoci a uzdravení. Je zde líčen rozhovor mezi ním a Izajášem. „Přišel k němu prorok Izajáš, syn Amósův, a řekl mu: toto praví Hospodin: Udělej pořizení o svém domě, protože zemřeš, nebudeš žít.“¹⁰⁵ I zde je bezdětnost chápána jako vážný hřích, jelikož nebylo splněno poslání zplodit děti. Král se snažil obhájit tím, že měl vidění, ve kterém byly jeho děti zlé. Izajáš mu však odvětil, že on má plnit svou povinnost a nechat Svatého, aby rozhodl dle svého uvážení.

Věřící židé se odevzdávají do Boží vůle a dodržují, co jim bylo přikázáno. Bůh je obdarovává dětmi, které jsou považovány za zvláštní odměnu. Jedná se ale pouze o jakousi půjčku od Boha, jenž je nutné po určité době vrátit. O tom také vypráví příběh rabína Meira a jeho dvou synů.¹⁰⁶ Jelikož jsou potomci pouze zapůjčení, je třeba o ně pečovat s láskou a chránit je před nástrahami života.

7.4 Zacházení s dětmi

V průběhu dějin se pro rodiče, vytvořilo několik doporučení, jakým způsobem přistupovat k jejich dětem. Dané rady bychom však mohli využít prakticky v každé rodině. Nemělo by docházet k přílišnému upřednostňování jednoho potomka. To by mohlo způsobit rozbroje v rodině. Je logické, že každé dítě chce být uznáváno a milováno svými rodiči. Pokud cítí, že je tzv. „na druhé koleji“ začne žárlit na svého sourozence, který je u matky či otce preferován. V Bibli o tomto pojednává známý příběh o Jákobovi a Josefovi. „Když bratři viděli, že ho otec miluje nade všechny bratry, začali ho nenávidět a nepromluvili na něho pokojného slova.“¹⁰⁷

¹⁰⁴ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 216.

¹⁰⁵ Izajáš 38:1

¹⁰⁶ „Stalo se, že zatímco rabi v sobotu odpoledne vyučoval ve studovně, dva jeho synové zemřeli. Matka je položila na postel a přikryla je prostěradlem. Po skončení šabatu se rabi vrátil do svého domu a ptal se, kde jsou děti. Jeho manželka mu řekla: Chci ti položit otázku. Před nějakým časem sem kdosi přišel a svěřil do mé péče drahocennou věc, a nyní ji chce vrátit. Mám mu ji vrátit, či nikoli? Odpověděl: Jistěže zástava musí být navrácena svému majiteli! Na to řekla: Vrátila jsem mu ji, aniž bych tě požádala o dovolu. A vzala jej za ruku, odvedla jej do horního pokoje a sundala prostěradlo z jejich těl. Když je spatřil, hořce se rozplakal a ona svému manželovi řekla: Neřekl mi snad, že co bylo člověku svěřeno do péče, musí být na požádání navráceno?“ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 217.

¹⁰⁷ Genesis 37:4

Také vyvstává otázka, jak moc by měl být člověk na své potomky přísný. Vždy by měla být sledována „zlatá střední cesta“, jenž zaručí rovnováhu mezi shovívavostí a důslednou přísností. I na toto Talmud pamatuje. Jestliže člověk své dítě netrestá, skončí zcela zkažené.“¹⁰⁸ Trestání se mělo týkat pouze dětí, jenžto dospívající jedinec by neměl být kárán. V žádném případě by dítěti nemělo být jakýmkoliv způsobem vyhrožováno. Je možné, že někteří otcové to myslí v dobrém úmyslu, ale toto jednání by mohlo mít až tragické důsledky. Někteří jedinci by nemuseli tento psychický tlak unést a raději by si vzali život. „Muž by nikdy neměl svému dítěti vyhrožovat, nýbrž je buď okamžitě potrestat, anebo mlčet.“¹⁰⁹

Dětem by nemělo být žádném případě slibováno něco, co není možné splnit. Toto je považováno za učení ke lži a podvodu. Každé dítě rádo opakuje to, co slyší doma. V této souvislosti je chápána řeč dítěte mimo domov, za řeč jeho otce či matky. Proto je nutná obezřetnost ve vyjadřování rodičů.

7.5 Rodičovská láska

Tento druh lásky je u židů velice silný. Prakticky se dá považovat za nejsilnější projev lásky vůbec. Vždyť také nahrazuje a zároveň předstihuje cit, jenž člověk má ke svým vlastním rodičům. Není to zase tak překvapivé, jelikož každý jedinec v sobě má pud, který ho nabádá, aby pečoval o slabší a chránil své malé potomky. Židé jsou velice soucitní. Z tohoto důvodu je péče o mladou generaci a sirotky považována za úctyhodný čin. Poskytnout zázemí bezprizorním sirotkům bylo a je velice chvályhodné. „Blaze těm, kteří se drží práva, tomu, kdo si v každém čase vede spravedlivě.“¹¹⁰ Právě výklad tohoto žalmu má dvě verze. První se vztahuje pouze na toho, kdo zajistí vhodné zázemí pro své malé děti, což v praxi znamenalo, že jim zajistil vše potřebné k životu. Jiný učenec zaměřil výklad na již zmiňované sirotky. Nejenže se člověk postaral o výchovu a materiální zázemí, ale bylo nutné dohodnout a zařídit i jejich sňatek.

¹⁰⁸ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 218.

¹⁰⁹ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 219.

¹¹⁰ Žalm 106:3

7.5.1 Preferovanější syn než dcera

O tom, že u Židů byli synové více preferováni nelze pochybovat. Vycházelo to i zcela praktického důvodu, jelikož rodiče měli jistotu, že jejich mužští potomci jim budou oporou až dosáhnout tzv. podzimu života. Také zde byla možnost, že syn naplní přání otce a matky a stane se známým učencem, což by zajistilo jeho budoucnost a slávu. Jestliže se narodila dcerka, otec již takovou radost neměl. S dcerou souviselo mnoho starostí. Bylo třeba ji mít stále pod dohledem a to i v případě, že již byla vdaná. I o tomto je zapsán citát v Talmudu.¹¹¹

¹¹¹ „Je psáno: Dcera je svému otci nicotným pokladem. Ze strachu o ni nespí celé noci; dokud je mladistvá, aby nebyla svedena; v době dospívání, aby nesešla na scestí; v letech, kdy je na vdávání, aby našla manžela; když je vdaná, aby nebyla bezdětná; a když je stará, aby se nepustila do čarování“ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 218.

8 Bar micva

Bar micva je termín, jímž označujeme židovského chlapce, který dosáhl věku 13 let a jednoho dne. Tento termín se používá od středověku.¹¹² „Dítě se stane „synem příkazu“ („bar micva“) či „dcerou příkazu“ („bat micva“).“¹¹³ Bar micva znamená, že se na něj vztahuje povinnost dodržovat a plnit náboženské závazky. „Termín bar micva původně označoval Izraelitu, který byl zavázán dodržovat Boží zákony.“¹¹⁴ Třinácté narozeniny znamenají v životě mladých mužů velký zlom. Nejenom že, za sebe přebírají veškerou zodpovědnost, kterou dříve měli na svých bedrech rodiče, ale také se jim otevírají nové možnosti. Chlapci se po 13. roce účastní veřejného náboženského života. „Chlapec na svých bedrech nese tzv. jho Tóry, jelikož se termínem micva rozumí celá Tóra.“¹¹⁵ Pocit sounáležitosti s dospělými muži dává chlapci i fakt, že je započítáván do minjanu.

Termín bar micva lze chápat ve dvou rovinách. Jak již bylo zmíněno, jedná se o dosažení určitého věku náboženské dospělosti. S tím souvisí i druhý význam tohoto výrazu, jenž označuje příslušnou ceremonii, která se vyvinula mnohem později. Pro tento obřad je nutné dovršit věku třinácti let.

8.1 Náboženská dospělost

Každý Žid by měl dodržovat a plnit předpisy judaismu. Židovské děti jsou vychovávány podle micvy. Rodiče za svá dítky nesou odpovědnost, což v praxi znamená, že je učí modlitby, dodržovat šabat atd. Také jim zajišťují košer stravu, která k Židům neodmyslitelně patří. Je však důležité rozlišit náboženskou a občanskou plnoletost. S dospělostí souvisí mnoho povinností. Mezi nejdůležitější

¹¹² „V dnešním významu, tedy jako označení náboženské dospělosti chlapce, je chápán termín bar micva až ve středověku, dle A. Blocha od 13. století, nicméně dle Z. Kaplana až od 15. století. V talmudické terminologii je bar micva právní definicí dospělého Žida od 13 let do konce svého života.“ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 58-59.

¹¹³ SADEK, V. et al. *Židé – dějiny a kultura*. Praha, 2005, s. 132.

¹¹⁴ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 20.

¹¹⁵ GUTMANN, J. *The Jewish Life Cycle*. Leiden, 1987, s. 9. (vlastní překlad)

z nich patří dovolení předčítat z Tóry. Pasáže z Tóry se předčítají při bohoslužbách o šabatech.¹¹⁶

„Dle talmudického traktátu Joma jsou chlapci považováni za dospělé ve věku 13 let a dívky ve 12 letech.“¹¹⁷ Toto souvisí i v fyzickými dispozicemi jedinců, konkrétně je důležitý počátek puberty. „Podle starší tradice, pocházející ze Sinaje, puberta nastupuje tehdy, když se objeví alespoň dva chloupky na chlapcových genitáliích.“¹¹⁸ Jestliže se objeví náznaky ochlupení na pohlavních orgánech dětí, je to všeobecně považováno za signál dospívání. I na toto Talmud pamatuje. Je pochopitelné, že všichni jedinci se vyvíjejí rozdílně. Chlapci a dívky, jejichž tělo začne fyzicky dozrávat před dosažením příslušného věku pro bar či bat micvu, nejsou považováni za nábožensky dospělé dříve než jejich stejně staří spolužáci. Může nastat i opačná situace. Děti oslaví své narozeniny, které by jim měly otvírat bránu dospělosti, ale jejich fyzický vývoj genitálií je opožděný. Z toho důvodu se stále považují za neplnoleté. „Nezletilý chlapec se v hebrejštině nazývá katan. Dívka, jenž ještě nedosáhla dvanáctého roku se nazývá ma'ara.“¹¹⁹

Děvčátka musejí procházet mezistupněm dospívání. To zahrnuje dodržování pŕstů a pravidel po dobu šesti měsíců. Po tomto období se stanou zletilými a získají práva, která předtím příslušela pouze dospělým ženám.

Dodržování těchto postupů není v dnešní době tak přísně vyžadováno. V podstatě stačí, aby děti dosáhly příslušného věku. Má to i své opodstatnění, jelikož dnes nepovažujeme dvanácti či třináctileté žáky a žákyň základních škol za dospělé. Třináctý rok je věkem mužské náboženské zletilosti, která v minulosti souvisela s uzavíráním sňatků a věkem novomanželů.¹²⁰

¹¹⁶ „K Tóře je vyvoláno sedm mužů, jako první předstupuje předstupuje kohen (potomek Aharona), jako druhý levita (z pokolení Leviho). Třetím poctěným bývá rabín nebo předseda obce. Jednotlivé úseky sidry čte předčítač (baal kore). Jako osmý je vyvolán maftir, který přednáší úsek z proroků, nazvaný haftara. Haftary obsahově souvisejí s některým z témat sidry.“ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 15.

¹¹⁷ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s.59.

¹¹⁸ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s.59.

¹¹⁹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s.59.

¹²⁰ Sňatek se doporučuje uzavřít v raném věku. Pro muže je to osmnáct let. „Dokud tvoje ruka spočívá na šiji tvých synů – od šestnácti do dvaceti dvou, nebo podle jiného názoru od osmnácti do dvaceti čtyř – ožeň je. Říká se, že do věku dvaceti let Svatý, budiž pochválen, vyčkává, zda se muž ožení, a jestliže tak do té doby neučiní, prokleje ho.“ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 207.

8.1.1 Tóra

Tóra je pergamenový svitek na němž je napsáno pět knih Mojžíšových. Je napsána speciální tuší a ručně. To má na starosti zvláštní opisovač zvaný sofer.¹²¹ Neustálé studium Tóry je považováno za dědičné právo a svatý úkol každého Žida. „Sefer Tóra neboli Svitek zákona má 54 týdenních oddílů zvaných sedarot (jedn. číslo sidra).“¹²² V synagoze má své místo na východní straně. Z pravidla bývá bohatě zdobena stříbrem a luxusními textiliemi. „K předčítání se nosí na vyvýšené místo se čtecím pultem nebo stolem, na takzvanou bimu, která je uprostřed Božího domu.“¹²³ Vše je rozděleno tak, aby v průběhu roku se stihla přečíst celá Tóra.

8.1.2 Talmud Tóra

Instituce, kde děti získávají základní židovské vzdělání se nazývá Talmud Tóra. Každý Žid by si měl v průběhu dne vyhradit určitý čas, kdy se bude věnovat pouze náboženskému studiu. To je celoživotní záležitost.

Již od talmudských dob existovaly židovské školy, které vzdělávaly děti v náboženských předmětech. Tyto školy navštěvovaly děti, které nepocházely z bohatých rodin, které mohly najmout soukromého učitele. „Talmud Tóra bylo označením jak pro tento systém vzdělání, tak pro instituce, jež toto vzdělání volně poskytovaly.“¹²⁴ Učitelé měli zodpovědnost za výchovu a vzdělání. Nebyli však zodpovědní přímo rodičům či příbuzným svých žáků, ale vedoucím představitelům celé židovské obce. V současné době talmud Tóra znamená každodenní školu, kde děti získávají znalosti o judaismu.

¹²¹ Sofer – písař, opisovač, autor. Zabývá se sepisováním ketuby, rozvodových smluv, restaurace svitků Tóry apod. (pozn. autora)

¹²² PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 15.

¹²³ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. Brno, 2007, s. 31.

¹²⁴ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 223.

8.2 Biologická dospělost

Judaismus rozlišuje dva typy dospělosti, které ovlivňují různé sféry života. Pro každého Žida jsou důležité oba dva. „Biologicky dospělý se nazývá gadol nebo v souvislosti s právní odpovědností syn trestů neboli bar onšin.“¹²⁵ Jeho běžný život ovlivňuje dospělost biologická. Právě ona rozhoduje o právních otázkách. Jestliže není dovršeno požadovaného věku, nelze nakládat s dědičným nemovitým majetkem. Za dospělého jedince považuje Talmud každou osobu, jenž dosáhla věku dvaceti let. Právě tento věk je zlomový, jelikož dojde k zakončení intelektuálního vývoje. Není odlišnost pro ženy a muže. Boží trest se tedy vyhýbá mladým lidem a postihuje až ty, kteří už plně nesou zodpovědnost za své činy. Existuje několik názorů na otázku odpovědnosti dětí za viny svých rodičů. „Dle rabiho Chiji ben Aby může být dítě mladší třinácti let postiženo trestem od Boha za hříchy svého otce.“¹²⁶ To vychází z přesvědčení, že děti jsou majetkem svých otců.

8.3 Historie obřadu

V Bibli nenajdeme zmínku o obřadu bar micva. Zmiňuje pouze věk dvaceti let, který je považován za začátek povinností, které jsou svázány s dospělostí. „V prvním století n.l. byla stanovena univerzální dospělost pro chlapce na třináct a pro dívky na dvanáct let, což bylo kodifikováno i v Talmudu.“¹²⁷ Souvislost s třináctým rokem života lze nalézt i v Novém zákoně v Lukášově evangeliu. Ježíš byl v tomto věku považován za dospělého.¹²⁸

„Třináctiletí chlapci byli přivedeni před starší města, kteří jim žehnali. Obsahem požehnání bylo přání, aby se tito chlapci učili Tóře a konali dobré skutky.“¹²⁹ Až do středověku byly náboženské rozdíly mezi dětmi do třinácti let pouze teoretické. To znamenalo, že byly započítávány do minjanu. Věk třinácti let nebyl v tomto období spojen s konkrétním rituálem a oslavou. Gutmann uvádí, že první ověřitelné

¹²⁵ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s.59.

¹²⁶ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s.60.

¹²⁷ DIAMANT, A. *Living a Jewish Life*. New York, 1991, s. 254. (vlastní překlad)

¹²⁸ „Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. Také když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem, A když v těch dnech všechno vykonali a vrátili se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, aniž to jeho rodiče věděli.“ Lukáš 2:41-43

¹²⁹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s.60.

informace o uskutečnění bar micva pocházejí z 13. století.¹³⁰ Jiné prameny uvádějí zmínky o vykonání rituálu až z 15. století. V současné době stále není možné doložit důkazy o těchto přechodových rituálech před 13. stoletím.

„Velký zlom nastal v rozmezí mezi 14. a 16. stoletím v Německu a Polsku.“¹³¹ Zde již nezletilým nebylo povoleno číst z Tóry, ani nebyli považováni za součást minjanu. Od této radikální změny v dějinách, se obřad bar micva stal důležitou událostí v životním cyklu jedince po celém židovském světě.

Nejdůležitější akt celého obřadu bar micva bylo čtení z Tóry. Tato pocta byla určena především učencům a starším obce. Bylo třeba demonstrovat, že nastal přechod z dětství do dospělosti a vyzvání k Tóře bylo ideální příležitostí, jak přijmout jedince do náboženské obce. Postupem času byla ceremonie obohacována o další prvky. V 17. a 18. století v některých synagogách mohli chlapci vést část bohoslužby. Poslední zásadní změnou, která se uchovala i do dnešní doby je pořádání oslavy s hostinou.

8.4 Příprava na bar a bat micvu

Bar a bat micva znamenají náboženský přechod z dětství do dospělosti. S tím souvisí mnoho povinností, které je třeba dodržovat. Aby byly děti schopné vykonat daný obřad jsou na něj připravovány. Jejich učitelem je zkušená osoba. Často to bývá rodinný přítel. V České republice existuje několik alternativ. Každá židovská obec zajišťuje kurzy pro děti, které je připravují na bar a bat micvu. V Praze má tento úkol na starost zemský rabín Sidon. V roce 2010 k němu docházeli čtyři chlapci a dvě dívky. Učení trvá přibližně rok a schůzky s rabínem se uskutečňují jednou týdně. Dle mínění rabína je toto učení poměrně těžké a rodiče mají často pocit, že budou jejich potomci zbytečně přetěžováni. To samozřejmě záleží na vnímání rodičů. Rabín Sidon se s tímto neztotožňuje, jelikož stejně jako se děti učí cizím jazykům, mohou se naučit i hebrejštině.

Došlo i k situaci, že do kurzu docházel i chlapec, který byl svými rodiči v učení podporován a sám se chtěl učit. Bohužel se nebyl schopen vše naučit. Řešení bylo

¹³⁰ GUTMANN, J. *The Jewish Life Cycle*. Leiden, 1987, s. 10. (vlastní překlad)

¹³¹ DIAMANT, A. *Living a Jewish Life*. New York, 1991, s. 254. (vlastní překlad)

jednoduché. Chlapec se naučil jen opravdu to nejdůležitější, což byla část z Tóry, jenž měl předčítat. Splnil podstatnou část obřadu a vše bylo v pořádku.

V současné době jsou poměrně obvyklá i smíšená manželství. Pokud je matka židovského původu, jsou její děti považovány za právoplatné židy. Jestliže se žid ožení se ženou, která není židovka ani nepřistoupí na konverzi k judaismu, jsou jejich děti sice polovičními židy, ale dle judaismu nemají stejné možnosti jako v předchozím příkladu. Do kurzů docházel i chlapec, který pocházel ze smíšeného manželství. Nebyl židem po matce. Mohl se připravovat s ostatními dětmi na bar micvu, ale k obřadu v jeho případě dojít nemohlo. Chlapci se učí vědomosti a získávají zkušenosti o judaismu a v dospělém věku se rozhodnou, zda podstoupí vše nezbytné, aby se stali právoplatnými židy.

Další variantou v České republice je odpolední škola Bejt Elend. Ta se týká spíše liberálnějších židů. Tento kurz připravuje děti na jejich přechod do dospělosti. Jsou organizovány bar a bat micvy na místech, jenž nesou odkaz židovské kultury. Zajímavé je, že těchto obřadů se mohou účastnit i děti, které nejsou židovského původu ze strany matky.

8.5 Obřady předcházející bar micva

Ortodoxní židé dodržují před bar micva půst. Tento tradiční zvyk vychází z praxe, kdy se dvanáctiletí chlapci postili po celý Jom kipur. Tato tradice pochází ze starověkého Jeruzaléma. „Na konci půstu vzal otec chlapce ke každému staršímu v obci, aby mu tento udělil požehnání. Starší se také modlili, aby chlapec vyrostl v učence a člověka, který koná dobré skutky.“¹³² Když se chlapec vydrží postit znamená to, že má dostatečně silnou vůli a je připraven na náboženskou povinnost, která s daným obřadem souvisí. V českém prostředí se respektuje nedodržování půstu. Tato výjimka je velmi praktická. Dle rabína Sidona jsou chlapci, jenž se plně věnují studiu, z této povinnosti vyjmuti. Není vhodné, aby byli dospívající jedinci vysilováni půstem, který by oslaboval jejich tělo i mysl.

¹³² NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 61.

8.6 Obřad bar micva

V průběhu staletí se obřad prakticky nezměnil. „První zmínka o bar micva pochází z 13. století z rukopisu německého rabína.“¹³³ Vývoj obřadu byl ovlivněn dějinami. Ve 13. a 14. století prakticky celá Evropa byla zasažena několika morovými ranami. Lidé hledali viníky a byli to právě Židé, kteří byli velice snadným cílem. Je zaznamenáno několik masakrů, které vyvolali strach u tehdejších židovských obyvatel. Snad právě proto, vystrašení rodiče hledali nějaký způsob, kterým by ochránili své ratolesti. Bezpečí jim měly zajisti náboženské obřady, jenž úzce souvisely s blahopřáním a požehnáním obce. S většinou ceremonií tohoto typu souvisí i oslava. Ta zajišťovala únik z mnohdy kruté reality a dávala naději v lepší budoucnost.

Nejčastěji se bar micva koná v synagoze, ale v současné době se může konat i na místech souvisejících s židovskými dějinami. Pokud se obřad koná na těchto specifických místech jsou oslavenci minimálně dva. V Izraeli se stále dodržuje konání tohoto obřadu u Západní zdi.¹³⁴ Průběh ceremonie se liší tím, že u Zdi nářků se shromáždí několik chlapců, kteří mohou prožívat jeden z nejdůležitějších dnů ve svém životě společně. Také záleží z jaké části země rodina pochází a zda pro ni cesta k tomuto svátečnímu místu není příliš vzdálená. Toto se týká hlavně ortodoxních rodin, které jsou dosti početné a často chudé.

Bar micva se může konat ve všední dny v pondělí nebo ve čtvrtek. To jsou dny, kdy se čte Tóra. Obřad může proběhnout také o šabatu. „Bar micva je chlapec prohlášen na slavnosti, která se koná první sobotu po dosažení třináctých narozenin.“¹³⁵ Je nutné, aby již bylo chlapci třináct let a jeden den, a pak již záleží na něm a jeho rodině, kdy se rozhodnou tuto významnou událost slavit. Není rozlišeno, zda má větší význam a důležitost ceremonie, která se uskuteční o šabatu. Ať již se vykoná jakýkoli zmíněný den, tak má stále stejnou váhu. Mnoho rodičů si výslovně přeje, aby byli jejich synové vyvoláni k Tóře v sobotu, když se bohoslužeb zúčastňuje nejvíce lidí. Velký počet lidí v synagoze zajišťuje větší pozornost této události.

¹³³ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 62.

¹³⁴ „Západní zeď je poslední dochovaný a viditelný pozůstatek Herodova rozšířeného Chrámu. Tato zeď zůstala jako jediná po obléhání a zničení Římany nedotčena.“ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 243.

¹³⁵ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 50.

Židovská obec v Praze umožňuje obě dvě varianty. Spíše se tento významný den slaví v pondělí či ve čtvrtek, aby k ceremonii došlo co nejdříve po chlapcových narozeninách. Některé rodiny trvají na konání o šabatu.

Nejdůležitější částí celého obřadu je vyvolání dospívajícího k Tóře. Vždy se čte úsek, který je určen pro příslušný týden a pronáší se k němu požehnání. „To se nazývá alija Tóra, „výstup k Tóře“, jednoduše „povolání“.“¹³⁶ Chlapci a dívky se připravují na četbu předepsané týdenní části z Tóry tzv. sidry.¹³⁷ Povinná alija má vždy přednost před ostatními alijot.¹³⁸ Výjimkou je pouze alija ženicha ve svatebním týdnu. „Konala-li se tato událost ve všední den, chlapcova alija byla provázena pouze dvěma požehnáními. Naproti tomu o šabatu získali chlapci aliju maftira, která jim poskytla příležitost recitovat haftaru.“¹³⁹ Pokud se obřad koná o šabatu je oslavenec vyvolán jako poslední ze zúčastněných.¹⁴⁰ Tím získává další privilegium. Jeho část je nejdůležitější, jelikož se stane osobou, která četbou z Proroků uzavře celou bohoslužbu. „Kdo byl vyvolán na maftir, čte předepsanou pasáž z Proroků či Písma. Nedokáže-li osoba poctěna maftirem zazpívat nebo přečíst pasáž z Proroků, může ji nahradit někdo jiný a ten, kdo byl vyvolán k maftiru, jen odříká požehnání před haftarou a po haftaře.“¹⁴¹

Předčítání Tóry symbolizuje několik významů. Hlavním z nich je dosažení náboženské dospělosti chlapce, která s sebou nese mnoho povinností. Ty před vykonáním bar micva nemusel plnit. Tento přechodový rituál zajišťuje možnost získat privilegium předčítání z Tóry, jenž je součástí běžného života. Souvisí s podstatnými událostmi jako jsou svatba následné narození potomka atd. Stěžejní roli při tomto obřadu hraje otec chlapce. Ten je přítomen nejen jako psychická podpora nervózního chlapce, ale také má důležitou úlohu při obřadu, jelikož pronáší požehnání. „V některých aškenázských komunitách byl od 18. století zaznamenán

¹³⁶ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. Brno, 2007, s. 31.

¹³⁷ „Sidra v hebrejštině znamená uspořádání, oddíl. Obecně užívaným alternativním označením bývá paraša, týdenní oddíl. Sidra je předepsána pro každý šabat. Ve starověku bylo zvykem rozdělit Pět knih Mojžíšových do 175 parašot, jejichž počet odpovídal počtu šabatů v cyklu tří let. V Babylónii však bylo Pět knih děleno na tolik parašot, kolik je týdnů v židovském přestupném roce tj. celkem 54 dílů pro dvanácti měsíční období.“ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 174.

¹³⁸ „Téma sidry poskytuje rabínovi podklad pro kázání nebo jiný projev v synagoze. Dalším důležitým textem je haftara. Ta v překladu znamená závěr. Jedná se o pasáž z Proroků. Ta je čtena po dané sidře.“ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 15.

¹³⁹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 62.

¹⁴⁰ Haftara se čte pouze o svátcích a šabatech. (pozn. autora)

¹⁴¹ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 103.

zvláštní proslov (mnohdy v němčině), který vedl oslavenec, i ten ale byl předem pečlivě připraven s učitelem.“¹⁴²

Často bývá bar micva srovnávána s křesťanskou konfirmací. U těchto obřadů jsou patrné shody, které jsou dané okolnostmi rituálu dospělosti. Aby byl člověk v náboženské oblasti považován za dospělého, je třeba mít určité vědomosti. Děti se na biřmování připravují po dobu jednoho roku. Většinou se scházejí jednou za čtrnáct dní a přípravu má na starosti sám kněz. Už zde je možné vidět společné rysy obřadů. Konfirmace se koná v kostele. Je nutné dodržet určitá pravidla stejně jako u bar micvy. Mezi základní podmínky biřmování patří křest a minimální věk čtrnácti let. U židovských dětí je též nezbytné dodržet daný věk. Chlapci by měli být obřezáni dle nařízení Bible, ale křesťané brit milu nepodstupují. Velice podstatný rozdíl však existuje. Pokud se narodí křesťanské dítě rodičům, kteří jsou věřící, není automaticky křesťanem. Až když je vykonán křest. U židů je to jinak. Jedinec je automaticky židem hned po svém narození, jestliže má židovskou matku.

V podstatě bar micva symbolizuje přechod do určitého věku dítěte. Ten by ovšem nastal i bez tohoto obřadu. Jde o formální vyjádření této změny. Ceremonie probíhá v synagoze během bohoslužeb. Dítě má v daný den významné privilegium, které může mít každý dospělý žid. Při slavnostních příležitostech je vždy udělována výsada jedinci, pro kterého je určitý den výjimečný.

8.7 Vyjádření úlevy otce

Už v prvních zmínkách o konání obřadu bar micva lze zaznamenat informaci o tradičním zvyku, při němž otec chlapce pronáší zvláštní požehnání. Jeho název je odvozen od počátečních slov Baruch še-petarani. Otec odrecituje požehnání až tehdy, kdy jeho syn dokončí četbu Tóry. Stěžejní význam této části ceremonie bar micva je, že otec již není zodpovědný za přestupky svého syna. Nenesení spoluzodpovědnost a tím je osvobozen od případného trestu za prohřešení. To v něm vyvolává pocit úlevy. Ve středověku převládal názor, který považoval špatné

¹⁴² Briess, I. *Ze židovské ulice*. Olomouc, 2001, s. 95.

činy dětí za trest jejich rodičům hlavně otcům. Ti měli své potomky dobře vychovat a jestliže se jim to nepodařilo následovala sankce. To dokládá i výrok rabína Eli'ezeriho, jenž řekl: „Člověk by měl věnovat mnoho času výchově svého syna, než dosáhne věku 13 let. Veleben budiž ten, kdo mě osvobodil od trestu za tohoto.“¹⁴³ Nyní se tato tradice udržuje v ortodoxních kruzích, kdy stále otec vyjadřuje svou úlevu související s náboženskou dospělostí svého mužského potomka.

8.8 Hostina

Židé rádi oslavují každou radostnou událost v jejich životě. Sdílené veselí je prožívané mnohem intenzivněji. Proto jsou všechny zásadní okamžiky lidského života oslavovány. Na hostinách se podává občerstvení, což vyplývá z židovské tradice, dle které má být pohoštěn každý, kdo se přítomen dané události.

Dříve se hostiny nekonaly příliš často. To však neznamená, že děti byly ochuzeny o odměnu. Bývalo zvykem, že chlapci byli zasypáni sladkostmi či oříšky. To měly na starosti ženy, které pozorovaly celý obřad z galerie v synagoze určené přímo pro ně. V současné době se po obřadu koná slavnost hostina. „Šlomo Lurija (16.století) zvýšil důležitost pohoštění bar micva tím, že ho značil jako se'udat bar micva neboli pohoštění příkázání, jestliže chlapec v době jeho konání přednese talmudickou rozpravu nebo drašu (Jam šel Šlomo, Bava kama 7).“¹⁴⁴

„Po bohoslužbě mívá chlapec krátké samostatné kázání (pšetl).“¹⁴⁵ To se týká převážně studentů ješiv. V tomto projevu se zabývá otázkami, jenž úzce souvisí s příslušným týdnem. Záleží na míře vzdělání a schopnostech jedince, jak rozsáhlé kázání si připraví. Na hostině je přítomna celá rodina a přátelé. Za velkou čest je považována účast rabínů a jedinců, jenž patří v židovské obci k váženým osobám. Po kázání chlapce rabíni pronášejí požehnání, které ho má ochraňovat.

¹⁴³ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 63.

¹⁴⁴ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 64.

¹⁴⁵ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 50.

Průběh hostiny není podřízen žádnými pravidly, a proto se může slavit v židovských obcích odlišným způsobem.¹⁴⁶ V rabínských pramenech o ní není žádná zmínka. „Po bohoslužbě o šabatě může být uspořádána velká hostina, ale může proběhnout i následující den a na jiném místě.“¹⁴⁷ Záleží na rodině oslavence, jakou hostinu pro něho připraví. Průběh ovlivňují finanční možnosti. Chudé rodiny nemají možnost zorganizovat nákladnou oslavu. Ortodoxní rodiny jsou většinou početné a oslavy bar micva jsou většinou méně okázalé nebo se vůbec nekonají. Den, kdy chlapec dosáhne určitého věku probíhá tak, že jde se svým otcem do synagogy, kde si navlékne tfilin a o šabatě je vyvolán k Tóře. „V ortodoxních rodinách mají prosté pohoštění s kidušem v synagoze a doma se podává brandy s koláči.“¹⁴⁸ Lze si jen obtížně představit, jak by rodina s několika potomky byla schopna pořádat oslavy při každé významné příležitosti jako narození, obřizka, svatba atd. V porovnání hostin s takto zásadními okamžiky je se'udat micva mnohem skromnější. „Středověká nařízení týkající se přepychu a výdajů za jídlo a oblečení, která byla zamýšlena, aby potlačovala vzrůstající přehnanost rodinných hostin, zcela pomíjela událost bar micva.“¹⁴⁹ Z toho tedy vyplývá, že se'udat micva je záležitost spíše liberálnějších židů, kteří vyznávají víru v Boha, ale neplní přesně všechna náboženská nařízení.

8.9 Bar micva v Praze

Židovská obec v Praze nabízí několik možností, kde se může bar micva uskutečnit. Ortodoxní židé dávají přednost Staronové synagoze. Důvodů je několik. Tato synagoga patří k nejstarším ve střední Evropě, což znamená, že má velice bohatou historii. Právě toto místo je pro některé rodiny velice tradiční. Již předešlé generace zde vykonávaly přechodové rituály. Další oblíbenou lokalitou kvůli své bohaté

¹⁴⁶ „Nejstarší zmínka o průběhu se'udat micva pochází z roku 1766 a je zaznamenána v kodexu týkajícím se přepychu v jídle a oblékání z italské Ankony. Tento kodex omezuje oslavu zasnoubení, obřizky a pidjon ha-ben na jedinou hostinu. Avšak při příležitosti, kdy chlapci zahajují svůj čtrnáctý rok, by nemělo být podáváno pohoštění. Vše, co je dovoleno podávat, jsou káva a sladké pečivo těm, kdo přišli blahopřát rodičům. V současnosti však v moderních amerických obcích začíná tato hostina konkurovat hostinám svatebním.“ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 64.

¹⁴⁷ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. Brno, 2007, s. 31.

¹⁴⁸ ZBOROWSKI, M. *Life Is With People*. Paris, 1992, s. 350. (vlastní překlad)

¹⁴⁹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 64.

výzdobě je Španělská synagoga. Také je možné obřad vykonat ve Vysoké synagoze, která se využívá pouze k výjimečných příležitostem.¹⁵⁰

Je nutné zmínit, že všechny tyto synagogy jsou součástí prohlídky Židovského muzea. Konání jakékoli ceremonie je pro muzeum z finančního hlediska dost problematické, jelikož při obřadu je třeba uzavřít danou památku veřejnosti. Ne všechny rodiny mají dostatek prostředků na pronájem takto lukrativních prostor. Bar micva se může konat i např. v Pinkasově synagoze, ale opět je třeba uhradit pronájem tohoto místa.

Obec pamatuje i na hostinu, která se většinou koná přímo v budově rabinátu, kde se nachází košer restaurace Šalom.¹⁵¹ Zde je jídlo kontrolováno rabíny a upravováno dle předpisů. Dle rabína Sidona je to nejčastější místo oslavy po předešlém obřadu. Restaurace má kapacitu 150 míst, což znamená, že zde mohou být uskutečněny i jiné nákladnější oslavy např. svatební.

8.10 Důsledky dospělosti

V minulosti měla náboženská dospělost za následek i to, že se děti začaly sdružovat do dvou skupin dle pohlaví. Chlapci neměli setrvávat v přítomnosti žen, aby při jejich dospívání nebyli pokoušeni fyzickou přitažlivostí. K dodržování tohoto pravidla přispívalo i to, že děti byly poměrně dosti vytíženy náboženskými povinnostmi a studiem v chederu. Pokud by si chlapec po bar micvě hrál jako dítě sklídl by posměch od ostatních členů obce. Bylo třeba, aby se choval jako dospělý a to ve většině oblastí života. „Dívky se měly vyvarovat setkávání s chlapci již v 8 či 9 letech.“¹⁵² Po vstupu do náboženské dospělosti měl každý jedinec před sebou další zásadní mezník a to byla svatba. Příprava na manželství musela být důkladná a pečlivá, aby osoby, jenž do něj vstupují nic nezaskočilo.

V současné době se již tento zvyk příliš nedodržuje. Děti mohou společně chodit do jedné třídy. Separace dívek a chlapců se příliš nedodržuje, jelikož židovské školy

¹⁵⁰ Vysoká synagoga byla postavena s Židovskou radnicí v roce 1577. byla financována bohatým Mordechajem Maiselem. Původně se jednalo o modlitebnu židovských konšelů. Nachází se naproti Staronové synagoze. V současné době se v horním patře nachází modlitebna pro zaměstnance radnice. V přízemí je obchod a pokladna Židovského muzea v Praze. (pozn. autora)

¹⁵¹ Rabinát sídlí v budově Židovské radnice. (pozn. autora)

¹⁵² ZBOROWSKI, M. *Life Is With People*. Paris, 1992, s. 330. (vlastní překlad)

nemají tolik prostředků, aby mohly financovat dvě paralelní třídy. Dle rabína Sidona to není ani zapotřebí, protože se děti alespoň lépe začlení do společnosti. V ortodoxních komunitách se stále dodržuje zvyk v oblékání u mladých žen. Ať je počasí jakékoli, je zapotřebí, aby každá žena na sobě měla sukni po kotníky a vrchní svršek s dlouhými rukávy. To při letních měsících není příliš příjemné, ale je nutné, aby se svobodné dívky zbytečně neodhalovaly.

8.11 Rituální předměty

Ke každému zásadnímu okamžiku v životě židů patří i rituální předměty. Bar micva není výjimkou. Jak již bylo zmíněno, jedná se o důležitý přechod z dětství do dospělosti, což mají symbolizovat předměty, kterými jsou chlapci obdarováni.

8.11.1 Modlitební řemínky

Když chlapec dosáhne věku 13 let má povinnost nosit tfilin. Tfilin v hebrejštině znamená modlitební řemínky.¹⁵³ Někteří autoři např. Newman či Nosek používají slovo tfilin ovšem v jiných publikacích se uvádí pojem tefilin. Jedná se o odlišnost v překladu a obě dvě slova znamenají totéž. Někdy se modlitební řemínky nazývají fylaktéria. „Výraz „fylaktéria“ je pejorativní a nesprávné pojmenování křesťanského původu, znamenající „amulet“, zatímco název tefilin je odvozen z hebrejského tfila, jenž je synonymem pro modlitbu.“¹⁵⁴

Tfilin jsou dvě černé kožené schránky spojené koženými řemínky.¹⁵⁵ Někdy bylo používáno stříbrné, bohatě zdobené pouzdro, které mělo chránit schránky.¹⁵⁶ Vlastnictví takového pouzdra souviselo s tím, jak byl muž majetný. Samozřejmě

¹⁵³ „Každá z hranatých schránek či krabiček se vyrábí z kůže telete nebo jiného kašer zvířete. Kašer kůže je rovněž třeba použít na řemínky se speciálními kličkami a uzly, které umožňují správné upevnění.“ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 226.

¹⁵⁴ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 226.

¹⁵⁵ „Schránky ve tvaru kvádrů určené k přivázání řemínkem se v hebrejštině nazývají bajit.“ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 66.

¹⁵⁶ „Modlitební řemínky se vyskytují ve dvou velikostech schránek, obvyklá velikost je 3 až 5 centimetrů.“ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 66.

pokud se někdo honosil luxusním pouzdrém bylo to vnímáno jako prestižní záležitost. Používali se i jiné dostupnější kovy či dřevo.

Každá krabička obsahuje předepsané biblické pasáže, jenž jsou napsány v hebrejštině školeným písařem.¹⁵⁷ „Jedná se o texty Tóry – Exodu 13,1-10 a 11-16 (jsou to texty pojednávající o zasvěcení prvorozených, o povinnosti mít tato slova jako připomínku těchto událostí jako znamení na ruce a mezi očima) a texty knihy Deuteronomia 6,4-9 a 11,13-21.“¹⁵⁸ Právě v Deuteronomiu je zmíněna povinnost nosit řemínky jako projev úcty a lásky k Bohu. Je také kladen důraz na předání tohoto významu dalším generacím.¹⁵⁹ Jejich používání vychází z biblického příkazu. Muži si je nasazují k ranní modlitbě ve všední den, kromě šabatu a svátků. Postup přivazování se řídí přísnými pravidly. Dle tradice by měl každý chlapec měsíc před třináctými narozeninami vkládat tfilin. Delší období bylo povoleno pouze sirotkům, kteří neměli otce. Tento předmět je ozdobou a korunou žida. Každý dospělý muž se musí Božím slovem ovázat. Nejdříve se přiváže jedna schránka na paži, což symbolizuje, že prvotní je čin. Poté se řemínek sedmkrát otočí kolem paže. Tím se dává najevo, že paže je dána ke službě Bohu. Dalším důležitým krokem je ovázání řemínku kolem prstu. Tento úkon se chápe jako zasnoubení Boha a Izraele. Na závěr se připevní druhá schránka na čelo. To znamená, že intelekt je dán do služby Bohu. U židů má vše svůj význam. Připevnění modlitebních řemínků na paži a čelo na sebe navazuje stejně, jako spolu souvisí myšlenka a čin. Když je muž levák, tak si tefilin umístí na pravou paži. Aškenázové si uvazují řemínky proti směru hodinových ručiček, ale Sefardé si je uvazují opačným směrem.

Správné uvazování řemínků je velmi důležité, ale pro chlapce složité. Kladení tfilin je nezbytnou součástí obřadu bar micva. Proto je nutné se dostatečně připravit na kladení tfilin, a také se seznámit s podstatnými předpisy, které se tohoto úkonu týkají. Děti mohou být připravovány svými otci, kteří mají zkušenosti. Ortodoxní

¹⁵⁷ „Pro tefilin vkládané na paži jsou psány za sebou na jednom kusu stočeného pergamenu, pro tefilin upevňované na hlavu na čtyřech oddělených prouzcích.“ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 67.

¹⁵⁸ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 66.

¹⁵⁹ „Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou. A tato slova, která ti dnes přikazují, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat. Uvážeš si je jako znamení na ruku a budeš je mít jako pásek na čele mezi očima.“ Deuteronomium 6: 4-8

židé vnímají jako autoritu rabína, a tudíž svěřují přípravu svých potomků do rukou této osoby. Při mém rozhovoru s rabínem Sidonem jsem zjistila, že i on vede kurz pro chlapce, kteří se připravují na bar micvu a několik měsíců před touto ceremonií se učí navlékání řemínků. Na tento kurz, jenž se konal jednou za týdně, docházeli v minulém roce tři chlapci.

8.11.2 Dívky a tfilin

U ortodoxních židů žena tfilin nosit nemůže. Je to výsada mužů. Dívky při bat micva nejsou vyzývány k předčítání Tóry, což souvisí s tím, že ženám je určeno speciální místo v synagoze. To má zajistit, aby muži nebyli rozptylováni od svých modliteb. Mnoho rabínů protestovalo proti nošení tfilinu ženami. V liberálních komunitách se toto pravidlo nedodrhuje.

8.11.3 Sáček na tfilin

Každý cenný předmět je třeba chránit před poškozením. K přenášení a uschování kožených modlitebních řemínků slouží textilní sáček. Většinou bývá obdélníkového tvaru a u horního okraje se stahuje šňůrkou. Sáčky lze vidět v několika různých variantách např. háčkované, krajkové a sametové. „Od konce 19. století se objevují průmyslově vyráběné hedvábné sáčky.“¹⁶⁰ Často je zdoben jménem majitele nebo některým z ikonografických motivů např. deskami desatera. „V orientálních komunitách bývá toto jméno často spojeno s nápisem eved ha-Šem neboli služebník Hospodinův.“¹⁶¹ Pokud jsou židovské ženy dostatečně manuálně schopné, dává se stále přednost zhotovení tohoto předmětu některou z příbuzných mužů.

¹⁶⁰ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 51.

¹⁶¹ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 66.

8.11.4 Talit

Dalším významným předmětem souvisejícím s bar micva je talit. „U Aškenázů je nazýván v jidiš tales.“¹⁶² Povinnost nosit modlitební plášť zvaný hebrejsky talit se jako tfilin vztahuje pouze na muže.¹⁶³ Ti se do něj zahalují při bohoslužbě v synagoze. Talit se zhotovuje z vlněné nebo hedvábné látky obdélníkového tvaru, k jednotlivým cípům se připevňují střapce. „To souvisí s nařízením tzv. cicit neboli třásní.“¹⁶⁴ V knize Numeri najdeme povinnost nosit třásně na oděvu.¹⁶⁵ Když muž spatří cicit vzpomene si na Hospodinovo přikázání. Z tohoto důvodu bývají považovány na nejdůležitější příkaz, jelikož pohled na ně má zajistit dodržení ostatních micvot. Většinou má bílou nebo krémovou barvu a v něm jsou vetkány charakteristické tmavé pruhy. Na jedné straně je připevněna atara.¹⁶⁶ Střapce mají nitky spletené předepsaným způsobem do uzlů. Cicit je 39krát omotán, neboť 39 je číselná hodnota součtu písmen hebrejské věty „Bůh je jen jeden“. Talit se nosí při ranních bohoslužbách, o svátcích a postních dnech.¹⁶⁷

U Aškenázů nosí malé tality chlapci mladší 13 let. „Mezi Sefardy a orientálními Židy je zvykem, že talit oblékají svobodní muži. U stoupců chasidismu jej zase nosí jen ženatí.“¹⁶⁸ Pro celodenní nošení se používá tzv. malý talit, který se nosí pod košilí. Jelikož je v Izraeli velmi teplé podnebí, nebylo moc pohodlné nosit další část oděvu. Na tento fakt zareagovali textilní výrobci. Začali vyrábět malý talit ze síťovaného nylonu s vlněnými třásněmi a speciální trička se střapci. Právě tyto výrobky jsou pro mladé chlapce mnohem přijatelnější, jelikož splňují dvě podstatné funkce. Nosí moderní oblečení a ještě dodrží tradici.

¹⁶² NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 220.

¹⁶³ „Původně byl běžným svrchním mužským oděvem plášť, který vypadal jako tóga, a rituální třásně byly připevněny k jeho cípům. Protože tento výrazně židovský oděv mohl svého nositele ohrozit, bylo později navrženo, aby se talitu používalo pouze při náboženských příležitostech.“ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 220.

¹⁶⁴ SADEK, V. et al. *Židé – dějiny a kultura*. Praha, 2005, s. 117.

¹⁶⁵ „Budete mít střásně, abyste si při pohledu na ně připomínali všechna Hospodinova přikázání a plnili je, abyste se neřídili vlastním srdcem a vlastníma očima, jako se jimi řídí smilníci.“ Numeri 15:39

¹⁶⁶ „Atara v češtině znamená diadém. Jedná se o kovovou ozdobu mužského modlitebního šálu, která se našívá na delší stranu. Po přehození šálu při oblékání bývá umístěna nad čelem věřícího. Obvykle je zhotovená ze zlata či stříbra a zdobena rostlinným motivem.“ KOSÁKOVÁ, E. et al. *Slovník judaik*. Praha, 2004, s. 7.

¹⁶⁷ „I zde je rituální náboženské záležitosti připisována pověrečná hodnota ochranné síly. Nedbalost v nošení třásní stejně jako opomenutí upevnit mezuzu ne veřejně měly za následek smrt vlastních dětí.“ COHEN, A. *Talmud pro každého*. Praha, 2006, s. 198.

¹⁶⁸ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus Od A do Z*. Praha, 2009, s. 220.

8.12 Pocity chlapců v průběhu obřadu bar micva

Chlapci jsou v tento důležitý den velice nervózní. To souvisí s touhou, aby vše dopadlo dle jejich očekávání. V tuto výjimečnou chvíli jsou na místě smíšené pocity radosti a strachu. Není divu, když se na chlapce upírají zraky všech zúčastněných příbuzných. Právě v tento okamžik se dítě stává nábožensky dospělým nejen kvůli svému věku, ale hlavně proto, že již cítí velkou zodpovědnost. Postoj dospělých mužů se vůči chlapci změní tak, že mu projevují větší úctu. To přispívá k sebevědomí jedinců a také k tomu, že si začnou více vážit sebe sama.

9 Bat micva

Bar micva se týká pouze chlapců. Děvčata ale nejsou ochuzeny o oslavu dospělosti. Pokud se dívka stane nábožensky odpovědnou označuje se termínem bat micva. Děvčata se stávají zletilými o rok dříve než chlapci. To souvisí s faktem, že ženy se fyzicky vyvíjejí rychleji než muži. V intelektuální sféře je to velice individuální mezi jedinci, jelikož mohou být ovlivněni mnoha faktory z nichž některé ovlivnit lze a jiné ne.

„Ve dvanácti letech se dívka stane „dcerou Božího přikázání“.“¹⁶⁹ Takto se nazývá i oslava této události. „Urcitý předstupeň ceremonie oslavující dosažení náboženské plnoletosti dívky byl zaveden již v 19. století v řadě italských a francouzských reformních obcí.“¹⁷⁰

Jedná se o moderní obřad jehož průběh nebyl dosud pevně stanoven. Z historického hlediska je to pochopitelné, jelikož ženy v minulosti neměly stejné možnosti ani práva jako muži. O tom svědčí i to, že ženy měly své vyhraněné místo v synagoze, aby nebyly pohromadě s muži. Veřejný náboženský život byl záležitostí výhradně mužskou. U ortodoxních židů je to dodržováno i dnes. Zvláštní obřad se pro dívky nekoná, protože bohoslužbu mají na starosti muži.

V konzervativním a progresivním liberálním židovství je to odlišné. Ženy mají stejné společenské postavení jako muži, což dokazuje i to, že synagoze sedí společně s muži. Ženy mají možnost se stát i rabínkami a stát tak v čele náboženské obce. To je u ortodoxních židů naprosto vyloučené. Jelikož jsou pro všechny stejné možnosti je zřejmé, že bat micva je oslavována stejně jako bar micva. „V židovských obcích, které jsou sice vedeny podle ortodoxního ritu, ale jejichž členská základna nežije přísně ortodoxně – třeba v Německu, se stalo zvykem uspořádat i pro dívky menší oslavu.“¹⁷¹ Z praktického hlediska to zajišťuje určitou roveň mezi chlapci a děvčaty, jelikož si nemusí navzájem závidět pozornost, jenž se jim v daný den věnuje a také dary k této příležitosti.

Náboženská plnoletost je důležitý zlom v životě všech dětí bez rozdílu pohlaví. Postupem času bylo třeba jasně stanovit, kdy k tomuto předělu dochází u děvčat.

¹⁶⁹ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. Brno, 2007, s. 32.

¹⁷⁰ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010 s. 65.

¹⁷¹ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. Brno, 2007, s. 32.

„Dle halachy dosahuje dívka plnoletosti, když dosáhla 12 let a jednoho dne.“¹⁷²

V porovnání s bar micva je věk nižší, jelikož dívky se biologicky a duševně rychleji vyvíjejí než chlapci. Židovství i na tento podstatný fakt pamatují a proto je věk u obřadů dospělosti odlišný.

U ortodoxních židů se po dvanáctém roce života stane děvčátko bat micvou, což pro ni znamená nutnost plnit všechna přikázání, která jsou povinna dodržovat všechny dospělé ženy. V praxi to znamená, že se bude postit vždy, kdy to bude nutné. To se týká především svátků mezi něž patří např. Jom kipur. Dalším důležitým mezníkem v životě každé ženy je počátek menstruace. Z biologického hlediska se stává plně dospělou, jelikož je připravena počít potomky. Tento zlom podléhá příslušným přikázáním, která je třeba dodržovat.

9.1 Průběh bat micva

Stejně jako tomu bylo u bar micvy i zde je několik variant, kdy lze tento obřad vykonat. „V některých amerických (např. konzervativních) obcích se ceremonie slaví během páteční večerní bohoslužby, v jiných komunitách se tak děje o sobotním šachritu v rámci obřadu, jenž kopíruje do jisté míry obřad bar micva.“¹⁷³

V některých obcích se ženy nevyvolávají ke čtení Tóry. Dívky se učí pravidla, zákony a zvyky, které se týkají judaismu. V Praze má na starosti výuku rabín Sidon. Jeho semináře navštěvují chlapci před bar micvou a dívky, které získávají potřebné znalosti k bat micvě. Když jsou dostatečně připraveny skládají zkoušku. U ortodoxních židů je stále více důležitější bar micva. V Izraeli se ale bat micva slaví i v některých ortodoxních obcích. „Po složení zkoušky se zúčastní obřadu pro bnot micva, při němž recitují biblické pasáže, Desatero přikázání, Třináct článků víry atd.“¹⁷⁴ Dívka hovoří o vybraném náboženském tématu. Svě kázání přednáší na slavnostní hostině.¹⁷⁵

¹⁷² NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 65.

¹⁷³ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 65.

¹⁷⁴ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 21.

¹⁷⁵ „Tento obřad je oblíben v izraelském hnutí náboženských kibuců. Kibuc je kolektivní osada, jenž je založená na principu společného vlastnictví majetku, společné zodpovědnosti za práci. Tyto osady usilují o vytvoření smysluplného života, jehož základem je striktní dodržování Tóry.“ NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 2009, s. 86.

Po obřadu se koná rodinná oslava, na níž jsou přítomni členové rodiny, přátelé a významné osobnosti židovské obce. Dívky dostávají dary k této příležitosti, ovšem ty se liší od darů, jenž obdrží chlapci při bar micva. Zpravidla se jedná o modlitební knížky a různé praktické předměty mezi něž patří např. hodinky či šperky. V konzervativních a liberálních komunitách se může obdarovávat i talitem, ale u ortodoxních to nepřichází v úvahu, jelikož se jedná o výlučně mužskou záležitost. „V některých komunitách se daný obřad nazývá bat chajil neboli dcera statečná.“¹⁷⁶ Tento termín se používá např. ve Velké Británii. V Izraeli v ortodoxních komunitách se lze setkat s oslavou bat micva, ale dívkách je určeno pouze kázání bez obřadu. V některých případech dostanou dar i od náboženské obce.

9.2 Dárky k bar a bat micva

Při slavnosti bar micva dostávají chlapci a dívky dárky. Jsou to předměty, které přímo souvisí s jejich novými právy a povinnostmi. Jedná se hlavně o velký talit a modlitební řemínky. Ty se nevyrobí doma, ale kupují se od specialistů. V ortodoxních komunitách dívky talit ani tfilin nedostávají. Ovšem u liberálnějších je možné, aby dívka byla modlitebním šálem obdarována. To způsobuje rozpory, protože jak již bylo zmíněno, právě nošení těchto předmětů je výhradně mužská záležitost. Také by se to mohlo chápat jako porušení nařízení ve kterém je jasně dáno, že žena na sebe nevezme nic, co patří muži a naopak.

„Mezi nákladnější dary patří šabatové svícny a knihy v uměleckých vazbách.“¹⁷⁷ Velmi často jsou chlapci obdarováni také čepičkami. Ty se v současné době vyrábějí v nejrůznějších variantách, aby bylo nošení pro děti radostné. Například lze zakoupit čepičku s motivy Walt Disney. Pro dospívající již animovaná zvířátka příliš atraktivní nejsou, a proto si mohou zakoupit třeba čepičku s vojenskými motivy. „Modlitební kniha bývala častým dárkem například v židovských komunitách Polska, kde bohaté rodiny darovaly dítěti modlitební knihu v umělecky

¹⁷⁶ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 65.

¹⁷⁷ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2005, s. 51.

provedené stříbrné vazbě.“¹⁷⁸ Praktickým dárkem jsou hodinky a prsten. Ten patří mezi sporné předměty, jelikož někteří rabíni prsteny vůbec nenosí. Mezi ně patří i rabín Sidon. Tento rozpor vznikl z nařízení, jenž klade důraz na odlišení mužských a ženských věcí. Nejedná se jen o oblečení, ale také o šperky. A právě mezi ně patří i prsten. Dalším dárkem je také ukazovátko na Tóru, které je většinou velice bohatě ozdobeno. Dívkám učiní velkou radost nejrůznější šperky s židovským motivem. Je také možné zakoupit speciální knížky, které se vztahují přímo k bar a bat micvě. Dárky se nakupují několika způsoby. V současnosti žijeme v době internetu, jenž umožňuje online nákupy a tento způsob využívají i Židé. Jsou dostupné specializované internetové obchody, kde se dají již zmíněné předměty zakoupit. Samozřejmě je třeba vzít na vědomí, že situace v Izraeli a v Čechách se poněkud liší. V České republice nemají Židé takovou dostupnost k rituálním předmětům jako právě v Izraeli. Mnoho Židů často cestuje do této země na služební cestu či na dovolenou. Jedinec, který má před sebou takovou cestu je požádán svými známými, aby zakoupil dary pro jejich potomky. Stále přetrvává podvědomí o tom, že dary zakoupené přímo v Izraeli jsou cennější. Cena předmětů se různí a záleží na finančním zázemí rodiny. Například talit je možné zakoupit za 120 amerických dolarů. Samozřejmě záleží na okázalosti šálu, protože cena se úměrně zvyšuje s kvalitou látky a množstvím zdobení. Všechny dary mají symbolizovat začátek nového života do něž jedinec přichází již jako dospělý.

¹⁷⁸ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010, s. 68.

10 Místo konání bar micva

Většinou se bar micva koná v synagoze. Ta je centrem náboženského života. Toto místo má i praktický důvod, jelikož je chlapec vyzván k předčítání Tóry. V posledních letech však dochází k bar micva i na jiných místech než je např. Staronová synagoga. Důvody jsou různé dle místa ceremonie. Pokud se tento obřad koná na místě, jenž je památkou, je nutné předpokládat, že obřad bude mnohem finančně náročnější, jelikož v současné době není daný prostor primárně určen k těmto aktivitám. Aby se mohl obřad uskutečnit na místě, které je navštěvováno turisty, je třeba na určitou dobu tento objekt uzavřít. To je pro Židovské muzeum velice těžké, jelikož velké příjmy plynou právě ze vstupného. Z toho vyplývá, že ne každá rodina má dostatek finančních prostředků, aby si mohla nadstandardní obřad zaplatit. Bohužel k těmto specifickým dosud neexistuje žádná odborná literatura a je nutné vycházet z židovských novin, časopisů a z informací od samotných účastníků. Místa, která souvisí s tragickými židovskými dějinami 20. století jsou volena k důležitým obřadům záměrně. Výběr těchto lokalit je symbolem oživení českého židovstva, a také projevem úcty těm, kteří byli kvůli své víře nějakým způsobem perzekuováni.

10.1 Pinkasova synagoga

V Pinkasově synagoze se konala bar micva v sobotu 10. prosince 2005. V této synagoze se několik desetiletí neslavila žádná ceremonie tohoto typu. Dva pražští chlapci si vybrali pro svůj obřad bar micva zmíněnou synagogu záměrně, jelikož je největším českým památkem šoa.¹⁷⁹ Právě na tomto místě mohli téměř všichni návštěvníci najít jména svých příbuzných. Zvláštní atmosféra umocňovala celkový prožitek tohoto obřadu.

Chlapci se na svůj velký den připravovali v odpolední židovské škole Bejt Elend. Na kurz Bar micva docházeli dva roky. Týden před jejich významným dnem docházeli do odpolední školy každý den, aby se co nejlépe připravili. Celý obřad

¹⁷⁹ Vnitřní strany synagogy jsou pokryty jmény 78 000 českých a moravských Židů zavražděných nacisty v době holocaustu. (pozn. autora)

vedl rabín Hoffberg, který pochází z USA. Právě on chlapce na bar micvu připravoval. Před začátkem dostali oba chlapci darem krásné tality. To mělo svůj praktický důvod, jelikož ho měli oblečen v průběhu celého obřadu. Po ceremonii dostali hlavní aktéři mnoho dárků.

Je nutné podotknout, že oba chlapci pocházejí z neortodoxního prostředí a i z tohoto důvodu pro ně bylo velmi složité se naučit vše potřebné k této zkoušce. V synagoze byli přítomni muži, ženy i mnoho dětí. I toto je dost odlišné od ortodoxního prostředí, jelikož ženy mohou být pouze v části synagogy, která je pro ně přímo určena.

10.2 Bejt Elend

„Andrea Ernyeiová založila před v roce 1997 odpolední školu, později pojmenovanou Bejt Elend. Zpočátku se výuka soustředila na základy hebrejštiny a židovských tradic pro děti ve věku od 4 do 8 let.“¹⁸⁰ Byl vypracován program, který měl děti připravit na jejich vstup mezi dospělé. Jednalo se o tzv. Bar/Bat micva kurz. Ten obsahoval důležité kapitoly z židovských dějin, informace o rabínských osobnostech, náboženských směrech judaismu a tradiční kultuře. Chlapci a dívky chodí do tohoto kurzu po dobu dvou let. Jedná se o dvou až tří hodinové sezení. Mají možnost se setkat se zajímavými osobnostmi, s nimiž mohou následně diskutovat o aktuálním tématu. Dále jsou do kurzu zařazeny různé výlety na místa, jenž patří mezi židovské památky. Mají možnost se scházet s dětmi z jiných obcí.

10.3 Terezín

17. prosince 2006 se uskutečnili bar a bat micva v Terezíně. Zde vzniklo během druhé světové války několik modliteben. Právě jedna z nich se stala místem, které si

¹⁸⁰ NOVÁKOVÁ, J. *Bar micva v Pinkasově synagoze*. Praha, 2006, s. 4.

pro svůj důležitý den děti vybraly. Synagoga se nachází v Dlouhé ulici č. 17 a dnes je jediná veřejně přístupná z několika, které si internovaní Židé v terezínském ghettu zřídili. „Chlapec a dívka si zvolili toto místo za symbol jejich židovského studia a odpovědnosti za budoucnost židovského národa svým čtením Tóry.“¹⁸¹

V životě dětí tento den znamenal proměnu z dětí v rovnocenné členy židovské komunity. Obřadu byl přítomen rabín Ronald Hoffberg.

Zajímavostí nad kterou je nutno se pozastavit je to, že dívka byla vyzvána k předčítání Tóry. Už toto napovídá, že se nejednalo o ortodoxní židy, jelikož ženy nejsou nikdy vyzývány k tomuto úkonu. Obě dvě děti pocházely ze smíšených manželství a nevyrostaly v religiozním prostředí. S židovskými tradicemi a zvyky se setkávaly od dětství v rodině, ale velký vliv na ně měla odpolední židovská škola Bejt Elend. Právě zde se mohly stýkat s ostatními židovskými dětmi, což mělo za následek, že mohly být přítomny na obřadech svých kamarádů. Ve škole se seznámily s průběhem obřadu. Měsíc před konáním si domluvily podrobnosti s rabínem. Bylo třeba si vybrat část Tóry, která bude předčítána.

Další odlišností je i dar, který dívka k tomuto důležitému dni dostala. Sváteční talit se dává chlapcům, kteří dosáhnou věku bar micva a nikoli dívkám, jak tomu bylo v tomto případě.

Na tuto ceremonii se děti připravovaly několik měsíců. V den konání v nich rostla nervozita, jelikož byli přítomni nejen rodiče, ale také příbuzní a kamarádi. Symbol spojení budoucnosti chlapce a dívky s minulostí těch, kteří pro své židovství byli perzekuováni, vyháněni a vražděni má pro Židy velký význam. „Jsou nejspíš prvními potomky českých Židů, navrátilých se a žijících po válce v Čechách, kteří po období šoa oslavili na tomto místě bar a bat micvu.“¹⁸²

10.4 Dětské letní tábory

V současné době se organizují židovské tábory. Některé z nich mají mezinárodní charakter. V rámci České republiky se realizují tábory, jejichž hlavním cílem je seznámit děti z ostatních židovských obcí. Tyto tábory trvají 14 dní. Většina

¹⁸¹ NOVÁKOVÁ, J. *Bar micva v Pinkasově synagoze*. Praha, 2006, s. 7.

¹⁸² KALINA, M. *Bar a bat micva v Terezíně*. Praha, 2007, s. 7.

činností je stejných jako na kterémkoli jiném letním kurzu. Děti hrají různé hry, vymýšlejí společné aktivity a jsou motivovány k větší samostatnosti. Tato praktická část letního tábora je doplněna o teorii. Chlapci a dívky získávají vědomosti o judaismu. Učení je realizováno volnější formou, což znamená, že právě pomocí nejrozličnějších her a jiných aktivit se děti učí.

Existují však i mezinárodní tábory. Zde se mohou setkat nejen chlapci a dívky z celé České republiky, ale také z ostatních zemí. Většinou se tyto letní pobyty situují do Maďarska. Zájemce si může vybrat jeden ze dvou termínů. Tábory se konají v letovisku Szarvas. Ročně ho navštíví kolem dvou tisíc návštěvníků z 25 zemí. Samozřejmě je zajištěno košer stravování. Navštěvují se města s bohatou historií. Nechybí ani prohlídka do židovské Budapešti. Je možné se přihlásit i na pozici zaměstnance. Uchazeči by měli mít značné zkušenosti s prací s mládeží v podobném vzdělávacím prostředí. Je třeba snoubit dvě podstatné složky a to je práce s dětmi a odborné zkušenosti týkající se judaismu.

Potkávají se zde židovští chlapci a dívky, jenž pocházejí z ortodoxního i liberálního prostředí. Pro děti, kteří neměli možnost oslavit bar či bat micvu je připravena hromadná oslava. Všichni jedinci mužského pohlaví, kteří dosáhli věku třinácti let a dvanáctileté dívky se shromáždí na určitém místě v táboře. Se svými vedoucími se naučí nějakou jednoduchou modlitbu a poté všichni dostanou požehnání. Je zřejmé, že tento obřad je vykonán pouze k radosti dětí. Není nutná zdlouhavá příprava, jako tomu jest při klasické ceremonii bar micva. Většina účastníků tábora pochází z liberálnějšího prostředí, které toleruje dospívajícím kontakt mezi dívkami a chlapci. Jestliže dítě pochází z rodiny, jejíž členové jsou silně věřící, respektuje pravidla, která jsou mu od raného věku vštěpována. To znamená, že chlapci z ortodoxního prostředí nechodí ve večerních hodinách na dívčí pokoje, protože by tím došlo k porušení nařízení judaismu.

11 Děti v Terezíně

Terezín za druhé světové války sloužil jako židovské ghetto.¹⁸³ Ani děti se nevyhnuly pobytu v Terezíně. Celkem bylo mezi vězni ghetta více než 10500 dětí, kterým před deportací do Terezína nebylo ani patnáct let. Drtivá většina byla zařazena do transportů pokračujících na východ. Některým se podařilo nástrahy osudu překonat. Bohužel 7500 jedinců, kteří měli celý život před sebou takové štěstí neměli a stali se tak dalšími oběťmi tzv. konečného řešení židovské otázky. V samotném Terezíně zahynulo 400 mladých lidských životů.

Přicházely se svými rodiči nebo ze sirotčinců, pakliže již neměly žádné příbuzné. Předtím než byly vybudovány dětské domovy, zůstávaly děti do 12 let se svými matkami v kasárnách.¹⁸⁴ Pokud již chlapci dosáhli věku 12 let bylo třeba, aby žili společně s ostatními muži. Právě zde byla příležitost, aby otec, jenž měl u sebe svého syna, mohl předat důležité informace týkající se judaismu. Jak již bylo zmíněno, je právě otec považován za nejdůležitější osobou, jenž předává svému synovi rady a zkušenosti do života. Sirotci měli nelehkou situaci jednak tím, že neměli rodiče, a také tím, že takovéto děti byly přednostně zařazovány do transportů. Existovala však možnost, aby si nějaká osoba, zažádala o poručnictví. Ve velkém počtu případů se jednalo o starší ženy nebo ženy, které ještě neměly své vlastní potomky. Výhody plynuly pro poručníka i pro svěřence. Často se tak oddálil transport pro dítě, jelikož bylo posláno na východ až se svým poručníkem.

Bohužel nejsou dochované žádné statistiky o provedených obřadech souvisejících s dětstvím. Informace můžeme čerpat ze vzpomínek pamětníků nebo z dochovaných deníků. Právě v deníku Egona Redlicha je zmínka o obřízce jeho malého synka v ghettu. Egon Redlich napsal deník s názvem „Zítřejí jedeme, synu, pojedeme transportem“. Popisuje život v Terezíně v letech 1942-1944. Egon s celou rodinou zahynul v koncentračním táboře. On i jeho manželka byli velmi smutní, jelikož se obřízka musela o několik dní odložit. Důvodem byl zdravotní stav novorozence. Chlapec se narodil s nízkou váhou a bylo velice nebezpečné provést brit milu v řádném termínu. Až když byl chlapci necelý měsíc přišel lékař, aby ho

¹⁸³ V některých případech nesprávně považován za koncentrační tabor. (pozn. autora)

¹⁸⁴ Dětské domovy byly budovány po odchodu civilního obyvatelstva, jenž muselo město do poloviny roku 1942 opustit. (pozn. autora)

prohlédl, zda je již zdravotně způsobilý k brit mile. Konkrétní způsob obřadu není bohužel popsán, ale je jasné, že obřízka byla prováděna lékařem a nikoli mohelem. Bylo to i z praktického hlediska pochopitelné, jelikož v těžkých životních podmínkách měl lékař nejlepší dispozice, aby tento obřad vykonal.

Redlich měl na starosti výchovu židovských dětí v rámci celého ghetta. Ve svém deníku uvádí, že mnoho z Židů se odvrátilo od judaismu. Z toho vyplývá, že své děti nechtěli dát ani obřezat. Příčin bylo několik. Mnoho z Židů bylo asimilovaných a k judaismu neměli žádné osobní vazby. Jednalo se o jedince, kteří měli mezi svými předky nějakou osobu, jenž byla Židem a tím pádem její potomci byli částečnými Židy.

Rodiny měly v terezínském ghettu různé podmínky. Některé byly rozděleny a jiné mohly zůstat pohromadě. Tento případ se týkal i rodiny spisovatele Ivana Klímy. Jeho otec patřil mezi tzv. privilegované Židy, jelikož pracoval v ghettu jako technický pracovník. Tím zajistil své rodině relativní soudržnost. V takovýchto případech se mohly skromně slavit tradiční svátky a snad i přechodové rituály týkající se dětí. Bohužel o slavení bar či bat micva není nejsou žádné zprávy. Dle paní Chládkové, jenž pracuje v památníku Terezín, je však velice pravděpodobné, že ortodoxní Židé chtěli dodržovat tradice a zvyky jak jen to bylo možné a hledali si různé cesty jak toho dostát. O tom vypovídá i fakt, že po celém ghettu vznikaly modlitebny, které se nemohly rovnat synagogám, ale alespoň základní náboženskou povinnost zajišťovaly. Nedostatek informací je způsoben i tím, že ani po roce 1945 to Židé neměli vůbec lehké. Docházelo k tzv. poloobřízkám, které by částečně znesnadňovaly usvědčení, že je muž Žid. Z pravidla je vykonával známý doktor.

Bohužel ne všechny rodiny měly takové štěstí, aby zůstaly pohromadě. Drtivá většina osob byla rozdělena. Vznikaly tak mužské a ženské obytné části. Také byl určen přímo jeden dům, kde byli pouze novorozenci a děti do dvou let. Pokud byli příslušníci rodiny rozděleni, hledaly si matky nejrůznější cestičky, jak zůstat poblíž svému děťátku. Nejjednodušší cestou bylo pracovat přímo v dětském domově pro nejmenší jako ošetřovatelka nebo vychovatelka.

Rodiče museli plnit pracovní povinnost. Z tohoto praktického důvodu, vznikala snaha sdružovat děti do místností, jenž měly sloužit jako jakási mateřská škola či družina. Pokud byly děti malé, tak se o ně staraly starší ženy. „Po odchodu civilního obyvatelstva z Terezína začaly vznikat samostatné domovy dětí a mládeže

tzv. heimy.¹⁸⁵ V bývalém heimu je dnes zřízeno Muzeum ghetta a část expozice je věnována židovským dětem. „Vznikl domov kojenců a batolat, domovy dětí předškolních i dětí starších, které byly již rozděleny podle věku a pohlaví.“¹⁸⁶

Oddělení péče o mládež při židovské samosprávě se snažilo dělat maximum, aby děti byly ušetřeny nepříznivých táborových poměrů.¹⁸⁷ Tato snaha byla hnána vidinou, že jednou válka skončí a chlapci a děvčata se zpátky do normálního života. Jeden heim byl tvořen 20-30 dětmi. Výchovu měl na starosti vždy jeden vychovatel a několik pečovatelů, kteří plánovali program. Jejich hlavním úkolem bylo zaměstnat děti. V programu nechyběl tělocvik, malování, zpěv, dramatizace pohádek a hraní divadla. Z tohoto důvodu máme také velké množství zachovaných básniček a obrázků, jejichž autory jsou právě děti z Terezína. Klasické vyučování školních předmětů bylo zakázáno. Vzniká ale mnoho diskuzí, že pokud by židovská samospráva zažádala o povolení, tak by musela přistoupit na určité podmínky. Jistě by bylo nutné přistoupit na vyučování německého jazyka a dějin Německa, jenž by byly upraveny dle ideologie tehdejší nacistické říše. Toho se samospráva tak obávala, že raději ani neusilovala o povolení.

Vyučování nebylo legální, ale samozřejmě určitou formou probíhalo. Záleželo na osobě, jenž byla vedoucím daného heimu. Často to byli profesori, studenti a jinak vzdělaní lidé, kteří dětem poskytovali alespoň základní vzdělání. Transporty, nedostatek učebnic, místností a pomůcek způsobovalo velké obtíže. Toto se týkalo dětí do 15 let. Do heimů se často zvali slavné osobnosti, které se v té době v Terezíně nacházeli. Mezi takové osobnosti patřil např. Karel Poláček nebo Karel Bermann.

Pracovní povinnost pro děti vznikala 16 rokem života. Byla zde možnost vyučit se nějakému řemeslu, které bylo možné v rámci ghetta vykonávat. Zajištění vyučení měli na starost právě vedoucí heimů.

U ortodoxních židů i za tak krutých podmínek, jimž byli vystaveni desetitisíce lidí, stále přetrvávala náboženská povinnost. Proto se snažili dodržovat základní tradice a zvyky, mezi které patří bezpochyby obřizka. Právě víra některým dodávala sílu přežít hrůzné zážitky, kterým byli vystaveni. Je nutné vycházet z tehdejších

¹⁸⁵ CHLÁDKOVÁ, L. *Terezínské ghetto*. Praha, 2005, s. 26.

¹⁸⁶ CHLÁDKOVÁ, L. *Terezínské ghetto*. Praha, 2005, s. 26.

¹⁸⁷ Záleželo na vedení samosprávy, jak upraví život dětí. Němce to příliš nezajímalo. (pozn autora)

podmínek, které např. pro novorozence nebyly příliš příznivé. Mnoho z narozených dětí nepřežilo právě kvůli špatnému zdravotnímu stavu. Žádný žid nesmí ohrozit své dítě obřízkou pokud není zcela zdravé. Také záleželo na životních podmínkách celé rodiny. Mnoho z internovaných lidí bojovalo doslova o život. V takové chvíli, kdy jde o přežití, si lze jen těžko představit to, že by se uskutečnily tradiční obřady. V posledních letech se na památku všem obětem holocaustu konalo právě v Terezíně několik obřadů bar a bat micva. Právě výběr této lokality není náhodný, jelikož to symbolizuje neustálou vzpomínku na to, co se zde v minulém století stalo.

12 Izrael

Za dospělého je jedinec v různých zemích, kulturách a náboženstvích považován v jiném věku. Žijeme ve 21. století, které se také prolíná do judaismu. Židovské tradice a zvyky sice stále přežívají a jsou dodržovány, ale i judaismus se musí přizpůsobit modernímu životu. Dokladem je i to, že byl vynalezen košer mobil, který je v Izraeli velice oblíbený. Rodiče ho kupují dětem, jelikož mají jistotu, že z takového mobilu nemůžou navštěvovat nevhodné stránky na internetu. Je evidentní, že o mobilním telefonu nelze naleznout žádnou zmínku v Bibli či Talmudu. Záležitosti tohoto typu schvaluje rada rabínů. V izraelské společnosti lze nalézt mnohé odlišnosti. Velmi specifické místo zaujímá armáda, která nemá pouze obranný charakter. Mladým lidem silně ovlivňuje jejich budoucnost.

12.1 Izraelská armáda

„V Izraeli má velký význam armáda, která má chránit milovanou a tvrdě vybojovanou zem. Vznikla již v roce 1948.“¹⁸⁸ V porovnání s českou armádou se v mnoha věcech liší. Zřejmě nejzásadnější rozdíl je povinná vojenská služba žen. Je jedinou zemí, kde ženy musí nastoupit do armády. Tento projev úcty vůči státu je povinný pro všechny jedince od osmnácti let. Existují výjimky, které zohledňují fyzické, psychologické a náboženské aspekty. Například je nesmysl, aby mladé těhotné ženy byly nuceny k tomuto výkonu. Mezi další obecná pravidla patří i to, že je třeba aby služba byla splněna před nástupem na vysokou školu. Jedná se o delší časový úsek, než museli vykonávat muži v České republice. Muži slouží po tři roky a ženy dvacet dva měsíců. Ve většině případů dívky nezastávají bojové pozice, ale slouží jako dispečerky, programátorky atd. Jelikož není jednoduché získat všechny znalosti k výkonu těchto pozic, můžou si povinnou vojenskou službu prodloužit na dobu tří let.

Armáda pro Židy v Izraeli nemá pouze vojenský význam. Absolvování povinné vojenské služby silně souvisí s celým následujícím životním cyklem. Jedná

¹⁸⁸ http://www.historama.com/online-resources/idf-israel-defense-forces-tzahal/idf_israel_defence_forces_foundations.html Citováno 5. června 2011.

se o společenskou maturitu na jejímž základě je jedinec skutečně považován za dospělého ostatními příslušníky společnosti. Tento reálný přechod z dětství do dospělosti má silné důsledky např. i v získání zaměstnání. Každý totiž během služby státu zastává určitou funkci. Ty jsou různě bodově odlišeny. Např. pilot je více ceněn než obyčejný řadový voják, protože k výkonu potřebuje mnohem více znalostí a schopností. Z tohoto důvodu, si piloti hledají velice snadno práci. Zaměstnavatel vždy přihlédne na profil jedince, který získal v armádě.

Většina z nově příchozích jedinců jsou velice mladí lidé, jenž jsou svými rodiči a okolím považováni za děti. Odchod a příchod domů je vždy řádně oslaven. Do armády vstupují děti a navracejí se dospělí jedinci. Mají možnost odcestovat na víkendy domů. Propustku dostávají v den šabatu. Jedenkrát ročně je možné vzít si dovolenou po dobu dvou až třech týdnů. Je třeba mít povolení, že armáda nebude vojáka po dobu jeho nepřítomnosti potřebovat. Pro každého jedince to znamená zlom v jeho životě. Poprvé je mimo svůj domov po delší období. V některých případech riskují svůj život. Také milostná část života se mění. Chlapci a dívky mají ideální podmínky na navázání prvních mileneckých vztahů. Nejenže vznikají partnerské vztahy, ale také velice úzké přátelské vazby. V každé skupině jsou velice hluboké vztahy mezi jednotlivci. Židovská armáda má svá specifika. Veškeré jídlo je košer. Má svého vrchního rabína a modlitebny. Pro osoby, jenž nejsou Židy jsou připravovány kurzy pro konverzi.

Po ukončení povinné vojenské služby nastává další významná fáze a to je znovu začlenění do společnosti. Mladí dospělí lidé po ukončení služby odjíždějí na roční cestu do ciziny. Ne všem dětem mohou rodiče zaplatit roční pobyt v cizině. Chlapci a dívky pocházející z chudých rodin uskutečňují „dlouhou cestu“ do Indie. Mají zabaleny ty nejnnutnější věci v batohu a procházejí touto zemí. Tímto způsobem cestují ve skupinách, jejichž jádro je tvořeno členy bývalých vojenských oddílů.

V Izraeli je povinná vojenská služba brána jako vstupenka do společnosti. Stále je dodržována bar a bat micva, ale jedná se pouze o náboženskou dospělost. Splnění této služby je bráno jako důkaz, že jedinec se stal skutečně dospělým člověkem. Židé pamatují na vzdělání i v rámci armády. „Je vyučována hebrejšтина, organizovány kurzy a kluby pro mládež.“¹⁸⁹ Jedná se o moderní přechodový rituál.

¹⁸⁹ http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Society_%26_Culture/special.html Citováno 8. června 2011

Jestliže chce být člověk společensky úspěšný a nevzbuzovat posměch okolí, je třeba prožít tuto část života stejně, jako jeho vrstevníci.

13 Komparace

Judaismus si uchovává své tradice a zvyky po staletí. Nové generace přejímají tyto obyčeje. Svět se neustále mění a s ním i potřeby lidí, materiální podmínky a vnímání smyslu života. Není snadné skloubit všechny tyto aspekty a dodržet vše, co by správný Žid měl.

13.1 Komparace obřadu obřízky v dějinách a v dnešní době

Ortodoxní, konzervativní a liberální Židé obřízku většinou dodržují. Pokud tomu tak není, jedná se spíše o výjimečné případy, které mají své opodstatnění. Brit mila patří k nejdůležitějším a nejznámějším symbolům judaismu. Její význam lze odvodit z několika důvodů. Jedná se o obřad, který souvisí s nejpodstatnější událostí v životě a to je zrození nového člověka. Z náboženského hlediska má tento obřad zajistit uzavření smlouvy s Bohem. Pro Židy je víra na prvním místě v jejich žebříčku hodnot.

Společnost se vyvíjí a tento posun dopředu ovlivňuje i židovství. Tradice a zvyky, které jsou generacemi předávány mezi sebou si sice uchovaly původní význam, ale reálné možnosti v mnoha situacích nedovolují, vykonání obřadu přesně tak, jak je předepsáno. To je i případ obřízky. Dle tradice by této slavné ceremonii mělo být přítomno deset zbožných mužů, jenž by zajistili platnost celého obřadu. Kvalifikovaný mohel vždy provedl daný zákrok, jelikož právě on v jedné osobě snoubil náboženské vědomosti a chirurgické dovednosti. Místem konání byla synagoga, protože právě zde se skýtala ideální možnost zajistit minjan.

I v současnosti je obřízka chápána v původním významu. Nicméně se pod tlakem okolností muselo opustit od určitých nařízených částí. V Praze není možné potkat jediného mohela, z čehož vyplývá, že tato důležitá osoba při brit mile chybí. Mohelů opravdu příliš není a Česká republika nemá žádného. Proto je obřezávač dostupný pouze lidem, kteří jsou materiálně zabezpečeni. Židé jsou obyčejní lidé, pro které takovýto výdaj představuje nadstandardní záležitost. Svým dětem však chtějí dopřát vstup do života s dobrým začátkem. Proto se obřízka vykonává v nemocnici. Pro mnoho Židů je i z hygienického hlediska tento způsob

přijatelnější. Zajímavé je, že židovská obec se k tomu staví dost kladně. Pokud je rabín požádán rád se zúčastní obřízky v nemocnici, aby zajistil náboženskou platnost, ale u novorozenců to není nezbytné. Ještě na počátku minulého století by rabín pozvání tohoto typu razantně odmítl. Samozřejmě pokud se daný obřad uskuteční v synagoze vzbuzuje pompéznější atmosféru. I pokud jsou splněny všechny předpisy neznamená to, že brit mila má větší platnost než ta, k níž došlo v nemocnici. Největší odlišnost je tedy v místě konání a v osobě, jenž daný úkon provede. Dalším podstatným rozdílem je i to, že dříve byla obřízka chápána jako svátek celé obce. Proto měla větší společenský význam. Jestliže k ní dojde v uzavřené místnosti v nemocnici je patrné, že oslava nebude tak spontánní.

13.2 Komparace vykoupení prvorozeného syna dnes a v minulosti

Dalším zajímavým bodem na lidské úsečce života pro prvorozené muže je jejich vykoupení. To má kořeny již v Bibli. Dříve byl tento rituál dodržován velmi striktně, ale dnes záleží na rozhodnutí rodičů, zda se k němu odhodlají. Ve 21. století má vykoupení pouze symbolickou hodnotu, ale dříve se jednalo o důležitou událost, která měla i právní podtext. Ovšem dnes zákony o prvorozenectví neplatí a tudíž tento důvod již není z právního hlediska opodstatněný. Přesto si stále udržuje svůj význam z čistě náboženského pohledu, jelikož vše prvorozené bylo zasvěceno Bohu. V českém prostředí je mnoho židovských mužů a žen, kteří se vybrali svého partnera z nežidovského prostředí. V rámci židovské obce v Praze několikrát do roka probíhá pidjon ha-ben. Neustále se trvá na dodržení podmínek nutných k vykonání této ceremonie k níž dochází v domě rodičů malého chlapce. Mince dávané za vykoupení mají symbolickou hodnotu a neslouží k obživě kohena. Často jsou rodičům zapůjčovány. Je zvykem dát určitý obnos obci jako dar za zprostředkování tohoto rituálu.

13.3 Komparace bar a bat micva v současnosti a v předešlých staletích

Dosažení náboženské dospělosti je považováno za zlomový okamžik. Ve 20. století na našem území byl tento obřad poměrně opomíjen. Nyní se situace zlepšila. Zájem mladých chlapců a děvčat účastnit se této výjimečné události roste. Informace o průběhu tohoto obřad nelze nalézt v Bibli. V Praze existuje několik alternativ, jež mohou děti využít k přípravě. Jedná se o schůzky s rabínem a nebo docházení do Bejt Elend. Tyto přípravné kurzy pro získání potřebných vědomostí pro bar či bat micvu jsou ve své podstatě dosti odlišné. Rabinát klade velký důraz na výchovu dětí k judaismu. O tom svědčí i fakt, že pokud je dítě potomkem člena židovské obce je možné jeho vzdělání obohatit různými vzdělávacími kurzy. Náklady na tuto výuku uhradí obec. I v tomto případě je patrná typická uzavřenost a soudržnost Židů. Ortodoxní a konzervativní Židé dodržují platné předpisy týkající se bar či bat micvy. To např. znamená, že není možné, aby chlapec, jenž nepochází z matčiny strany z židovské krve vykonal tento obřad. U liberálních je tomu jinak. V posledních letech se velice zakořenila tradice honosné oslavy této příležitosti. Místo konání závisí na rozhodnutí rodiny chlapce či dívky. Velkou proměnu zaznamenaly dárky k této příležitosti. V podstatě u tradičních předmětů došlo k modernizaci, aby nošení daných věcí bylo pro jedince příjemné. Dále se děti obdarovávají šperky či košer telefonem.

14 Rozhovory

Rozhovory jsem provedla s osobami, které se židovstvím zabývají celý život. Snažila jsem se získat větší množství informací, které charakterizují dnešní situaci v České republice, nebo období druhé světové války. Do výzkumu jsem nezařazovala dotazníky pro jednotlivé respondenty, jelikož jejich výpovědní hodnota by byla příliš sugestivní.

14.1 Rozhovor s rabínem Sidonem

V rámci mého výzkumu jsem měla možnost učinit rozhovor se samotným zemským rabínem Sidonem. Musím říci, že domluvit si schůzku nebylo úplně jednoduché. Velice mi pomohla jeho sekretářka paní Turková, která ocenila, že jsem nejdříve kontaktovala vzdělávací centrum, jenž s rabinátem úzce spolupracuje.

S rabínem jsem se sešla přímo v areálu rabinátu dne 16.5. 2011 v 11 hodin. Nejdříve jsem musela projít kontrolou místní ochranky, zda u sebe nemám nějaké zbraně. Kontrola byla poměrně přísná, ale není se čemu divit. Je evidentní, že je třeba dodržovat alespoň ty základní bezpečnostní pravidla, aby nemohlo dojít k nějakému útoku přímo v srdci židovské obce. Musím říci, že jsem byla v údivu, jak všichni zaměstnanci byli milí a velice vstřícní. Jakmile jsem vstoupila do kanceláře paní sekretářky přívětivě mě uvítala a dala několik užitečných rad. Upozornila mne, abych rabínovi nepodávala ruku na přivítanou. Toto má svůj důvod. Ortodoxní židé se snaží co nejvíce zamezit setkáním se ženami. Samozřejmě se to netýká manželek a příbuzných. Cílem je zamezit jakékoli možnosti, která by vedla k tělesnému pokušení. Toto se dodržuje i když muž není ženatý. Jakékoli fyzické kontakty mezi mužem a ženou, jenž není vůči němu v nějakém příbuzenském vztahu jsou nevhodné.

Vrchním pražským a zemským rabínem je Efraim Sidon. Karol Sidon, hebrejským jménem Efraim ben Alexander se narodil 9. srpna 1942 v Praze. Nejenže je rabín, ale také spisovatel a dramatik. Jeho otec byl židovského původu, ale matka nikoli. Děti, které se narodily v průběhu druhé světové války to neměly jednoduché a obzvlášť tehdy, pokud jim v těle kolovala židovská krev. Do této generace spadá

i sám rabín Sidon. Jeho otec byl popraven v roce 1944, když se pokoušel utéci z koncentračního tábora v Terezíně. Tato událost měla vliv na jeho přístup k židovství. Ovšem ani po roce 1945 nebyla situace pro Židy dobrá. Na což rabín několikrát upozorňoval při našem rozhovoru. To dokládá i fakt, že podepsal Chartu 77. K judaismu konvertoval až ve svých 36 letech tzn. v roce 1978. Ve volném čase studoval hebrejštinu (novou i starou) až do roku 1983. Poté byl nucen emigrovat do Německa. Zde se zabýval studiem judaistiky. Vrchním pražským a zemským rabínem je od roku 1992.

Rabín Sidon je velice sympatický člověk. Náš rozhovor byl plynulý avšak malá nervozita z mé strany byla. Na schůzku jsem si připravila množství otázek (i v písemné formě), ale dialog byl tak přirozený, že případné zastavení jeho vyprávění by narušilo plynulost našeho povídání. Ve stručnosti jsem si dělala krátké poznámky na místě (např. co se týkalo množství obřadů atd.). Nepřipadalo mi příliš zdvořilé, přerušovat náš rozhovor zdlouhavým zapisováním jeho odpovědí. Základní informace jsem si poznamenala a celkový obsah našeho hovoru jsem si uchovala v paměti. Samozřejmě na mne působilo prostředí i atmosféra, kde se daný rozhovor uskutečnil. Dotazovaný se mnou udržoval oční kontakt. Bylo mi umožněno získat informace, které mi pomohly nahlédnout do současné situace pražské židovské obce.

V dnešní době má židovské dítě postavení v rodině stejné jako každé jiné dítě. U rodičů převládá mínění, dopřát svým potomkům radostné a bezstarostné dětství, které nemá být zatěžováno přílišným učením. Samozřejmě vždy záleží na každé rodině, jak k výchově přistupuje. Dle rabína je obava z přetěžování dětí zbytečná. Stejně jako se již od raného věku učí cizím jazykům, je možné učit se hebrejštině. Dnes jsou židovské rodiny o něco málo početnější než ostatní. Ovšem s izraelskými se to nedá porovnávat, jelikož zde často můžeme naleznout i osmičlenné. To také souvisí s užíváním antikoncepce, která by se neměla používat, ale jelikož většina rodin nemá tak velký počet dětí je jasné, že o počtu potomků si rozhodují sami. Děti se pojmenovávají zpravidla po zemřelém příbuzném, aby jméno pokračovalo dál a byla tak dodržena linie rodiny.

K pražské židovské obci se hlásí kolem 1800 Židů a z toho je pouze 50 těch, jenž dodržují striktně vše, co mají.

K židovství patří neodmyslitelně i obřizka o které jsme s rabínem také hovořili. Při mém dotazu kolik se jich ročně provádí mi rabín odpověděl, že to číslo je velice

proměnlivé. Záleží na celkovém počtu narozených dětí, ale minulý rok to bylo kolem 10 obřezek novorozenců. Ve větším počtu se provádí obřízka u dospělých mužů, kteří nebyli jako malí obřezáni z nějakého důvodu a chtějí uzavřít smlouvu s Bohem. Příčin, proč se u těchto jedinců koná obřízka až v dospělosti je několik. Jedním z nich je to, že matka daného jedince nebyla židovka a tím pádem je její syn židem jen z otcovy strany. To znamená, že malý synek není obřezán osmý den po svém narození, ale až když se v dospělosti rozhodne sám. Dalším důvodem je i to, že před rokem 1989 nebylo tak dodržováno obřezání malého chlapce. Celkově po válce byla situace pro židy velice bídná. V současné době je situace mnohem lepší než před sametovou revolucí. Rabín Sidon mi vysvětlil, že to neznámá, že bylo úplně vše pozastaveno. Byly možnosti, jak se k judaismu dostat. On sám se scházel se svými židovskými přáteli vždy jednou týdně a učili se Tóře a dalším poznatkům.

Také mě zajímalo, kde se v současné době brit mila koná. S mírným pousmáním mi bylo odpovězeno, že je to opět velice různé. U dospělých mužů se obřízka koná vždy v nemocnici na oddělení plastiky. Což vyžaduje přítomnost lékaře a rabína. Není nutné shromáždění 10 mužů, kteří by tvořili minjan. Postačí přítomnost 3 mužů mezi nimiž je rabín, který zajistí platnost tohoto obřadu. Tento způsob je uznáván stejně, jako kdyby došlo k obřízce v synagoze. Jak je tomu však u malých chlapců? Zase je několik alternativ. Rodiče, kteří mají dostatek finančních prostředků, si mohou dovolit zaplatit profesionálního obřezávače ze zahraničí. Z pravidla to bývá ze zemí, jež s Českou republikou sdílejí hranice mezi něž patří např. Polsko. Rodiče, kteří nemají dostatek peněz na uhrazení mohela, jsou nuceni přistoupit k pro ně dostupnému řešení, což v praxi znamená obřízku v nemocnici. Ta se standardně provádí osmý den po narození. Novorozenci často trpí žloutenkou. V judaismu je i na tyto komplikace pamatováno. Z toho vyplývá, že není možné dítě vystavit riziku, jenž by ho mohlo ohrozit na jeho životě.

Můj následující dotaz směřoval na osobu mohela. Zajímalo mne, kolik jich je v České republice. Rabín si tak trochu povzdychl a řekl, že ještě donedávna měli svého mohela. Jenže ten je nyní pracovně ve Velké Británii a není jasné, kdy se do České republiky opět vrátí. Jiný mohel zatím není k dispozici, jelikož je to funkce opravdu dosti náročná na přípravu. Většinou se obřízka koná dopoledne, ale může se konat i odpoledne.

Stále se udržuje tradice, že se vybere nějaký člen z rodiny, zpravidla to bývá dědeček, který je zvolen za sandeka. Matky jsou přítomny u obřizky, ale zůstávají opodál. Rabín Sidon mi také vyprávěl, jak jeho zeť, který pozoroval obřizku málem omdlel. Z toho vyplývá, že i muži mají občas potíže s pozorováním daného obřadu. Dalším tématem bylo vykoupení prvorozeného. I v dnešní době se tento rituál běžně vykonává. Jsou k dispozici speciální mince, které lze objednat přímo v Izraeli. Samozřejmě ne každý si toto může z finančních důvodů dovolit. Řešení je jednoduché. Z pravidla se rodičům speciální mince zapůjčí a ti je pak zase vrátí. Jedná se pouze o obnos, který má symbolickou hodnotu. Prohlášení matky není vyžadováno stačí pouze prohlášení otce. Tento obřad se velmi často uskutečňuje v domácím prostředí a ne v synagoze. Prvorození by měli dodržovat půst před Pesachem, ale ne pokud se učí. Prvorozený syn má i nyní jakési výsadní postavení. V České republice je více kohenů, ale problém je takový, že mají za manželky ženy nežidovského původu. To znamená, že nemohou vykonat vykoupení prvorozeného a jejich děti již nebudou koheny. Je pouze jeden, který má tuto možnost a provádí obřad.

Moje následující otázka byla, jak se v současné době připravují chlapci na bar micvu. Rok před třináctými narozeninami docházejí chlapci k rabínovi, který je učí, co je potřeba k obřadu bar micva. Většinou jednou týdně. Dle slov rabína je toto učení poměrně těžké. Také se setkal s případem, kdy jeden chlapec, který k němu docházel nebyl schopen se vše naučit „prostě mu to nelezlo do hlavy“. Nakonec vše dobře dopadlo, jelikož základní znalosti měl a byl vyzván k Tóře. Také se stalo, že docházel k rabínovi chlapec, jehož matka nebyla židovka. Z tohoto důvodu nemůže dojít ani k bar micva. Takovýto jedinec se naučí vše potřebné o judaismu a v dospělosti se může rozhodnout zda se skutečně stane židem. Minulý rok docházeli k rabínovi čtyři chlapci a dvě dívky, které se připravovaly na bat micvu.

Obřad se koná ve většině případů v týdnu, kdy je chlapci třináct let a jeden den a pokud to není z nějakého důvodu možné, tak o šabat. Koná se v synagoze. Do přípravy spadá také vázání tfilinu, což je velice důležité. Chlapci nosí talit. Po každé takto významné události se pořádá hostina. Z pravidla se pořádá přímo v areálu rabinátu, kde je možné si jídlo přímo objednat.

U dívek se koná bat micva. Žádný typický oděv nemají. Ceremonie se slaví odpoledne. Oslava probíhá stejně jako u bar micva. Děvčata je potřeba zasvětit i do záležitostí, které se týkají žen. To má na starosti rabínka, za kterou docházejí

mladé dívky, aby získaly informace. Vychází to z přesvědčení, že jedna žena té druhé více rozumí než muž.

Neodmyslitelnou součástí života jsou také židovské svátky. Např. na šabat chodí děti do synagogy se svými rodiči (většinou otcem) již zcela běžně. Rabín se trochu pousmál, když vyprávěl, jak malé děti jsou plné energie a příliš se nesoustředí na hlavní náplň návštěvy synagogy. Děti mají nejraději svátek Chanuku, při kterém dostávají dárky. Je to taková kompenzace za dárky, které ostatní děti dostávají na Vánoce. Hraje se hra, při níž je možné vyhrát peníze. Samozřejmě není úmyslem podporovat hraní hazardu u malých dětí. Také během svátku Purim se dávají dárky, ale nejen dětem.

Vzdělání tvoří součást dětství. V dnešní době není dodržováno oddělení chlapců od dívek v určitém věku. Všechny děti si hrají společně a chodí do společné třídy. V některých rodinách jsou děti učeny již od raného dětství – zpravidla od tří let se začínají učit.

Při našem rozhovoru jsem se také zaměřila na židovskou školu, která nyní v Praze funguje. Na rabínovi bylo vidět, že je na ni opravdu hrdý. Zajímalo mne, zda mohou na této škole studovat i děti, které nepocházejí z židovských rodin. V podstatě ano, ale příliš se to nedoporučuje, jelikož mohou nastat konflikty způsobené odlišností vyznání daného jedince. Již došlo k několika situacím, kdy si rodiče (nežidovští) stěžovali na to, že je jejich dítěti dáváno vzdělání, které ho odvrací od jeho náboženského smýšlení. Již od mateřské školy je možné, aby děti chodily do kroužků, které jim poskytnou vzdělání v judaismu. Obec má zájem na vzdělání svých členů a proto pomáhá chudým rodinám částečně financovat např. tyto kroužky pro děti.

Také jsou organizovány dětské tábory. Doba trvání je čtrnáct dní a konají se v rámci České republiky. Těchto táborů se zúčastňují děti z celé země. Je to v podstatě klasický tábor obohacen o učení se judaismu. Je pořádán mezinárodní tábor v Maďarsku také na čtrnáct dní.

14.2 Rozhovor s Mgr. Ludmilou Chládkovou

Dalším obohacením mého výzkumu byl rozhovor s Mgr. Ludmilou Chládkovou, jenž pracuje v Památníku Terezín. Naše schůzka se uskutečnila 30. května 2011. Památník je v České republice jedinou institucí svého druhu. Jeho stěžejní náplní je uchovat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace, rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost. Samozřejmě k tomuto ještě patří péče o místa spojená s utrpením a smrtí desetitisíců obětí vlády násilí. Památník Terezín vznikl v roce 1947 z iniciativy vlády znovu obnoveného Československa.

Schůzku s paní Chládkovou jsem si domluvila prostřednictvím emailu. Co mne velice překvapilo bylo to, že pracovníci Památníku jsou rozmístěni po celém městě. Moje první kroky vedly do Muzea ghetta, kde o mé návštěvě věděli místní pracovníci a odkázali mne do nedaleko vzdáleného domu, kde na mne čekala již paní Chládková. Je autorkou několika knih vztahujících se k dějinám Terezína.

Při mém dotazování byla velice ochotná a vstřícná. Sdělila mi, že po jejím nástupu na současné místo ji zaučovala paní, která byla sama vězněna v Terezíně za druhé světové války.

Velice pracné bylo uchování vzpomínek pamětníků, což měli zajistit právě pracovníci Památníku. S každým z jednotlivců byl uskutečněn rozhovor (v některých případech i několik) a následně přepsán na stroji. Soupisy pamětí se u každého jedince liší, některé jsou rozsáhlé na několik málo stran a jiné by vystačily na celou knihu. Abych mohla nahlédnout do archívu byl nutný souhlas ředitele Památníku, kterým je v současné době pan Munk.

Na naši schůzku jsem si připravila několik otázek a stručné poznámky jsem si zapisovala. Celkový obsah našeho rozhovoru jsem si uchovala v paměti. Náš rozhovor byl několikrát přerušen aktivitou paní Chládkové, jelikož několikrát odešla, aby následně přinesla na ukázkou materiály týkající se daného tématu. Prostředí Památníku Terezín na mne působilo skličujícím pocitem. Obzvláště pokud si představím, že v hrůzných podmínkách musely žít také děti.

Dějiny Terezína jsou tak rozsáhlé, že při jednom rozhovoru nelze obsáhnout vše a to také nebylo ani mým cílem. Nejvíce jsem se zaměřovala na život dětí a na jejich přechodové rituály. Zajímalo mne, zda i v takových těžkých podmínkách docházelo k dodržování obřadů spojených s dětstvím. Paní Chládková mi na mou otázku odpověděla, že bohužel nejsou žádné statistiky k dispozici jen informace

vycházející ze vzpomínek jednotlivců (které lze najít právě v archívu). Jisté je, že v každé rodině to bylo odlišné. Záleželo na tom, zda se jedná o zcela ortodoxní rodinu či nikoli. Mnoho z Židů již bylo asimilovaných a k judaismu se z důvodu bezpečnosti nechtěli hlásit. U ortodoxních se obřízka malých chlapců vykonávala. Záleželo na životních podmínkách rodičů, ale ve většině případů se konala v nemocnici nebo v domě, kde maminka s tatínkem žili.

Brit milu vykonával lékař, jelikož asi těžko předpokládat, že by byl k dispozici mohl. Samozřejmě záleželo v jakém roce mělo k obřízce dojít. Ke konci války již mnoho dětí rodiče nemělo. Také k tomu přispíval i fakt, že porodnost nebyla příliš vysoká a děti často umírali několik dní po porodu. Stále bylo nutné akceptovat zdravotní stav novorozence. Jestliže by byl malý chlapec ohrožen na životě nebylo možné brit milu provést. Další důležitou skutečností byl fakt, že více jak polovina z dětí v Terezíně nebyla ubytována přímo s rodiči, ale v tzv. heimech. To vedlo k větší izolovanosti dětí od svých rodičů. Celá rodina se mohla stýkat dohromady, ale je jasné, že je něco jiného pokud rodina má společný domov, nebo se pouze navštěvuje. Také mne zajímalo, jak to bylo s obřadem bar micva.

Paní Chládková mi sdělila, že o tomto obřadu nejsou žádné informace. Dá se ovšem předpokládat, že se nějakým způsobem alespoň malá oslava uskutečnila. Vzhledem k tehdejším podmínkám se jednalo o velice skromnou oslavu, kdy otec vysvětlil synovi, co pro něj znamenají 13. narozeniny. Rozhodně se nejednalo o hostinu a obřad, jak se vykonává standardně (v synagoze atd.). Toto se mohlo uskutečnit, pokud byl otec naživu a žil nebo se mohl stýkat se svým synem. Velice mne zaujalo, že Židé měli k dispozici modlitebny, kde se mohli scházet a vykonávat náboženskou povinnost. Právě zde mohlo také docházet ke konání bar micva. Je jasné, že vše probíhalo pod utajením (pokud vůbec), jelikož žádný rodič nechtěl zbytečně upozorňovat a ohrožovat tak své vlastní dítě.

Při našem rozhovoru jsme se nacházely v budově naproti níž byl dům, kde byli ubytováni novorozenci. Pro matky bylo velice těžké nechat své dítě v cizím prostředí, a tak si nacházely nejrůznější možnosti, jak zůstat poblíž svého potomka. Maminky dělaly nejrůznější práce jako např. uklízečky, ošetřovatelky atd. Poté co děti dosáhly dvou let odcházely do heimů alias dětských domovů. Ty byly rozděleny podle věku. Z pravidla 30-40 dětí tvořilo jeden heim, který měl na starost vedoucí s pomocníky.

Dalším tématem bylo vzdělávání dětí v Terezíně. To probíhalo velice zajímavým způsobem. Židovské děti neměly školu jako např. jiné děti v tehdejší době. Záleželo na pracovnících heimu, jak připraví program pro své svěřence a čím čas vyplní. Z pravidla nechyběl tělocvik, malování a zpívání. Možná i proto máme tolik zachovalých kreseb a básní. Také se děti setkávaly s literaturou a dějepisem, jelikož personál heimů byl tvořen ve většině případů studenty či profesory a pak už jen záleželo na jejich zaměření. Také se chlapci a dívky mohli setkávat se známými osobnostmi mezi něž patřil např. Karel Poláček nebo Karel Hermann.

Paní Chládková mi ukázala mapu budov, ze které jasně vyplývá, že domovy dětí byly roztroušeny po celém Terezíně. Také mi doporučila deník, jehož autorem je Egon Redlich. Právě ten byl hlavní osobností ve výboru pro mládež. Velice zajímavé byly i případy, kdy dítě již nemělo ani jednoho ze svých rodičů a bylo sirotkem. V takovéto situaci mohla např. jiná žena požádat o poručnictví a tím mohla oddálit i transport daného dítěte. Bylo pravidlem, že sirotci byli deportováni přednostně. Od šestnácti let byla pracovní povinnost pro muže a ženy. Dívky a chlapci se mohli vyučit nějakému řemeslu, které bylo v Terezíně zapotřebí. Vyučení sjednával vedoucí heimu, který měl za toto odpovědnost.

Své dětství prožil v Terezíně i spisovatel Ivan Klíma. Jeho otec byl považován za tzv. privilegovaného Žida a bydlel s celou rodinou. Malý Ivan nechodil do heimu, ale vyučovala ho jeho maminka, jenž byla profesorkou. I tak mohlo probíhat vzdělávání židovských dětí v Terezíně.

V současné době je Terezín velmi navštěvovanou lokalitou kvůli své historii. Také se právě zde, v několika posledních letech uskutečnil obřad bar a bat micva. Uskutečnění těchto obřadů na tomto místě, jež je spojeno s holocaustem, symbolizuje neustálé memento na hrůzné činy, které se zde staly.

Závěr

Ve své diplomové práci s názvem „Židovské děti“ a podtitulem „Rituály přechodu“ jsem se zaměřila na funkci, význam a smysl přechodových rituálů v období dětství. Tradice a zvyky, které jsou protkány celým lidským životem mají své nezpochybnitelné místo i v raném stádiu života. Judaismus prošel tisíciletým vývojem a i v současnosti jsou dodržovány obřady, jež si zachovaly svou neměnnost. Tyto ceremonie jsem si zvolila jako ukazatele kulturních hodnot a společenských zásad židovství.

V průběhu svátků, rozličných slavností nebo smutečních obřadů židovské vyznání uplatňuje své tradice. Jejich prostřednictvím lze pochopit výklad víry a společenská pravidla, která vycházejí z přání Boha.

Nejprve jsem provedla teoretický výzkum zaměřený na obřady spjaté s rituály přechodu. Popis příprav, průběhu a významu jednotlivých ceremonií jsem doplňovala citacemi, jejichž hlavním cílem bylo probírané téma více osvětlit a na skutečných historických i současných životních příbězích je přiblížit reálnému životu.

V první kapitole jsem se zabývala židovským domovem. Následně jsem se zaměřila na těhotenství a příchod nového jedince na svět. Samotnému narození potomka předchází mnoho příprav. Pokud se narodí chlapec začátek jeho života je řádně oslaven nejzásadnějším okamžikem v náboženském životě židů – smlouvou s Bohem neboli obřízkou.

Jestliže se narodí rodičům první syn, tak je v ortodoxních a konzervativních komunitách stále dodržován obřad vykoupení, kterému jsem se věnovala ve čtvrté kapitole. Úcta vůči matce a otci ovlivňuje jednání židovských dětí natolik, že jsem část své práce směřovala i na tuto problematiku. Dalším významným mezníkem v lidském životě je pro židy vstup do světa dospělých. Oslavu a obřadnost tohoto přechodového rituálu zajišťují obřady bar a bat micva.

V následujících kapitolách jsem se zabývala místem konání těchto ceremonií. Synagoga není jediným vhodným místem pro tyto příležitosti.

Do diplomové práce jsem zařadila kapitolu s názvem „Komparace“, kde jsem se zabývala největšími odlišnostmi obřadů v dnešním pojetí a v tradičním chápání. Převážně jsem se soustředila na zásadní okamžiky změny či zlomu.

Poslední kapitolu uzavírající mou práci jsem věnovala rozhovorům s lidmi, jenž mají kladný vztah k judaismu a po celý život se jím intenzivně zabývají. Jednalo se o zemského rabína Sidona a paní Chládkovou. Ta se zaměřuje na dějiny Terezína a život v ghettu. Účelem těchto rozhovorů bylo zjistit co nejvíce informací, jenž by poskytovaly vhled do dnešní situace židovské obce v Praze. Druhý rozhovor byl směřován na problematiku dodržování tradic a zvyků v nehostinných podmínkách, které v ghettu panovaly. Do svého výzkumu jsem nezařadila rozhovory s židy s nimiž jsem měla možnost se setkat, jelikož názor jedné osoby je subjektivní. Obdržela jsem mnoho zajímavých poznatků a podnětů, které jsem v práci zmínila. Schůzky se zástupci judaismu mi pomohly nahlédnout do židovského světa a pochopit princip rodinného života. Snažila jsem se vystihnout téma z objektivního hlediska, aby informace, jež ve své práci uvádím, byly všeobecně platné a ne pouze pro několik málo jedinců.

Židovská komunita je vůči vnějšímu okolí velmi uzavřená. I přesto se mi podařilo domluvit si schůzku s zemským rabínem Sidonem. Cesta nebyla tak jednoduchá. Z vlastní zkušenosti vím, že židé jsou opravdu velice vstřícní, ale musí člověku důvěřovat. Než k tomu dojde tak si několikrát prověří, zda o judaismus má osoba zájem. Tak to bylo i v mém případě. Při domlouvání rozhovoru jsem netušila, kdo ze zástupců rabinátu na mne bude čekat. Musela jsem projít bezpečnostní prohlídkou a prokázat se doklady již před vstupem do budovy. Bylo pro mne velkým překvapením, že si na mne udělal čas sám rabín. K mému údivu mne přijal velice mile a ohleduplně. Židé se scházejí převážně jen mezi sebou a nikoho jiného, kdo nevyznává judaismus mezi sebe pouštět příliš nechtějí. Další mé kroky směřovaly do Terezína, kde mne očekávala místní pracovnice paní Chládková, která se po celý život věnuje historii Terezínského ghetta. Je autorkou několika knih o životě v stísněných poměrech a období morálního úpadku.

Dospěla jsem k závěru, že každý žid má možnost volby a záleží pouze na něm, jakým způsobem bude tradice dodržovat případně je nějakým způsobem modifikovat. Ovšem ne vždy mohou lidé ovlivnit životní podmínky a okolnosti, které jim zamezí v přesném plnění náboženských předpisů.

V textu jsem střídavě používala věty psané v minulém a přítomném čase. Tímto časovým rozlišením jsem se snažila zdůraznit zvyky a obyčeje, které se uplatňovaly převážně v minulosti a ty, které jsou dodržovány až do dnešní doby.

Použitá literatura

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1994. 1007 s.

BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství. Rituál, mytologie, šamanismus, poutnictví.* 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2008. 335 s. ISBN 978-80-7367-378-9.

BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice.* 2. vyd. Olomouc: Votobia, 2001. 137 s. ISBN 80-7198-472-8

COHEN, Abraham. *Talmud pro každého.* 1. vyd. Praha: Sefer s.r.o., 2006. 479 s. ISBN 80-85924-49-8.

DE VRIES, Simon Philip. *Židovské obřady a symboly.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 299 s. ISBN 978-80-7021-963-8.

DIAMANT, Anita. *Living a jewish life.* New York: HarperCollins Publishers, 1991. 330 s. ISBN 0-06-273443-1.

DOLEŽALOVÁ, Jana. Narození v židovské rodině. *Židovská ročenka, 1989 – 1990, 5750, s. 22 – 28.*

DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes.* 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. 243 s. ISBN 978-80-86889-69-6.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie. Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál.* 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-465-6.

FISHBANE, Michael A. *Judaismus, zjevení a tradice.* 2. vyd. Praha: Prostor, 1999. 194 s. ISBN 80-85190-95-8.

GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století*. 1. vyd. Praha: Baset, 2003. 375 s. ISBN 80-86233-54.

GUTMANN, Joseph. *The Jewish life cycle*. Leiden: E. J. Brill, 1987. 36 s. ISBN 90-04-07892-4

HAMÁČKOVÁ, Vlastimila et al. *Historie Židů v Čechách a na Moravě od emancipace k současnosti, průvodce expozicí*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005. 79 s. ISBN 80-85608-96-0.

CHLÁDKOVÁ, Ludmila. *Terezínské ghetto*. 1. vyd. Praha: V ráji, 2005. 54 s. ISBN 80-86758-18-4.

KALINA, Milan. Bar a bat micva v Terezíně. *Maskil*, 2007, roč. 6, č. 5, s. 4.

KOSÁKOVÁ, Eva et al. *Slovník judaik*. 2. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004. 142 s. ISBN 80-86889-39-4.

KUNETKA, František. *Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. 120 s. ISBN 80-7067-826-7.

LANCASTER, Brian. *Judaismus*. 1. vyd. Praha: Ikar, Knižní klub, 2000. 247 s. ISBN 80-7202-704-2.

MAKAROVÁ, Elena. *Pevnost nad propastí. Děti a učitelé v terezínském ghettu*. 1. vyd. Praha: Bergman, 2009. 479 s. ISBN 978-80-904207-2-4.

MARCUS, Ivan G. *Rituals of childhood*. 1. vyd. New Haven: Yale University Press, 1996. 191 s. ISBN 978-0-300-07658-5.

MARCUS, Ivan G. *The jewish life cycle*. 1. vyd. Seattle: The University of Washington Press, 2004. 370 s. ISBN 0-295-98441-4.

NEWMAN, Ja ́akov; SIVAN, Gavriel. *Judaismus Od A do Z*. 1. vyd. Praha: Sefer s.r.o., 2009. 285 s. ISBN 80-900895-3-4.

NOSEK, Bedřich; DAMOHORSKÁ, Pavla. *Židovské tradice a zvyky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. 271 s. ISBN 978-80-246-1518-9.

NOVÁKOVÁ, Jitka. Bar micva v Pinkasově synagoze. *Maskil*, 2006, roč. 5, č. 4, s. 4.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha : Kalich, Česká biblická společnost, 1992. 769 s.

PAVLINCOVÁ, Helena. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. 469 s. ISBN 80-204-0440-6.

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. vyd. Praha: Sefer, 2001. 702 s. ISBN 80-85924-33-1.

PUTÍK, Alexandr; KOSÁKOVÁ, Eva; CABANOVÁ, Dana. *Židovské tradice a zvyky*. 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005. 87 s. ISBN 80-86889-01-7.

PUTÍK, Alexandr; SIXTOVÁ, Olga. *Dějiny Židů v Čechách a na Moravě od počátků po emancipaci, průvodce expozicí*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005. 107 s. ISBN 80-86889-00-9.

REDLICH, Egon. *Zítřka jedeme, synu, pojedeme transportem*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1995. 263 s. ISBN 80-85765-40-3.

SADEK, V. et al. *Židé – dějiny a kultura*. 3. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, 160 s. ISBN 80-86889-11-4.

SCHUBERT, Kurt. *Dějiny Židů. Historie, náboženství, antisemitismus*. 1. vyd. Praha: NS Svoboda, 2003. 132 s. ISBN 80-205-1036-2.

SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999. 285 s. ISBN 80-7021-303-5.

SICHER, Gustav. Slavnosti a obyčeje náboženského života. *Židovská ročenka, 1974 – 1975*, 5735. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1975. s. 11-23.

SLÁDEK, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7277-379-4.

SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister and Principal, 2007. 228 s. ISBN 978-80-87029-07-7.

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 201 s. ISBN 80-7106-178-6.

VESELSKÁ, Dana. *Nechť mu Bůh dá vyrůst. Narození dítěte v kultuře a zvycích českých a moravských Židů*. 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2009. 312 s. ISBN 978-80-86889-94-8.

ZBOROWSKI, Mark. *Life Is With People*. Paris: Plon, 1992. 555 s. ISBN 2-259-02328-2.